

Torsdagen den 13 december

Kl. 19.30

Torsdagen den
13 december 1973*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

§ 1 Fasta förbindelser över Öresund, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående trafikutskottets betänkande nr 25.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har i ett tidigare inlägg kritiserat en del av de prognosmetoder som använts för att räkna fram utvecklingen beträffande trafiken över Öresund. Jag skulle vilja inleda detta anförande med att också peka på en del anmärkningsvärda svagheter i det prognosmaterial som arbetats fram. På bildskärmen hoppas jag skall framgå några av de siffror som jag vill närmare kommentera. De siffrorna avser beträffande åren 1965 och 1970 verkliga tal, alltså konstaterade siffror. Därefter följer prognossiffror för åren 1970, 1980 och 2000. Samtliga prognossiffror utarbetades ursprungligen av Öresundsgrupperna i mitten av 1960-talet, och jag finner det därför intressant att undersöka hur den prognos som utarbetades 1965 slog i jämförelse med de verkliga siffrorna för 1970.

Mellan 1965 och 1970 hade man i prognosen räknat med en ökning av resandantalet med 6,4 miljoner. Den verkliga ökningen blev bara 5,1 miljoner, dvs. en avvikelse på 1,3 miljoner eller ca 20 procent. För samma period hade man räknat med att antalet personbilar skulle öka med 350 000, men ökningen blev i stället bara 240 000, alltså en avvikelse på 30 procent. Ser man på godstrafiken, finner man att mängden järnvägs-gods blev 80 procent mer än man hade tänkt sig under det att siffran för lastbilsgodset blev 15 procent mindre.

Under utskottsbehandlingen frågade jag om man vid de överarbetningar av prognosen som verkställdes 1972 hade tagit fram nya siffror och räknat om prognoserna för 1980 och 2000, eftersom de i detta fall var av betydelse för det ekonomiska utfallet av byggandet av en eventuell bro-tunnel Malmö-Köpenhamn. Det meddelades att man inte gjort så; man hade inte funnit anledning att omarbete de siffrorna utan ansåg dem fortfarande relevanta. Siffrorna för 1980 och 2000 gäller under den förutsättningen att man bygger dels en tunnel Helsingborg-Helsingör, dels en bro-tunnel Malmö--Köpenhamn.

Jag vill än en gång notera att man trots att avvikelsen redan efter fem år var så stor som 20 à 30 procent för vissa väsentliga trafikunderlag i dessa sammanhang inte omarbetade de prognoser som gäller för 1980 respektive 2000 och som alltså är av ganska avgörande betydelse när det gäller att bedöma utfallet och behovet av trafikordningar för tiden fram till sekelskiftet.

Med detta ber jag att få övergå till det jag egentligen begärde ordet för, nämligen frågan hur man skall ordna kollektivtrafiken mellan Malmö och

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

Köpenhamn. Tidigare uppgifter rör det mesta av Öresundstrafiken, alltså både sträckan Helsingborg–Helsingör och sträckan Malmö–Köpenhamn. Men jag kommer i fortsättningen endast att befatta mig med trafiken på sträckan Malmö–Köpenhamn. I de utredningar som gjorts och som är baserade på nämnda relativt bristfälliga underlag räknar man med att sträckan Köpenhamn–Saltholms flygplats kommer att vid sekelskiftet ha ett resandeantal per år på maximalt 35 miljoner – troligen bara omkring 30 miljoner. För år 1985, under förutsättning att flygplatsen då är klar, räknar man med ett resandeantal mellan Köpenhamn och Saltholm på ungefär 15 miljoner, och trafiken på sträckan Saltholm–Malmö beräknas i grova drag uppgå till två tredjedelar av den siffran. Det som blir dimensionerande för ett kollektivt trafikmedel är trafiken mellan Saltholm och Köpenhamn, vilket i och för sig är ganska naturligt, eftersom flertalet av de ca 20 000 anställda som man kan räkna med vid Saltholms flygplats kommer att bo i Köpenhamn och dess omgivning.

I utredningen och i propositionen har man bara helt ytligt berört problemet med kollektivtrafik. Man säger att det antal resande som det här rör sig om bör kunna avvecklas med hjälp av bussar i reserverade körfält på bron. Utredningen tillägger att respektive land bör ordna så att bussarna får reserverade körfält även fram till centrala delar av städerna Köpenhamn och Malmö.

Det är nog alldeles riktigt att bussar kan klara de här trafikmängderna, i varje fall en bra bit närmare slutet på detta sekel, på själva bron. Vad man däremot inte har beaktat och vad all erfarenhet visar är att det inte finns sådana gatusystem vare sig i Malmö eller i Köpenhamn som kan på ett tillfredsställande sätt medge rimlig framkomst för ett så stort antal bussar som det här blir fråga om.

Danmark har möjlighet att senast 1975 begära en omprövning när det gäller den kollektiva trafiken och i stället låta bygga en järnvägsförbindelse mellan flygfältet och Köpenhamn. Sverige skulle då eventuellt kunna fortsätta den linjen in mot Malmö. Jag finner den uppgiften synnerligen förvånande. Trafikexperter världen över anser att järnväg – i detta fall närmast av tunnelbanestandard – är ett alltför kapacitetsstarkt trafikmedel för att avveckla den trafikmängd som jag har talat om nyss. Och i och med att ett trafikmedel är kapacitetsstarkt är det också dyrbart i investering.

Jag har haft tillfälle att ta del av siffror bl. a. från Japan, där det gjorts ingående analyser av vilken kapacitet olika kollektiva trafikmedel har och vad de kostar att bygga. Japanerna har ju verkligen erfarenhet både av stora mängder passagerare och av kapacitetsstarka kollektiva transportmedel. De undersökningar som gjorts där visar att en tunnelbana kan avveckla 35 000 och fler passagerare per timme. Tunnelbana behövs alltså inte i fall där man inte har bortåt 35 000 passagerare per maximitimme. Jag har räknat om de tidigare angivna siffrorna och funnit att antalet passagerare under maximitimmen ligger 1985 på högst 10 000 troligen 7 000 – 8 000 ... om vi godtar dessa som jag sade förut antagligen alltför högt prognoserade siffror på antalet resenärer. År 2000 kommer man att hamna ganska nära 20 000 passagerare per maximitimme. Japanerna har funnit att ett nytt system – och det här är inte science fiction utan något

Torsdagen den
13 december 1973*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

som är helt utprovat; det kallas VONA System, Vehicle of New Age — har en kapacitet på mellan 5 000 och 19 000 passagerare per maximitimme. Det är egentligen som skraddarsytt för det behov det här kan bli fråga om. Man har i Japan redan beslutat att använda detta system i en av förstäderna till Nagoya, och det kommer att tas i bruk omkring 1978. Det bör alltså vara väl utprovat i god tid tills det kan vara tänkbart att ha behov därav vid en eventuell utbyggnad av Saltholms flygplats.

Hur ställer sig då investeringarna när det gäller VONA System i jämförelse exempelvis med en bro och i jämförelse med en tunnelbana? Ja, även det kan jag ge besked om. Man räknar med att en tunnelbana kostar ganska exakt tio gånger så mycket per kilometer att bygga som en VONA System-bana. En motorväg, fyrfilig, enligt japansk modell på pelare, kostar sex gånger så mycket.

Jag skall inte fördjupa mig mer i detta utan har bara med mitt anförande velat belysa att utredningarna om hur man skall avveckla den kollektiva trafiken mellan Malmö och Köpenhamn är helt otillfredsställande. Före ett beslut om en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn, eller kanske snarare mellan Köpenhamn och en eventuell flygplats på Saltholm, där behovet vid ett lufthamnsbygge blir akut, måste man låta en utredning klarlägga vilket av de moderna system, som nu är under utprovning på olika håll i världen, som bäst, billigast och miljövänligast klarar den kollektiva persontrafiken.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! I en publikation som Sveriges industriförbund sände ut häromdagen för att propagera för Öresundsbron står bl. a.: ”Oppositionen — — — har vuxit fram huvudsakligen under 1973 och har främst sin hemvist hos vissa miljövårdsgrupper i Skåne och i Lund, i LRF — — — och politiskt främst i centerpartiet och vpk men också hos vissa andra politiker.”

Herr talman! Jag skall genast anmäla mig som en av de politiker som utan att vara vare sig centerpartist eller kommunist tillhör oppositionen mot bron. Att jag det gör beror främst, men alls inte bara, på att jag är skåning. Huruvida det är en diskvalificerande sak att vara skåning, alldeles särskilt lundabo, framgår inte av Industriförbundets publikation.

Däremot framgår det — och det har sagts gång på gång av broanhängarna — att motståndarnas argumentering belastas av att den inte förts fram förrän ”huvudsakligen under 1973”. Själva har broanhängarna, säger de belåtet, hållit på att utreda i 20 år.

Men, ärade kammarledamöter! Är det rimligt att i dag fatta ett beslut på basis av utredningar som i långa stycken gjorts från helt andra utgångspunkter än de som i dag är aktuella och som i framtiden ganska säkert blir ännu mera aktuella? Det har inträffat saker som gjort att många gamla begrepp vänts upp och ner.

Det nya för mig liksom för de flesta är den växande insikten om att det är nödvändigt att hushålla med resurserna och att de sociala synpunkterna måste väga tyngre mot teknik och effektivitet än vad man ansåg förr i världen. Detta är något som både nationell egoism och internationell solidaritet kräver. Mycket litet av den kunskapen har satt

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

några spår i förslaget om Öresundsbron. Däremot finns den kunskapen bland t. ex. vetenskaparna i Lund, både lärare och elever, och har via deras ståndpunktstagande och deras besked lyckligtvis nått ut också i vidare kretsar. Att som här har skett i debatten svepande avfärda dessa experter som "tyckare" är orimligt.

Jag nämnde nyss nationell egoism. Uttrycket är inte så trevligt. Det låter bättre att exempelvis säga "önskan att se om sitt eget hus". Den önskan har vi i Skåne. Personligen menar jag att riksdagsledamöter från Skåne borde arbeta för att dessa önskningar skall kunna tillmötesgå.

Med förvåning har jag i mitt klipparkiv sorterat in ett yttrande från en socialdemokratisk kollega i Malmö. Det löd så här: Vi har inte för avsikt att vika för någon opinion.

När man som jag tillhör ett parti som menar att hänsyn till folkmeningen, gärna registrerad genom lokala folkomröstningar, är en väsentlig del av en levande demokrati, är ett sådant överhetstänkande helt främmande.

Av de aktiva politikerna inom Skånes socialdemokratiska partidistrikt har man fått höra -- det stod i Arbetet för en vecka sedan -- att de är mycket nöjda med broplanen. Man ser en härlig chans -- för att på nytt citera Arbetet -- till att införa vad man kallar "resoluta ingrepp och styrmedel". Som moderat känner man sig inte särskilt lycklig inför det perspektivet.

Vad är det då vi skåningar vill värja oss mot? Vad menar vi med att se om vårt eget hus? Ur en förträfflig katalog på förväntade positiva och befarade negativa konsekvenser av brobygget, som planeringsdirektören vid länsstyrelsen i Malmö har gjort upp, kan jag av de totalt 19 negativa punkterna citera ett par.

Ökad biltrafik i Skåne. Det är vi inte särskilt lyckliga åt.

Ökad belastning, främst på yttre ringleden i Malmö.

Ökad konkurrens om fritidsområden.

Minskade intäkter för hamnarna i Malmö och Helsingborg.

Minskad sysselsättning i sjöfart och hamnverksamhet.

Ökade sten- och grusuttag på land och i Sundet.

Ianspråktagande av god åkerjord.

Vissa av dessa argument har förlöjligats. Bland mina papper ligger t. ex. ett där en broanhängare förklarar att om bara Sveriges bönder petade sig ordentligt under naglarna, så skulle man återvinna lika mycket jord som Öresundsbron spolierar.

I debatten i dag har också broanhängarna sökt värdera ner bortfallet av åkerjord. Deras teknik har varit att påpeka att skånsk åkerjord reduceras av många andra skäl. Detta är naturligtvis sant. Från skåniskt håll svaras att just den omständigheten, gnagandet från alla håll, gör att vi måste vara varsamma om varje särskilt tunnland -- jag använder här det arealbegreppet, som är förtroget från Skåne, men kanske mindre känt uppåt landet. Det är det marginella som är avgörande.

Det är ju här inte bara fråga om brofästen och tillfartsvägar. Det är också fråga om en exploatering för bostäder till folk som i framtiden skall arbeta på Saltholm eller i Köpenhamns centrum och från skånska hittills oexploaterade områden -- man har särskilt pekat på Sydvästskåne

– skulle få kortare resor än från de bostadsområden som står till buds på danska sidan.

Samma påpekande om det marginellas betydelse är på sin plats också beträffande några andra av våra skånska argument.

Våra grustillgångar har redan exploaterats hårt. Tål de måntro så mycket mer utan svåra konsekvenser för vattenförsörjningen totalt och för vattenkvaliteten? Geologerna är i varje fall oroade. Redan nu har delar av Österlen stora bekymmer med att grundvattennivåerna har sjunkit.

Tröskelproblemet gör sig gällande också när man skall bedöma broförslagets konsekvenser för friluftslivet i Skåne. Utredaren av dessa frågor, riksdagskollegan Alf Pettersson i Malmö har blivit framställd som utlänningshatare, när hans utredning erinrat om att det står ungefär 12 cm badbar kust till förfogande per skåning. Det låter inte mycket, särskilt om man betänker att skåningarna har ord om sig att vara ganska breda. Ännu går det i stort sett hyggligt att komma till vid badplatserna, men den beräknade veckoslutsinvasionen via bron från Danmark och kontinenten kan förstöra trivseln för alla, både för oss skåningar och för de tillresande.

Vad som gäller badstränderna gäller också strövområdena. Herr Svensson i Malmö redovisade detta så övertygande i förmiddags att jag inte har något att tillägga om riskerna för hård förslitning av det skånska landskapet, något som i sin tur kan tvinga fram inskränkningar i allemansrätten. I lokal skånsk press och i debattinlägg från ekologer, naturgeografer och andra har dessa synpunkter också förts fram.

Så skall jag be att få säga några ord om den nordiska aspekten. För oss skåningar innebär den främst relationerna till våra nabor danskarna. Samme socialdemokratiska Malmöriksdagsman, som karskt förklarar sig vägra att vika för någon opinion, har enligt tidningsreferat också förklarat att ett nej till bron skulle vara att bygga en Berlinmur mellan länderna. Uttrycket Berlinmur har till min förvåning använts också här i dagens debatt. Det groteska påståendet svarar dåligt mot de gemytliga resmöjligheter, som vi har nu med båtar som kilar var tionde eller femtonde minut mellan Helsingborg och Helsingör och med goda valmöjligheter också när man vill resa mellan centrum i Malmö och centrum i Köpenhamn. Nej, persontrafiken har faktiskt i vanliga fall inga problem.

Däremot är det helt klart, att godstrafiken inte går lika hindersfritt som persontrafiken. Vi vet, att godsvagnar kan få stå och vänta på att tas över Sundet. Därför ter sig järnvägstunneln mellan Helsingborg och Helsingör som mycket välkommen. Att prioritera den förefaller mycket rimligt. Ett sådant beslut tycks tyvärr inte vara möjligt med den uppläggning som regeringsförhandlingarna haft.

Näst bäst hade det, menar jag, varit att driva planeringen för HII-tunneln och KM-bron parallellt, och då med invägning av de nya synpunkter, som förts fram av vetenskapare och av en intresserad allmänhet. Punkt 2 i utskottsbetänkandet är ett försök i den riktningen men innebär alls ingen garanti för att tunnelprojektet skall kunna hävda sig.

I den situationen anmäler jag mig – följdriktigt tycker jag – som en av

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

de skåningar som utan att vara vare sig centerpartist eller kommunist anser att vi inte i dag bör spela bort vår handlingsfrihet. Därför kommer jag att rösta med reservationen 1.

Fru OLSSON i Helsingborg (c):

Herr talman! Häreomdagen läste jag en informationsbroschyr från Malmö kommun. I den fick man ta del av en lång uppräknig av kulturaktiviteter inom kommunen. På ett ställe kunde man läsa följande: "Behöver vi redovisa någon kultur i vanlig bemärkelse i Malmö? Skåne som är kultur i sig självt, det Skåne som aldrig kan fås för några som helst kulturanslag. Förnimmelsen inne i stan av ett omgivande kulturlandskap."

Ja, visst har han rätt, författaren till dessa rader.

Sydvästskåne är vårt lands äldsta kulturbygd. Man kan följa perspektivet bakåt i tiden i över 5 000 år, från stenåldersbönderna fram till våra dagars jordbruksbygd. Att bevara det sydvästskånska landskapet borde vara en riksangelägenhet, inte bara som urgammal kulturhistorisk miljö utan också – inte minst viktigt i en svältande värld – därför att regionen inuefattar i sig Europas förnämligaste åkerjord. Allt detta löper nu risk att förstöras.

Min första reaktion när jag läste raderna i informationstidskriften var denna: Skall innevånarna i Malmö, med omgivning, även i fortsättningen kunna känna sig omgivna av ett kulturlandskap, då borde man gå man ur huse för att stoppa den planerade motorvägen Malmö–Köpenhamn. Kommer denna till stånd får vi ett industrilandskap runt Malmö–Lund. Fabriker, bostäder, tillfartsvägar och trafikkaruseller kommer inte bara att medföra asfaltering av vår bästa åkerjord utan också obönhörligen att leda till ökad koncentration i ett redan tätbefolkat område.

De nödvändiga tillfartsvägarna innebär dessutom en så hård belastning på vår ekonomi att man har anledning fråga vad som blir över för upprustning av landets övriga vägnät. En broförbindelse på Malmö–Köpenhamnsleden kommer att i första hand bli en lokal trafikled, en förbindelselänk mellan två storstäder. Den kommer att till största delen utnyttjas för nöjeskörning, i den mån det i energibristens dagar finns utrymme för denna sort av samfärdsel.

Skall en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark komma till stånd, bör den vara vid Öresunds smalaste del, nämligen mellan Helsingborg och Helsingör. Trafiken från övriga Sverige, från Norge och från Finland har till största delen gått där. Det är den kortaste och rakaste vägen.

En spårbunden trafik genom en järnvägstunnel, dubbelspårig och med insättande av biltåg, skulle lösa trafikproblemen i Öresundsregionen för lång tid framöver. I och med att tågen kom bort från färjorna på sträckan Helsingborg–Helsingör skulle deras kapacitet ökas så avsevärt att den mer än väl räckte till för övrig trafik. Rent lokalt skulle detta också innebära en lösning på den segslitna och besvärliga bangårdsfrågan i Helsingborg.

En satsning på kollektivtrafik, spårbunden sådan, måste anses som en bättre lösning än en vägförbindelse – både snabbare och trafiksäkrare. Det är även värt att hålla i minnet att båttransporter är sex gånger mindre

energikrävande än biltransporter.

Stora investeringar har gjorts i tonnage och hamnar, och de bör till fullo utnyttjas. Sjöfartsnäring, färjor och hamnverksamhet sysselsätter många människor. Dessa riskerar genom tillkomsten av en bro att bli friställda, med allt vad detta innebär av svårlösta problem för samhället och den enskilde.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare förlänga debatten. Jag vill bara som min åsikt framhålla, att fattar Sveriges riksdag här i dag ett beslut om en broförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. då är detta ett av de olyckligaste beslut som någonsin har tagits över huvudet på de berörda människorna.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Frågan om fasta förbindelser över Öresund har nära nog varit ett årligen återkommande överläggningsämne på Nordiska rådets dagordning. Det är också i hög grad ett gemensamt nordiskt intresse att trafikfrågorna i Öresund får en framsynt lösning, detta inte bara för Sverige och Danmark utan jämväl för Norge och Finland och de länder som gränsar till Norden.

När Nordiska rådet 1971 rekommenderade de svenska och danska regeringarna att snarast träffa en överenskommelse om en fast förbindelse över Öresund jämte en storflygplats på Saltholm skedde detta i allra största enighet inom rådet. Vid den senaste sessionen, i Oslo i våras, hälsades förberedelserna för planernas förverkligande med tillfredsställelse från alla håll. Äntligen skulle en sedan länge diskuterad fråga omsättas i praktisk handling, äntligen skulle omfattande utredningar och överläggningar leda till resultat och inte vara bara välvilliga ord om nordiskt samarbete på trafikpolitikens område. Det var i februari i år. Som framgått av dagens debatt synes mycket vatten ha runnit i Öresund sedan dess. Jag skall inte närmare gå in på denna debatt, även om mycket vore att säga; det skulle i stora stycken bli fråga om en upprepning.

Herr Regnéll påminde om vad som skrivits i pressen om vissa uttalanden i en debatt nere i Skåne; det har påståtts att jag i ett visst sammanhang skulle ha sagt att det vore som att bygga upp en Berlinmur mellan folken, om vi inte förverkligade Öresundsbron. Den citatkonsten får stå för de berörda tidningarna. Mitt yttrande gällde en diskussion, av vilken det framgick att debatttagarna i det seminarium det var fråga om hade den meningen att vi skulle hindra tyskar och danskar att komma till Skåne. Annars skulle de, som man uttryckte det, översvämma Skåne. Jag tyckte att det talet påminde om det man höll på med i Berlin strax efter andra världskriget.

Jag har inte begärt ordet för att gå in i lång polemik mot de talare som har varit uppe här tidigare, utan närmast för att anlägga även en annan aspekt på det nordiska samarbetet. Men låt mig först till trafikutskottet framföra en gratulation för dess balanserade betänkande, inte minst i fråga om det avsnitt som behandlar regionalpolitiska och miljömässiga problem i Öresundsregionen. Personligen anser jag att utskottet i mycket stor utsträckning tagit hänsyn till den debatt som föregått det beslut som vi om någon timme kommer att fatta här i kammaren.

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

De problem som uppstår omkring Öresundsregionen måste enligt min mening lösas i samarbete mellan de berörda kommunerna på båda sidor om sundet. Här fordras i högsta grad ett kommunalt samarbete över de nordiska riksgränserna. Det gäller icke bara trafikpolitiken och problemet med föroreningarna i Öresund utan också sådana frågor som berör friluftslivet och reserverandet av rekreationsområden för befolkningen på båda sidor om sundet. Sedan andra världskrigets slut har det pågått ett sådant kommunalt samarbete i det s. k. Öresundsrådet, som har tillkommit på initiativ av det socialdemokratiska partidistriktet i Skåne. Detta samarbete har emellertid haft sina begränsningar i det att bindande överenskommelser icke kan träffas inom de nu rådande kommunallagarnas ram. Redan 1967 väcktes förslag i Nordiska rådet om att rådet måtte rekommendera regeringarna att låta genomföra sådana ändringar i kommunallagstiftningen och annan lagstiftning att fasta och legala former skapades för samarbete mellan kommuner över riksgränserna.

År 1969 beslutade Nordiska rådet att rekommendera regeringarna att utreda denna fråga. I år har den kommitté som sysslat med frågan lämnat en rapport. Rådet har nu i höst behandlat rapporten och uppdragit åt nordiska ministerrådet att föra frågan vidare till beslut. Jag hoppas att det inte skall ta lång tid innan vi inom Nordiska rådet presenteras lösningar. Men jag skall inte gå in på tekniska lösningar av denna mycket komplicerade fråga. Jag har endast med det anförda velat uppmärksamma behovet av att fasta former skapas för samarbetet mellan de svenska och danska kommunerna inom Öresundsregionen. Det är lika viktigt med sådant samarbete mellan kommunerna på ömse sidor om sundet som mellan kommunerna i det egna landet för att man skall komma till rätta med de problem som diskuteras i detta sammanhang. När det gäller den regionalpolitiska planeringen kan vi inte ensidigt se på förhållandena på den ena eller andra sidan av sundet. Det här föreliggande paketet berör i hög grad den regionalpolitiska planeringen av Öresundsregionen.

Trots att det här går en riksgräns har vi många gemensamma intressen när det gäller att skapa en miljövänlig planering av regionen kring Öresund. Därvid har trafikplaneringen en central betydelse. Det vill jag gärna understryka, även om jag inte hör till dem som tror att den har en så styrande effekt som man har gjort gällande i den allmänna debatten — att den skulle leda till att vi i Malmö skulle få nära nog ett Ruhrområde. Vi har i dag helt andra möjligheter att styra utvecklingen. Ser vi på den nya vägplaneringen, så finner vi att det inte — som när man på sin tid byggde järnvägar i Sverige — uppstår bostadsbebyggelse kring dessa nya stråk. Genom att vi bygger dessa stora vägar är det tvärtom möjligt att undvika den hårda trafiken i de små samhällena, vilka ofta passerar av de tidigare landsvägsförbindelserna. Det finns exempel på detta på nära håll nere i Skåne för den som vill intressera sig för dessa frågor.

Att man i Kastrup vill komma bort från flygbullret är lika förstäligt som att vi i Malmö vill komma bort från flygbullret i Bulltofta. Att danskarna slår vakt om sina bokskogar och friluftsområden på norra Själland är lika naturligt som att vi inte vill offra våra områden. Därför har beslutet om en flyttning av flygplatsen från Kastrup framkommit. Det hänger samman med att när de första planerna på ett utbyggt

Köpenhamn visade mot en kraftig utbyggnad norrut, så avvisades det av den danska befolkningen med hänsyn till de stora friluftsområden som sálunda skulle offras och inte minst med hänsyn till den goda ákerjord på norra Sjállland som då måste användas för vägar. Jag vill säga vännerna som talat för en större landsvägstrafik över leden Helsingborg—Helsingör, att den skulle betyda ytterligare exploatering av ákerjorden på norra Sjállland.

Det nya Köpenhamn kommer av allt att döma att växa söderut. Det betyder att flygplatsen i Kastrup måste flyttas. Därför har ju tanken på Saltholm framkommit. Jag skall inte närmare gå in på detta. Men jag vill säga att vi när det gäller trafikfrågor måste se hela regionen som en enhet och finna möjligheter att lösa frågorna gemensamt. I det framtida planeringsarbetet vilar, enligt mitt bedömande, ett mycket stort ansvar på kommunerna. Därför är det viktigt att kommunerna får verktyg för att kunna omsätta sina beslut i praktiskt handlande, även över riksgrensarna.

Lösningen av trafikfrågorna i Öresundsområdet är givetvis en angelägenhet som i högsta grad rör dem som bor i området, även om det samtidigt är ett gemensamt nordiskt intresse att trafikfrågorna får en rationell och framtidsbetonad lösning. Vill vi främja det nordiska samarbetet måste vi också främja kontakterna mellan folken. Det ter sig naturligt att vi i Skåne i det föreliggande förslaget ser en lösning som för lång framtid tillgodoser behovet av snabba och rationella förbindelser icke bara med grannlandet Danmark utan även ut till den övriga världen.

När vi nu står inför förverkligandet av den tanke som i Sverige haft som sina främsta förespråkare de aktiva medlemmarna i Nordiska rådet Leif Cassel och Bertil Ohlin och från Danmarks sida den kände vänstermannen Aksel Larsen, finns det anledning att erinra om att de här planerna inte har tillkommit över en natt. De har föregåtts av debatter och utredningar både i offentlig regi och i organisationernas. De olika uppfattningar och bedömningar som förts till torgs är det givetvis bra att vi har fått ta del av, och det är bra att vi haft en debatt som givit en belysning av problematiken.

Fullföljandet av de här planerna kommer inte heller att ske över en natt. Det är fråga om en framtidssatsning på trafikfrågornas lösning i Öresundsregionen. Färdigställandet kommer att ske först i mitten av 1980-talet, och dagens beslut är därför ett principbeslut som för sitt fullföljande kräver detaljprojektering. Därvid bör givetvis de synpunkter som framkommit på skapandet av en god miljö och rationell planering beaktas av både planerare och myndigheter i såväl statliga som kommunala organ. I det arbetet utgör enligt mina bedömningar trafikutskottets betänkande ett beaktansvärt dokument. I kvällens debatt har både herr Regnéll och herr Werner i Malmö framfört synpunkter och på sitt sätt indirekt polemiserat mot mig. Jag vill därför säga att den opinion jag stöder mig på är den skånska arbetarrörelsen och det finns inte någon anledning för mig att vid den här tidpunkten gå in i en slagväxling i ord med dessa båda talare. Men jag vill gärna till kammarens protokoll, herr talman, få antecknat det uttalande som gjorts av Skånes socialdemokratiska partidistrikt efter synnerligen ingående diskussioner under många år vid överläggningar och konferenser kring de här frågorna. Vi började

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

faktiskt redan 1946 att diskutera dessa ting.

I det uttalande som har gjorts inför detta beslut och som jag alltså grundar mitt ställningstagande på står det:

”Hittills gjorda prognoser för trafikutvecklingen i Öresund har överflyglats av verkligheten. Framtida trafikökningar blir med sannolikhet ännu större. Utan fasta förbindelser över sundet framtingas nya färjor och färjehamnar, omfattande parkeringsutrymmen, till- och från-fartsleder som innebär stora kostnader och svåra ingrepp i en redan hårt ansträngd miljö. Riskerna för kollisioner mellan den tvärgående och den längsgående sjötrafiken ökar allvarligt. Det är konsekvenser som det skulle vara ansvarslöst att förbise.

Ärtionden av utredningsarbete har bestyrkt att fasta förbindelser över Öresund är nödvändiga. Nordiska rådet har upprepade gånger rekommenderat en sådan lösning. En preliminär överenskommelse härom har också träffats mellan den danska och den svenska regeringen.

Överenskommelsen, som förelagts riksdagen för avgörande, avser dels en vägförbindelse mellan Köpenhamn och Malmö, dels en järnvägsförbindelse mellan Helsingör och Helsingborg. Arbetena på de båda lederna skall enligt propositionen löpa i stort sett jämsides. Det är enligt vår mening önskvärt att de i bägge fallen kan slutföras samtidigt 1985.

Enligt förslaget skall Sverige finansiera och bygga KM-leden. Ett statligt bolag skapas för både projekterings- och byggnadsarbetena samt senare för driften av leden.

I regeringsförslaget påpekas, att särskilda arrangemang kommer att vidtas för att gynna kollektivtrafiken över bron. Man åsyftar bl. a. avgiftssystemet och anordningar, som medger övergång till något spårbundet system. Vi hälsar detta med stor tillfredsställelse. För oss är det ett oeftergivligt krav att den kollektiva trafiken över bron prioriteras.

Socialdemokratiska partidistriktet i Skåne har engagerat sig starkt i vakthållningen kring värdefull natur och de viktiga fritids- och miljöfrågorna. Vi kommer att göra det även i samband med anläggandet av fasta förbindelser över Öresund.

Farhågor har uttalats för en ensidig industrilokalisering till Öresundsregionen. Det ska självklart förhindras. Samhället har redan nu styrmedel i sin hand, men visar det sig nödvändigt kommer vi tveklöst att förorda ytterligare sådana. Utvecklingen ska tvingas in i spår, som kan accepteras av ett samhälle där människan sätts före marknadskrafternas fria spel. Den inverkan två fasta förbindelser över Öresund kan förväntas få på näringsliv och samhällsbyggande ska inte minst gynna de delar av Skåne och södra Sverige, som brottas med sysselsättnings- och andra problem.

Att nu på nytt plädera för uppskov med avgörandet är uttryck för en kortsynt negativism, som för alltid kan torpedera hela projektet och vålla enorma svårigheter i en nära framtid. Frågan har utretts så länge, och förts så långt fram, att det nu är fullt möjligt att ta ett principbeslut. Vi förväntar att riksdagen kommer att göra det. Ett sådant beslut är nödvändigt för att kunna gå vidare med återstående planeringar och detaljutredningar.

Samtidigt vill vi betona angelägenheten av att länsstyrelser, kommuner, företag, fackliga och politiska organisationer m. fl. bereds tillfälle till

insyn i och påverkan av det fortsatta arbetet. Vi vill ha ett brobygge även mellan organisationer, myndigheter och andra intressen. Med målmedvetna planeringsåtgärder och tillräckliga styrmedel bör skapandet av två fasta förbindelser över Öresund få en vid och för oss alla acceptabel effekt.”

Ärade kammarledamöter! Bakom detta uttalande står 160 000 organiserade socialdemokrater i Skåne – och de får väl också betraktas som skåningar, herr Regnéll?

I detta anförande instämde herrar Bengtsson i Landskrona (s) och Mårtensson (s).

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Brodebatten har nu pågått nästan en hel dag, och det är naturligtvis ganska meningslöst att än en gång rada upp argumenten för den egna ståndpunkten och bemöta motståndarna i detalj. Jag skall fördenskull nöja mig med några allmänna reflexioner.

Det har förekommit en del olustiga inslag i brodebatten, vilka med fördel kunde förpassas till skräpögen. Vi som är motståndare till förslaget om en bro mellan Malmö och Köpenhamn har fått höra att vi är isolationister, reaktionära och utvecklingsfientliga, att vi hyser utlänningsskräck och att vi är nostalgiska Sörgårdenromantiker och att vi på grund av alla dessa tivelaktiga karaktersegenskaper motsätter oss en broslagning mellan folken. Sådana utfall visar ju bara argumentnöden hos våra motståndare och förtjänar egentligen inget bemötande. Det har väl ingen verkan. Och för brofrågan har det absolut ingen betydelse. Men jag vill ändå passa på och tala om att jag gillar danskar, tyskar, holländare och andra utlänningar som kommer i min väg, att jag tycker det är bra med umgänge och samarbete över gränserna samt att jag tycker att vi skall sträva framåt, inte bakåt, och att jag sällan gråter över gårdagen.

Ur psykologisk synpunkt hyser jag en viss förståelse för den hysteri som utvecklats av broanhängarna. Denna förståelse omfattar även kommunikationsministern Bengt Norling. Han trodde naturligtvis att han gjort något verkligt fint när han rott överenskommelsen med Danmark i hamn. Nu var äntligen ögonblicket kommet att stiga fram på podiet efter ett strävsamt arbete; ögonblicket att bocka och ta emot applåderna från ett hänfört auditorium. Jag har förståelse för att det kunde kännas bittert att applåderna och folkets jubel uteblev i så stor utsträckning som blev fallet. Allt detta förklarar mer än väl, även om det inte ursäktar, alla märkliga utfall från kommunikationsministerns sida mot t. ex. centern och mot folkmajoriteten bland de närmast berörda, dvs. folkmajoriteten i Malmöhus län.

Jag är naturligtvis medveten om att allt talar för att kommunikationsministern triumferar här i dag; att någon ledamot av den socialdemokratiska monoliten här i kammaren skulle ha någon annan uppfattning än regeringen är förstås otänkbart. Man skall inte begära det orimliga. Men jag vill, trots det herr Adamsson nu försäkrade, påstå att man illa lyssnat på rörelsen i Skåne i den här frågan. Jag har varit med på åtskilliga sammankomster, såväl före som efter valet, där brofrågan diskuterats,

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

och jag måste säga att det varit svårt att hitta några entusiastiska socialdemokratiska regeringsanhängare i den här frågan; i den mån socialdemokraterna över huvud taget ställt upp ... det har förekommit att den socialdemokratiska stolen stått helt tom. En påtaglig benägenhet till frånvaro har över huvud taget karakteriserat broanhängarna. I det senaste numret av tidningen Lundagård lämnas en gripande skildring av vilken möda studentaftonskottet lagt ner på att försöka få till stånd en stor allmän debatt på Akademiska föreningen. Att få tag på debattglada bromotståndare var ingen svårighet, det var bara att välja och vraka; men att få tag på broanhängare som ville gå i bräsch för sin sak visade sig stört omöjligt. Debatten fick inhiberas. Varför denna påtagliga ovilja att se den befolkning i ögonen som påstås längta och sukta efter brobygget?

Nu såg det i höstas ett slag ut som om det trots allt skulle gå att samla en riksdagsmajoritet mot regeringsförslaget. Men så röt herr Bohman till i sin riksdagsgrupp och undanröjde därmed alla möjligheter till moderation. Detta spred naturligtvis en pinsam förvirring bland alla de moderata deltagarna i lokala debatter i Skåne som ivrigt försäkrat att de tycker precis som centern i den här frågan. De kände sig onekligen litet vilna; detta gällde inte minst moderaternas jordbrukarråd i Skåne. Vad gäller moderaterna här i riksdagen har jag lagt märke till att de visat en berömvärd energi när det gällt att rädda hotade älvar i Lappmarken. Jag håller dem räkning för detta, det visar en betydande oegennyttia. Ingen kan naturligtvis beskylla sydsvenska moderater för att ha intressen i norrländska renbeten. Nu har debatten här i kammaren visat att några skånska moderata riksdagsmän inte bara är intresserade av miljön i Norrland utan också har en viss känsla för miljön i sin hembygd. Det är bra. Det visar också att man har kontakt med den breda opinionen inom sitt eget parti. Vad som kan beklagas är att de här åsyftade skånska riksdagsmännen inte haft tyngd nog att påverka sitt eget parti i denna för hela den skånska regionen så viktiga fråga.

För mina mittenbröder har uppenbarligen den här frågan varit en betydande plåga. Man har under senare år inom folkpartiet visat ett berömvärd intresse för om inte regionalpolitik i stort så dock den viktiga sektor inom regionalpolitiken som gäller den mänskliga miljön. Vi har inom centern med glädje och intresse noterat detta. Desto mer beklagligt är det naturligtvis att det fördjupade studium av det liberala idéarvet som nu lär pågå inom folkpartiet gett som ett första påtagligt resultat att folkpartiets majoritet sluter upp kring regeringens region-, trafik- och miljöpolitik i denna viktiga region-, trafik- och miljöpolitiska fråga. Det bör i rättvisans namn tilläggas att liberalismens inneboende flexibilitet även i denna fråga visat att man kan komma till helt motstridiga slutsatser även efter ett fördjupat studium.

Så som opinionen inom folkpartiet i Malmöhus län kommit till uttryck är det dock helt korrekt att påstå att folkpartiets partilinje här i riksdagen inte har något stöd inom majoriteten av folkpartister där nere. Framstående folkpartister på det lokala planet har ställt sig i spetsen för motståndet mot bron, och vid de sammankomster jag deltagit i har alltid folkpartirepresentanterna helhjärtat och mycket kraftfullt slutit upp bakom centerns linje. Jag har naturligtvis med tillfredsställelse noterat att

några framträdande folkpartister här i riksdagen motionerat mot bron. Det är dock beklagligt att deras tolkning av liberalismen inte vunnit gehör som partidoktrin.

Så har vi den allmänna partipolitiskt obundna opinionen i Skåne — opinionen mot bron. Kring denna opinion har det blivit en mycket bred uppslutning av människor som haft sina partipolitiska sympatier i de mest skilda läger. Denna opinion har av broanhängarna avfärdats som uppburen av oansvariga, dåligt informerade och av överspända känslor drivna människor. Sådana inslag har förekommit även i debatten här i dag.

Således ansåg herr Lothigius att denna opinion omöjligt kunde vara så informerad som herr Lothigius. För säkerhets skull lade han också till att det inte går att föra ut denna fråga till det svenska folket. Det hela blev inte bättre av herr Komstedts in hopp eller genom herr Norlings mot den partipolitiskt obundna opinionsrörelsen hotfullt mullrande inlägg. Hela det synsätt som dessa herrar gav uttryck åt är rätt skrämmande.

Vilken uppgift är viktigare för oss riksdagsmän än att föra ut de stora frågorna till våra väljare och till allmänheten och att lyhört ta intryck av vad svenska folket tycker och tänker? Så självtillräckliga och självgoda får vi inte vara att vi tror att all vishet och kunskap en gång för alla är samlad i det här huset. Vi får inte heller vara så prestigebundna och insnörda att vi vägrar att ändra uppfattning när verkligheten rasar över oss med nya fakta och nya värderingar. Det farligaste av allt är att istadigt fatta beslut som bygger på föråldrade värderingar och överspelade fakta. Ett sådant handlande bidrar sannerligen inte till att förstärka tilltron till de politiska beslutsfattarna.

Eftersom jag bor i det område där debatten gått hetast har jag kommit i kontakt med ganska många som tillhör de olika organisationer som protesterat mot bron. Och jag kan försäkra kammarens ledamöter att flertalet av dem jag mött har varit utomordentligt välorienterade och väl inlästa på de frågor det här gäller. Det rör sig således inte alls om några hastigt hopradsade plakatbärare, som broanhängarna vill göra gällande. Det är i stället människor som tagit det komplex av frågor det här gäller mycket seriöst, och bland dem finns många som är mycket framstående experter inom såväl samhällsplanering som miljövärd.

Jag har fått i min hand ett upprop mot brobeslutet, ett upprop som är undertecknat av 137 professorer, docenter och andra akademiska lärare i ämnena ekologi, kulturgeografi, teknologi, samhällsplanering och sociologi vid Lunds universitet. Det är väl bl. a. dessa personer som herr Komstedt föraktfullt vill hänföra till kategorin professionella demonstranter. Personligen hyser jag betydande tilltro till dessa personers sakkunskap. Att de dessutom har ett intensivt engagemang i miljöfrågorna som sådana vill jag sannerligen inte se som något negativt. Det är viktigt att alla goda krafter medverkar i den kontinuerliga bevakning av miljövärdena som jag anser vara nödvändig såväl på kort som på lång sikt.

Sedan vill jag gärna tillägga att alldeles oavsett vad socialdemokrater och moderater tycker får de nog vänja sig vid att folk utanför regering och riksdag lägger sig i de frågor som vi här har att avgöra. Jag tycker det är bra att folk engagerar sig och lägger sig i. Det vitaliserar, breddar och fördjupar demokratin.

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

Nu kan man naturligtvis ställa sig frågan hur det kan komma sig att denna brofråga som så länge debatterats och som får sin final här i kväll har gått så snett som den har gjort. Svaret på den frågan finns involverat i det anförande som herr Johansson i Stockholm höll tidigare i dag. Det grundläggande felet är att i den mån vi har planering i det här landet, så är det en snäv sektorsplanering. Skall man bygga en väg så diskuterar man vägens sträckning, det sätt på vilket den skall byggas, dvs. tekniken, samt de direkta kostnaderna. När man kräver att vägbyggandet skall sättas in i ett vidare sammanhang blir man beskylld för att vara osaklig och vittutsävande. Detsamma gäller den aktuella brofrågan. Själva bron över Öresund är naturligtvis endast en del av ett större och viktigare problemkomplex. Och detta problemkomplex har många viktiga komponenter. Ytterst gäller det frågan hur vi skall åstadkomma en god boendemiljö i ordets vidaste bemärkelse för de människor som under alla omständigheter kommer att bo i västra Skåne.

En övergripande analys borde naturligtvis innefatta hur många människor som kan tänkas rymmas i området om kravet på en god miljö skall kunna upprätthållas. Den borde innefatta hur vi skall tillförsäkra människorna tillgång till strandområden och andra skyddade naturområden för fritid och rekreation. Den borde innefatta hur vi skall klara bullerproblem och luftföroreningar och hur vi på bästa sätt skall skydda den främsta naturtillgången i Skåne, jorden, från en fortgående exploatering. Och i analysen av de här frågorna måste naturligtvis trafikpolitiken vävas in som en integrerande del.

Slutligen, herr talman, ett par korta repliker till socialdemokrater som talade före middagspausen. Herr Johansson i Blentarp kastade sig med frenesi över centern med en veklagan över att landstinget inte har större inflytande på planeringsfrågorna. Hur följer herr Johansson egentligen med vad som händer här i riksdagen? Är efter år har centern krävt att landstingen skall få hand om den övergripande planeringen. Är efter år har herr Johansson sitt parti trogen röstat mot detta. Men om det nu är så att herr Johansson i dag har ändrat mening så noterar vi naturligtvis detta med tacksamhet. Det vore mig fjärran att anklaga en syndare som omvänder sig även om han omvänder sig sent. Jag vill bara uttrycka förhoppningen att omvändelsen står sig till nästa votering om länsdemokratin.

Herr Jönsson i Malmö ville göra gällande att vårt ställningstagande här i dag skulle vara uttryck för något slags förakt för Malmö och för något slags negativism mot dem som bor där. Hur herr Jönssons tänkande kunnat leda honom därhän kommer väl att tillhöra de olösliga gåtorna, när den debatten en gång kommer att analyseras. Vårt ställningstagande är självfallet tvärtom betingat av den omsorg som vi hyser om de människor som bor i regionen, bl. a. i Malmö.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till centerns reservation.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är sällan jag lyssnat till en person som skall vara vetenskapsman, som diskuterar en fråga utan att lägga fram ett enda sakskäl. Herr Fiskesjö har polemiserat mot de olika partiernas ställnings-

tagande och mot de olika politiska representanterna utan att anföra ett enda argument i sakfrågan. Och nu begär jag av docenten Fiskesjö att Ni i fortsättningen i debatten mellan oss två tar upp sakfrågorna och anger i vilket avseende Ni anser att vår uppfattning är felaktig. Jag vill ha en ordentlig sakdebatt i denna kammare. Vi har, herr Fiskesjö, under många timmar diskuterat just sakfrågorna för och emot.

Ni sade vid ett tillfälle: "Ja, Bohman röt till." Jag undrar hur det går till i centerpartiet i dessa frågor? Det är jag som är ansvarig för trafikpolitiken i moderata samlingspartiet. Det är jag som har till uppgift att med partiledningen diskutera uppläggningsen av trafikfrågorna. Vi diskuterade hur vi skulle se på denna situation. I den diskussionen kom vi fram till att mot bakgrunden av hela den långa tid på 20 år under vilken vi har arbetat för bron finner vi bron vara en riktig lösning. Därför följer vi den linje som vi har drivit.

Herr Fiskesjö jämförde olika partier. Men hur var det då med Ert eget parti? Och hur var det med alla de riksdagsmän som på våren tog upp frågan och ville ha en bro och sedan hoppade av? Moderata samlingspartiets ledning och huvuddelen av dess riksdagsmän har inte ändrat ståndpunkt. De står kvar vid den uppfattning som de tidigare har haft.

Jag har tagit upp en rad frågeställningar. Jag har visat på alla de styrmedel som samhället har till förfogande för att kunna se till att de farhågor som finns för Skånes vidkommande inte skall besannas. Ni har själva i centerpartiet varit med om att utforma detta lands miljöfrågor. Jag ber, herr talman, om tiden tillåter att få återkomma till centerpartiet och de andra partiernas ståndpunkt i miljöfrågan.

Herr KOMSTEDT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att herr Fiskesjö kände sig besvärad, när jag i mitt debattinlägg framhöll att jag var förvånad över att man fortfarande, två dagar före denna debatt, fick brev från professorer som sade att vi skulle få mycket väg i detta land om vi inte byggde bron. Nu hänvisar herr Fiskesjö till det brev som är undertecknat av 137 docenter och professorer. Jag har inte räknat in herr Fiskesjö i den här kategorin trots att han är docent – den titeln kan inte jag göra anspråk på eftersom jag är en enkel man av folket. Men även professorer kan ha fel. Och varför skulle just de professorer och övriga experter som har utrett brofrågan i 20 år ha fel? Och varför skulle just de som är i motståndsrörelsen ha rätt? Den frågan har jag ställt under diskussionerna ute i landet.

Vi har i moderata samlingspartiet kamrater som inför denna kammare i dag har deklarerat att de kommer att rösta mot bron därför att de har en annan uppfattning. Det visar väl klarare än något annat att i vårt parti har inte partipiskan svept på det sätt som den har gjort i centerpartiet.

Delar verkligen herr Fiskesjö den mannens åsikt som i debatten hävdade att solen kommer att sluta att gå upp och ner över Limhamn om vi får en bro? Det är litet märkligt att man från vetenskapsmännens sida sympatiserar med och tar ställning för grupper som hävdar en sådan konstig inställning.

Herr JOHNSSON i Blentarp (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fiskesjö talar om planering och länsdemokrati. Det tycks som om herr Fiskesjö fullständigt har tappat kontakten med partiet och dess representant i länsstyrelsen. Som tidigare nämnts har vi länsstyrelse och en lekmannastyrelse i länsstyrelsen. Centern har en representant från Skåne, men det förefaller som om herr Fiskesjö inte har någon som helst kontakt med denna verklighet. Solen går upp och ner, sade herr Komstedt, men för herr Fiskesjö tycks den nu ha gått fullständigt ner.

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Det var väldigt vad mitt anförande oroade själarna. Jag känner mig mycket smickrad. Jag vill säga till herr Lothigius att jag inledningsvis sade att jag undvek att upprepa detaljerna i debatten. Det sker alldeles för ofta här i kammaren. Det är inte så stor mening med att man står upp efter varandra och säger samma sak. Jag ville i stället redogöra för min erfarenhet av debattläget i Skåne.

Sedan vill jag säga att den punkt där jag angrep herr Lothigius var den där han i sitt huvudanförande gav uttryck för åsikten att det inte var så noga med opinionsrörelser utanför riksdagen, att man inte borde ta hänsyn till dem och att man inte kunde föra ut en fråga som denna till allmän debatt.

Till herr Komstedt vill jag bara säga att jag tror att solen kommer att gå upp och ner även i fortsättningen, men om den tilltagande luftförstöringen får fortsätta även framöver kan det kanske bli svårare att se solens gång på himlafirmamentet.

Herr Johnsson i Blentarp ville upplysa mig om att vi redan har länsdemokrati. Det visar att jag hade rätt i mitt första anförande, när jag ifrågasatte i vad mån herr Johnsson följer med vad som händer här i riksdagen.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Nu har jag fått beviset. Docenten anser inte att det är väsentligt att diskutera sakfrågor i riksdagen utan att vi skall ägna oss åt en annan form av polemik. Då förstår jag herr Fiskesjös anförande helt och hållet. Jag kan ändå inte, herr talman, avstå från att ta upp ett par sakfrågor.

Innan jag slutade mitt förra inlägg sade jag att centerpartiets medlemmar har varit med om att forma vår miljöpolitik i det här landet, och det ger jag dem en erkännansam honnör för. Under den tid som gått har de olika partierna gemensamt skapat en rad instrument som vi skall ha till underlag för att skapa bästa möjliga miljö. Man har i andra länder sett skrämmande exempel på vad som kan hända på miljöområdet. Det är just mot den bakgrunden som vi i vårt land sagt oss att vi måste hantera vår situation på ett annat sätt. Mot den bakgrunden är också dessa styrinstrument skapade.

Det verkar på något vis som om centerpartiet i sin miljödebatt inte har upptäckt att tiden runnit vidare, att vi kommit en bit på väg, att man fått folket med sig — t. o. m. riksdagen och riksdagsmännen — och att

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

centerpartiets egna kommunalmän börjar få upp ögonen för den nya situationen. Som också har sagts finns det flera borgerliga kommuner än socialdemokratiska i södra Sverige. Kommunerna har fått nya stora uppgifter och rättigheter och kommer att mer ägna sig åt miljöpolitiska frågor än tidigare. Det är en uppgift som läggs från Kungl. Maj:t till länsstyrelser och kommuner. I framtiden får kommunerna det största ansvaret i detta sammanhang. Detta tror man alltså inte på, herr talman. Man tror inte på sig själv. Men jag förlitar mig på att kommunerna skall förstå dessa frågor.

Herr JOHNSSON i Blentarp (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fiskesjö anser sig ha rätt. Det är klart. Även små korn kan förgylla tillvaron för herr Fiskesjö. Men det vore kanske på sin plats att herr Fiskesjö gjorde sig underrättad om hur lekmannastyrelsen fungerar hos länsstyrelserna. När det gäller planering och styrning har de representanter som sitter i länsstyrelsens lekmannastyrelse ett reellt inflytande. Där förutsätter jag att alla partiets representanter verkligen medverkar. Det har tidigare framkommit här och herr Fiskesjö har understrukt det, att man underkänner sina representanter i länsstyrelsen.

Herr KOMSTEDT (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fiskesjö sade sig vara förvånad över att han hade oroat en del själar i kammaren. Kan man vara förvånad över att man får repliker på sig, när man osakligt och ovederhäftigt gör påhopp på en rad av kammarens ledamöter? Jag trodde att det hörde till de politiska spelreglerna.

Sedan får herr Fiskesjö finna sig i att jag även i framtiden måste vara litet skeptisk mot vetenskapen, företrädd här i kammaren av herr Fiskesjö, som vill hävda att bilbroavgaserna i Malmö kommer att förmörka solen.

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Johnsson i Blentarp vill jag bara säga att socialdemokraterna vad gäller lekmannastyrelsen i länen effektivt har sett till att de har majoritet för den egna meningsriktningen överallt. Vad en representant för centern kan göra är naturligtvis att reservera sig mot majoriteten.

För att herr Komstedt inte skall misströsta vill jag gärna säga till honom att inte heller jag tillhör dem som faller för vilka vetenskapare som helst. Att jag tog upp frågan på det sätt som jag gjorde berodde på att broanhängarna systematiskt har gått in för att framställa de opolitiska opinionsgrupperna såsom bestående av några hastigt hopradsade tyckare när man inte framställt dem såsom yrkesdemonstranter, vilket herr Komstedt gjorde.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Bara några reflexioner med anledning av trafikutskottets betänkande nr 25. Frågan om fasta förbindelser över Öresund har diskuterats intensivt under ett tjugotal år. Två alternativa sträckningar

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

har diskuterats, nämligen dels Köpenhamn--Malmö, dels Helsingborg--Helsingör. Frågan har också gällt huruvida en bro, en tunnel eller båda delarna skulle utföras. De nuvarande förbindelserna mellan Sverige och Danmark består av färjetrafik. Diskussionen om fasta förbindelser har motiverats bl. a. av en önskan om integration mellan Sverige och Danmark. Utan att på något sätt vilja återupprepa argumenten för och emot en bro mellan Sverige och Danmark skulle jag vilja i korthet anföra följande.

En broförbindelse mellan Köpenhamn och Malmö belöper sig på en kostnad av 1,2 miljarder kronor inklusive räntekostnader. Detta i 1971 års prisnivå. Om man tar hänsyn till de prisstegringar som ägt rum sedan 1971 och de kommande prishöjningarna, så är jag övertygad om att beloppet 1,2 miljarder kommer att kraftigt överskridas. Vidare måste man ta hänsyn till följdinvesteringarna för anslutningsvägar, förbättringar av befintligt vägnät, utbyggnad av bostäder och arbetsplatser kring brofästet samt förlusten av bördig åkerjord. Dessa kostnadsuppgifter måste tas fram för att man skall få en heltäckande bild av den egentliga kostnaden för motorvägen. Sammantaget kommer det att bli fråga om direkta och indirekta kostnader för den planerade bron Köpenhamn--Malmö som uppgår till ett par miljarder kronor.

Herr talman! Jag kan inte rösta för denna jätteinvestering med mindre än att jag har fått fullmakt av mina väljare, och en sådan fullmakt anser jag mig inte ha. Denna ståndpunkt har jag kommit till vid de samtal som jag haft med många av dem som har givit mig uppdraget att föra deras talan i riksdagen. Det är inte partipiskan i centerpartiet, herr Komstedt, som har bestämt mitt ställningstagande – och någon sådan piska känner jag inte till – utan det är fastmer de kontakter jag haft med mina väljare.

Det måste te sig anmärkningsvärt att när det blir fråga om anslag till nödvändiga förbättringsåtgärder för landets vägnät möts man ofta av beskedet att det har vi för närvarande inga pengar till; medelstillgången räcker icke till berörda vägprojekt. Samtidigt kan medel avsättas – oaktat att det kommer att bli fråga om lånemedel – till den jättesatsning som det här är fråga om. Detta är obegripligt för de allra flesta medborgare.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationen I av herr Dahlgren m. fl.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Det är nästan med beklagande som man genom ett inlägg vid denna tidpunkt förorsakar ett avbrott i det utomordentligt intressanta skånska meningsskifte som vi haft nöjet att ta del av här i kväll. Men det finns ju möjligheter att fortsätta igen sedan några riksdagsmän från andra delar av landet här har haft ordet.

På många sätt har den väldiga debatten om de fasta förbindelserna över Öresund kommit en smula överraskande. Vem kunde exempelvis för ett år sedan tro att detta skulle bli en politisk stridsfråga, en fråga som skulle så starkt engagera många människor?

Jag tillhör dem som länge ivrat för den här frågans lösning, och jag har beklagat många gånger att det har gått så långsamt. Därför blev jag glad när principöverenskommelsen mellan Sverige och Danmark blev klar i

somras. För den som sedan ungdomsåren verkat inom Föreningen Norden och för ett breddat och fördjupat nordiskt samarbete kom det här beskedet att betraktas som en mycket positiv sak. Jag såg i det ställningstagandet ett uttryck för den praktiska nordism som så många, inte minst inom våra stora folkrörelser, eftersträvar.

Här har vi nu under en dagslång debatt lyssnat på de gamla välkända argumenten för och emot. Jag tycker att det varit en bra och intressant debatt, även om det kanske är svårt att hitta några alldeles nya och fräscha synpunkter. I pressen yppades för någon tid sedan farhågor – eller förhoppningar – att trafikutskottet skulle avstyrka propositionen. Men sådana spekulationer har som framgått av trafikutskottets betänkande och debatten här i dag varit alldeles ogrundade. Jag har för min del upplevt det som mycket positivt att majoriteten för propositionen verkar bli så stor – stor blev den i varje fall i trafikutskottet, men vi får väl avvakta omröstningen här om en stund. Likaså tror jag att en stark majoritet i den svenska riksdagen blir en värdefull viljeyttring inför den kommande behandlingen av ärendet i det danska folketinget.

Fasta Öresundsförbindelser bidrar till ett smidigare nordiskt samarbete, men många brev och uppvaktningar vittnar om att det finns många organisationer och enskilda människor som protesterar mot den tilltänkta utbyggnaden. För mig har den skånska arbetarrörelsens klart positiva ställningstagande varit av stor betydelse. Det talas om mäktiga opinioner, och det finns förvisso många som engagerat sig i den här frågan. Men den skånska arbetarrörelsen – såväl den fackliga som den politiska – har klart sagt ifrån var den står i den här frågan. Det är folk, vars omdöme jag aldrig haft någon anledning att ifrågasätta.

Jag tycker att det är fint om Sverige och Danmark kommer närmare varandra, ty det är mycket som förenar folken på båda sidor om det smala sundet. För hundratusentals människor kommer de fasta förbindelserna i framtiden – det är min förvisning – att betraktas som något mycket positivt. Man kan rada upp argument här. Jag skall nöja mig med att peka på vad det kan betyda för arbetsmarknaden. Men också på kulturlivets område, för ungdomens idrottsutbyte och även för fritid och nöjesliv tror jag att denna möjlighet till närmare kontakt i framtiden kommer att visa sig vara positiv.

Det kan inte vara fel om politiker genom förutseende beslut skapar bättre och ökande kontaktmöjligheter för människorna, och det är ändå det som ligger i botten för det här ställningstagandet. Min tro – efter det att jag i trafikutskottet efter fattig förmåga försökt sätta mig in i den här problematiken – är att båttrafiken inte kan bära den ökning av trafiken över sundet som alla prognoser pekar på.

Det är många som har yttrat sig genom brev och i pressen, kända och okända personer. Jag läste häromdagen vad den populära skåningen Lasse Holmqvist, känd från Sveriges Radio, sade i den här frågan. Han sade bl. a. att de mest vardagliga och mänskliga effekterna av en sydlig Öresundsbro berörs sällan i debatten. Han sade vidare: ”Man får ofta intrycket att både förespråkare och motståndare glömmer bort att det faktiskt är människor som skall färdas på bron och att detta kan leda till en mängd positiva ting.” Jag tycker att det var bra sagt, för ibland har

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

utan tvivel de rent mänskliga effekterna kommit bort i det häftiga meningsutbytet.

För ungefär ett år sedan diskuterade vi här i kammaren intensivt de bullerproblem som människorna runt Bromma flygplats här i Stockholm har drabbats av. Jag kom att tänka på detta när vi i trafikutskottet häromsistens gästade Köpenhamn och det danska trafikutskottet. Man redovisade inför oss vilka svåra bullerstörningar som uppstår runt Kastrups flygplats och att hundratusentals människor på Amager lider av detta. Våra danska vänner från olika partier sade: Därför måste Kastrup bort. Ju förr desto hellre tycktes många människor mena.

Det är känt och dokumenterat i olika sammanhang att arbetarrörelsen är för ett konstruktivt samarbete över gränserna. Mot den bakgrunden är det inte överraskande att vi socialdemokrater säger ja till de fasta förbindelserna över Öresund, dvs. yrkar bifall till trafikutskottets betänkande nr 25.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! I detta ärende företräder jag de medlemmar av folkpartiet, som väckt motionen 2084 och därmed begär dels att HH-leden skall prioriteras före KM-leden, dels att den senare skall uppskjutas tills vi fått en tidsenlig och grundlig teknikvärdering av dess effekter.

Att bygga denna bro i dag, på grundval av den sortens prognoser som gjorts på 60-talet och med 60-talets värderingar, anser vi vara att gå baklänges in i framtiden. Det är under 70-talet som denna bro skall byggas och under 80-talet som den skall fungera, och vi har i dagarna fått en hårdhänt påminnelse om hur snabbt förutsättningarna för våra framtidsplaner kan förändras.

Visserligen har en del röster redan en viss tid varnat för den kommande energikrisen, men den kom ändå som en överraskning för många. I dag säger t. ex. en av OECD:s energiexperter, att det är ett ganska troligt antagande att Europa kommer att läsas kvar på maximalt 1972 års nivå vad beträffar oljeförbrukning, och det kommer att bli besvärligt för trafiken att anpassa sig till detta.

De energikällor som då står oss till buds är i vissa länder kol, i vårt land den vattenkraft vi har och möjligen något Nordsjögas. Ingen av dessa lämpar sig särskilt för biltrafik.

Bron är som bekant dimensionerad för 120 000 dygnsfordon, vilket gör 6 000 i timmen. Prognosen för trafiken 1985 – gjord före oljekrisen – antar 25 000 fordon per dygn över bron, alltså en mycket liten del av den ofantliga mängd som bron är tänkt och finansierad för.

Somliga har talat mycket om att bron skulle vara så bra för pendlare mellan de två storstäderna. Andra har som ett huvudargument mot bron anfört just denna pendling, som skulle knyta städerna alltför tätt till varann.

Men vad kommer det att kosta att pendla? Det har nämnts en avgift på 10 kronor enkel resa för bilisterna. Därtill kommer 3 mils bilkörning, och bensinen kommer vid det laget säkert inte att kosta mindre än 3 kronor milen i nutida penningvärde. Läger man därtill ett visst underhåll

av bilen, så kommer en tur- och returresa att kosta pendlaren 50–60 kronor. Det är mycket billigare att åka färja i dag, och det är inte många som i det läget pendlar till sitt arbete över sundet. Varför skulle det bli så mycket fler, när resan blir dyrare?

Bron är alltså inte ens på vanliga ekonomiska grunder särskilt lyckad. Vad den sedan får för effekter på ekonomi och miljö i vidare mening är givetvis en svår sak att överblicka.

Vi anser att det kan utredas bättre. Vi motionärer uppskattar att utskottet sagt sig vilja understryka att förberedelse tiden för KM-jeden används till kompletterande miljöutredningar. Det visar god vilja – men det är ändå att kasta jästen efter degen. Skall man ha en teknikvärdering, skall det vara *innan* man bestämmer sig för ett ingrepp, inte *medan* man gör det.

Jag skulle helst ha velat yrka bifall till motionen 2084, men för att inte trassla till voteringsordningen nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationen 1, vars yrkande i stort sett sammanfaller med vårt. Om däremot reservationen 1 faller, kommer jag under punkterna 2 och 3 att rösta på utskottets utlåtande, som under alla omständigheter är avsevärt bättre än den ursprungliga propositionen.

I detta anförande instämde herrar Petersson i Röstånga (fp) och Molin (fp).

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag skall börja med att göra en rättelse. Det var min partikamrat och namne herr Alf Pettersson i Malmö som av herr Regnéll blev beskyldd för att vara utredare och att ha sagt vissa saker. Det är alltså Arne Pettersson som nu skall diskutera med herr Regnéll.

Jag skall börja i den ände där han kom att stanna. Det gäller de problem som otvivelaktigt finns och som kommer att förmeras när det gäller möjligheterna för oss skåningar och andra, som så gärna kommer till Skåne både norrifrån och söderifrån, att utnyttja det utomordentligt fina landskap vi lever i. Han nämnde mycket riktigt att vi i dag har 12 cm badbar strand per skåning – om vi allesammans skulle bege oss till kusten på en gång. Han såg då bron såsom något förfärligt besvärligt som skulle föra dit en oändlig mängd tyskar och danskar som skulle trängas med oss.

Jag tror, herr Regnéll, att oberoende av om vi får en bro eller inte har vi det här problemet över oss. Låt mig berätta om en liten upplevelse som jag hade för några år sedan i Hamburg. Jag fördes med ut på hamburgbons sedvanliga söndagsnöje när badsäsongen var slut. Man packade familj och matsäck i bilen och åkte på förmiddagen ut till Lüneburgheden. Det gick på ungefär 40 minuter. Sedan tog det mellan 5 och 6 timmar att komma tillbaka i bilträngseln på kvällen. Det tar nu inte stort mer än 5 timmar att åka från Hamburg till Skåne. Den tidsvinst som bron kommer att medföra kommer inte att på något avgörande sätt bidra till, förhindra eller öka det tryck som kommer från det hållet.

Här uppstår alltså ett problem, och det problemet har herr Regnéll nu yrvaket upptäckt i samband med diskussionerna om bron. Men redan för tolv år sedan förstod vi att detta var ett problem som måste klaras i

framtiden och som bäst klaras om man tar upp diskussioner i första hand med dem som ligger närmast till för att utnyttja skånskt land, danskarna, i andra hand med människorna i Nordtyskland, framför allt i Hamburg. Det gjorde att vi för tolv år sedan började ta kontakter utåt. Men vi började också vidta förberedelser hemma, både för att få i gång en diskussion men framför allt för att få i gång en planering för att möta det tryck som vi visste skulle komma.

Vi nämnde 12 cm badbar strand. Det har funnits mycket mera, men det som gör att vi i dag har så litet är att vi har haft en alldeles ohejdad privat exploatering av mark och en fritidsbebyggelse som har stängt av stränderna. Nu är plötsligt bron den stora miljöbusen och den som skall förhindra friluftslivet. Det är underligt med vilka mått man mäter! Ungefär samtidigt som brodebatten började och Sturupsdebatten pågick gjordes ett attentat mot den enda verkligt fina kvarvarande långa kuststräckan i Skåne, de knappa 2 milen mellan Yngsjö och Maglehem. Där presenterades en byggnadsplan som skulle täcka de två milen kust praktiskt taget helt och hållet med en fritidsbebyggelse som skulle avskärma möjligheten för andra människor att nå fram till stranden. I vissa fall gick enligt byggnadsplanen bebyggelsen med tomtgräns intill 80 m från stranden.

Jag hörde inte herr Regnéll säga ett dugg vid den tidpunkten. Jag hörde ingen av de miljöaktivister, som är så alerta så snart kommunen eller staten uppträder i sådana sammanhang, protestera. De lyste med sin frånvaro.

Vi kunde ha haft ett utomordentligt väl beläget fritidsområde precis mitt i Skåne, nämligen Ringsjönäset på Bosjöklosters egendom. Det gick samhället ur händerna och håller nu på att exploateras. Det blir något tusental familjer som kommer att ha rådighet över en av de bäst belägna och vackraste bitarna av Skåne, näset mellan de två Ringsjöarna. Jag hörde inte någon av miljöaktivisterna säga ett ljud när Fastighets AB Hufvudstaden köpte detta område. Nu säljer man fritidshus för 155 000 kronor eller mera per styck.

Trovärdigheten i vaktsländet om miljön blir inte så enormt stor när man mäter med så olika mått.

Vad gjorde socialdemokraterna? Ja, vi tog kontakter och lyckades skapa det av Erik Adamsson tidigare omtalade Öresundsrådet, som nu är en plattform för överläggningar med danskarna kring sundet. På svensk sida ingår hela Skåne, bägge landstingen, Malmö stad och en rad kommuner i rådet för att som en motvikt till och en jämbördig part med det tunga Köpenhamn styra utvecklingen. Där finns ett samarbete etablerat.

Med anledning av att det här sagts att ingenting gjorts på detta område vill jag berätta, att det sedan tio år tillbaka i ett miljöutskott pågår ett intimt samarbete inom Öresundsrådets ram när det gäller miljöfrågorna. Alla de tekniska och andra problem som uppstår i samband med de fasta förbindelserna sysselsätter dels arbetsutskottet, dels en teknisk kommitté med representanter för kommunalförbunden, för länsstyrelserna i Skåne och för motsvarande myndigheter på den andra sidan.

En andra åtgärd som vi vidtog – jag måste betyga att det tillhör det

roligaste jag har varit med om – var att i samarbete mellan de två landstingen och Malmö stad skapa en stiftelse i Skåne vars enda uppgift var att tillförsäkra det allmänna markområden för det rörliga friluftslivet. Nils Yngve Nilsson och jag, som i många andra frågor har varit oense, har i detta sammanhang aldrig behövt komma på politisk kollisionskurs. Vi har från denna grundidé kunnat samarbeta och har i dag skaffat oss rådighet över några verkliga nyckelområden för det framtida friluftslivet.

Nog sagt om detta. Något annat som jag vill ta upp är en företeelse som jag ibland upplever som skrämmande, därför att den försåtligt kan smyga sig in i en i övrigt konkret och riktig debatt. Den har olika namn. Den kallas ibland gröna vågen, men den kan också karakteriseras som ett försök att få folk att acceptera tanken att vi skall återvända till det gamla samhället. Det är möjligt att det gamla bondesamhället var ett bra samhälle – för dem som var markägare. Men de av oss som inte var det upplevde det inte så. Vi ser däremot att vi nu efter 40 år av utomordentliga ansträngningar äntligen håller på att komma ur det gamla fattigsamhället.

Får jag påpeka för dem – både här och på andra ställen – som har kommit upp i sådana inkomstlägen att de har råd att bli kräsna, att alla i vårt land ännu inte har kommit ut ur fattigsamhället. Det är hudratusentals och åter hudratusentals människor som ännu lever kvar – framför allt i relation till andra – i det gamla fattigsamhället. Jag tror det är nödvändigt när man diskuterar miljö kontra tillväxt att också erinra sig att ännu är en bit av vågen kvar att gå.

När jag lyssnar på en del människor får jag ibland en känsla av att ekonomisk tillväxt nästan är någonting fult. Jag skall framföra en liten undring också kring det med utgångspunkt i bron. Det har ju spelat så stor roll i debatten att bron skall åstadkomma en sådan fantastisk tillväxt, som skall ske precis vid brofästet. Alltså tycks både de som vill ha bron och de som är emot bron vara överens om en sak, och det är att bron är ett incitament till tillväxt, en lockelse för företagsamhet att etablera sig. Så tecknar man då bilden av huru denna tillväxt nödvändigtvis skall klumpas ihop kring brofästet i Malmö och ta den goda jorden i anspråk. Är det nödvändigt? På den nya, utomordentligt fina väg som nu är färdig – en produkt av Sturup bl. a. – tar det ungefär 40 minuter att komma från brofästet i Malmö till Ystad. Vad innebär det? Jo, att de fem kommunerna på Österlen genom tillkomsten av Sturup – som kommer att bli en mycket viktig frakthamn på sikt – och genom bron har fått en chans att bryta sig ur det utomordentligt besvärliga läge som de nu befinner sig i. Den som orkar titta på siffror kan ju konstatera att de fem kommunerna i sydöstra Skåne har en situation, t. ex. när det gäller befolkningspyramiden, som är praktiskt taget likadan som den man stöter på i Norrlands inland – med en våldsam förgubbning, med låga inkomster för människorna och med mycket liten tillväxt. Med en vettig kommunikationsplanering är det alltså inte nödvändigt att vi skall få all denna väntade tillväxt hopklumpad kring brofästet i Malmöområdet.

Det värsta tycker jag ändå är att man säger att vi kring brofästet kommer att få ett stinkande industrisamhälle, en sammanbyggd industri-enhet av samma typ som den man kan uppleva i Ruhrområdet. Vad har

man för grund för det påståendet? Jag tror inte alls att vi får vare sig någon processindustri på det petrokemiska området eller någon metallurgisk expansion i den här trakten. Och hela tanken är ointressant, eftersom de andra förutsättningarna för en tillväxt av den typ av industri som kännetecknar Ruhr inte existerar. Kom också ihåg att Ruhrområdet är byggt under förkrigstiden! Den tunga industrin i Ruhr lyckades aldrig flygbombardemangen förstöra, utan det är den gamla industrin som tagits i bruk igen med alla de effekter som naturligtvis finns där. Det är fel att måla bilden av ett framtida Ruhr i det här området.

Vad är det då vi har möjlighet att tävla om när det gäller internationell industrietablering med det höga kostnadsläge vi har med Europas högsta löner, med den kanske mest avancerade och dyrbara sociala politiken? Det är en mycket avancerad verkstadsindustri, som kräver ett stort mått av kapitalinsatser, en avancerad teknologi och en välutbildad arbetskraft på alla nivåer. Det är ju det vi har att erbjuda, det är det vi har satsat på under hela efterkrigstiden.

Det är här jag ser den andra visionen. Nu skall ni lyssna, ni som alltid talar så mycket om 100 000 jobb. Ni avvisar i debatterna tanken på att det är samhället som skall ge jobb, ni anser att det är industrin som skall göra det. Jag vill påminna om mina debatter vid flera tillfällen med mina vänner i finansutskottet. Om ni menar allvar med detta, så är det fråga om att ta vara på varje sak som kan ge grund för företagsamhet, tillväxt och etablering. Det är den vägen vi måste gå, eller också förnekar ni er själva eller ert uppsåt.

Jag tror alltså att vi skall ta till vara de väldiga samhällssatningar vi har gjort och som här har skapat möjligheter, dels genom den naturliga förutsättningen för etablering i detta område, dels genom vårt samhälles specifika förutsättningar – den hårda satsningen på utbildning och den svenska företagsamhetens framsynthet och välutvecklade tekniska kunnande. Det är på detta vi skall basera både tillskapande av jobb i industri och tillskapande av de framtida resurserna så att vi kan utveckla det sociala och mänskligare samhället.

Det är här inte fråga om att ta industri från andra ställen i Sverige. Det gäller att i konkurrens med andra länder få de mest avancerade industriföretagen att söka sig dit där de har de bästa förutsättningarna. Här, kära vänner i centerpartiet, finns de 100 000 jobben, eller en del av dem.

Jag önskar, herr talman, att vi får ett positivt beslut, dels på dessa grunder, dels också -- det skall jag gärna säga -- ur lokalpolitisk synpunkt. Det går inte för oss att klara en vettig samhällsplanering i Skåne om frågan om de fasta förbindelserna skall skjutas ännu längre framåt i tiden. Allt talar alltså för att vi nu skall besluta om de fasta förbindelserna, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr REGNÉLL (m) kort genmäle:

Herr talman! Först en ursäkt till herr Arne Pettersson i Malmö för att jag råkade förväxla förnamnen; jag skall inte göra så mer. Nu tycker jag kanske inte att det är så förfärligt farligt om man blir utpekad som en kammarledamot som vi alla här värderar, men jag skall som sagt vara

ordentligare nästa gång. Förebråelsen var välmotiverad.

Herr Pettersson hade däremot ingen som helst grund för sin formulering att jag yrvaket hade upptäckt — vackra ord! — bekymren med trycket på skånsk fritidsmiljö. Jag har bott 57 år i Skåne, och det har medfört att jag tidigt har iakttagit trycket. Som andra skåningar har jag måst notera hur det ena efter det andra av våra högt värderade — jag vill i vissa fall säga rent av älskade — fritidsområden har blivit förstörda och förödda. Jag vill bland dem gärna nämna Ringsjön. Herr Pettersson utgick ifrån något som han alls inte visste någonting om — i vilken mån jag har uppmärksammat den utveckling som man haft i fråga om skånsk fritidsmiljö.

Jag skall säga att jag har varit mycket positiv till vad som skett beträffande planeringen. Och om herr Pettersson lyssnat till vad jag hela tiden hade som genomgående motiv i mitt anförande skulle han ha märkt att det var just detta: vi har blivit av med så mycket och vi har ett så starkt tryck över oss, att vi måste vara försiktiga med vad vi har kvar. Det är väl en allmän erfarenhet att man förstör trevnaden för alla om påfrestningarna blir för stora på ett fritidsområde.

Vi är själva många i Skåne och vi blir allt flera. Där kommer gäster och turister norrifrån och där kommer gäster och turister västerifrån. Om det blir alltför många kan förhållandena bli så svåra att inte ens en framsynt planerare kan klara av det. Och säger man att bron kommer att föra över väsentligt fler människor från kontinenten och Danmark, så är det väl tydligt att riskerna blir större än tidigare.

Det är vad jag sagt, herr Pettersson. Jag beklagar på nytt att förnamnet blev fel, men i övrigt var det nog herr Pettersson som hade fel när han kritiserade mig.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag ber att bara få göra en kort notis för protokollet.

I mitt inledningsanförande anförde jag vissa sifferuppgifter om den totala prognostiserade motortrafiken över Öresund. Fråga uppstod i debatten huruvida av misstag uppgifterna hade återgetts felaktigt och blivit 100 procent för stora. Jag har gjort en kontrollräkning på basis av tabellerna i propositionen 146, s. 36 och 39. Mina uppgifter är helt korrekta.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det är riktigt, herr Arne Pettersson i Malmö, att vi inom centern har krävt 100 000 och fler nya jobb. Men vi har aldrig krävt att samtliga dessa skall ordnas i sydvästra Skåne.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s):

Herr talman! För herr Fiskesjö vill jag påpeka att han fortsätter ungefär i samma stil som i sitt huvudanförande, och det var därför jag inte nämnde hans namn. Nu gör jag det. Vi behöver ju inte ordna 100 000 jobb i Skåne, men det vore bra om vi ordnade 7 000 jobb för de arbetslösa som vi har där.

Jag skall över huvud taget inte ge mig in i någon polemik med herr

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

Torsdagen den
13 december 1973

*Fasta förbindelser
över Öresund, m. m.*

Regnéll, utan jag vill bara påpeka att även jag aktar min kamrat Alf. Men jag ville undvika att han skulle råka ut på samma sätt som jag brukar göra när jag yttrar mig. Och jag inte bara högaktar honom – jag är t. o. m. avundsjuk på honom. Han har ju blivit befordrad ut ur det här huset.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herr Dahlgren m. fl. i motsvarande del samt 3:o) reservationen nr 2 av herr Magnusson i Kristinehamn i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Dahlgren begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 antar reservationen nr 1 av herr Dahlgren m. fl. i motsvarande del röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herr Magnusson i Kristinehamn i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	85
Nej	—	19
Avstår	—	211

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Dahlgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Dahlgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	215
Nej	—	97
Avstår	—	4

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Dahlgren m. fl. och reservationen nr 2 av herr Magnusson i Kristinehamn i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Dahlgren m. fl. och reservationen nr 2 av herr Magnusson i Kristinehamn i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

§ 2 Vissa organisationsfrågor rörande armén

Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 26 med anledning av propositionen 1973:135 angående vissa organisationsfrågor rörande armén jämte motioner.

I propositionen 1973:135 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokoll över försvarsärenden för den 5 juni 1973, föreslagit riksdagen att godkänna de organisationsändringar rörande armén som departementschefen förordat.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag om att förlägga ett fredsförband till Arvidsjaur. Det nya förbandet föreslås överta benämning från Norrlands dragoner (K 4) i Umeå. Vidare föreslås att Göta livgarde (P 1) i Enköping läggs ned och att Södermanlands regemente (P 10) i Strängnäs utgår ur pansartruppernas organisation. Vid P 10 föreslås pansarutbildningen bli ersatt med infanteriutbildning. Huvuddelen av den verksamhet som f. n. bedrivs vid Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala-Västerås försvarsområden (Fo 47/48) i Uppsala föreslås bli flyttad till P 1:s etablissement. Slutligen föreslås att arméns kompaniofficersskola (AKS) i Uppsala omlokaliseras till Skövde, att pansartruppernas kadett- och aspirantskola (PKAS), som nu är knuten till P 1 i Enköping, anknyts till Södra Skånska regementet (P 7) och att luftvärnsskjutskolan (LvSS) omlokaliseras från Solna till Norrtälje.”

I detta sammanhang hade behandlats följande motionsyrkanden:

beträffande organisationsutvecklingen inom krigsmakten
1973:417 av herr Hörberg m. fl. (fp, c, m) i vilken hemställts att riksdagen skulle

1. ge Kungl. Maj:t till känna att vid utredningen om försvarets fredsorganisation

1.1 hänsyn togs till tjänstgöringsförhållandena för de individer — värnpliktiga såväl som försvarsanställda — på vilka vårt försvar byggde,

1.2 möjligheten till samordnad och differentierad utbildning militär-områdesvis prövades,

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisat-
tionsfrågor
rörande armén*

2. hos Kungl. Maj:t anhålla att motionen överlämnades till de utredningar som var eller blev tillsatta för i motionen berörda frågor, 1973:1120 av herr Oskarson i Halmstad m. fl. (m, fp) i vilken föreslagits att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t hemställa om en parlamentarisk utredning med uppgift att utreda och framlägga förslag om en framtida fredsorganisation för försvaret i dess helhet,

beträffande föreslagna ändringar av förbandsorganisationen

1973:2014 av herr Hjorth m. fl. (s),

1973:2074 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avsåg hemställa att riksdagen skulle besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition 1973:135,

1973:2078 av herrar Enskog (fp) och Tobé (fp) såvitt avsåg hemställa att riksdagen skulle

1. avslå proposition 1973:135 i vad avsåg nedläggningen av Göta livgarde (P 1) och flyttningen av Upplands signalregemente (S 1) från Uppsala till Enköping,

2. uttala att verksamheten vid Göta livgarde successivt inriktades mot infanteriutbildning,

1973:2080 av herr Åkerfeldt m. fl. (c) såvitt avsåg hemställa att riksdagen – med bifall till förslaget om förläggning av ett fredsförband till Arvidsjaur – beslutade att beslut i fråga om P 1 och S 1 skulle anstå i avvaktan på en i motionen förordad utredning om fredsförbandets uppgifter,

beträffande omflyttningen av vissa skolor

1973:2038 av herr Pettersson i Örebro m. fl. (c, s, fp, m) i vilken hemställts att riksdagen vid sin behandling av propositionen 1973:135 beslutade avslå propositionen i den del som avsåg förläggningen av AKS och i stället beslutade om en förläggning av AKS till Örebro,

1973:2074 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avsåg hemställa att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta beslut i fråga om flyttning av AKS och LvSS på sätt som angivits i motionen,

1973:2075 av herr Jansson m. fl. (s, c, fp, m) i vilken hemställts att riksdagen vid behandling av proposition 1973:135 skulle besluta att pansartruppernas kadett- och aspirantskola (PKAS) lokaliserades till Skövde,

beträffande lokaliseringpolitiska insatser

1973:2074 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avsåg hemställa att riksdagen skulle besluta

1. att avslå Kungl. Maj:ts proposition 1973:135,

2. att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till lokaliseringpolitiska insatser i Arvidsjaurområdet enligt de grunder som angivits i motionen,

beträffande centraliserad repetitionsutbildning

1973:2078 av herrar Enskog (fp) och Tobé (fp) såvitt avsåg hemställa att riksdagen beslutade att till Arvidsjaur förlägga en anläggning för central repetitionsutbildning dimensionerad för 1 000 värnpliktiga,

1973:2080 av herr Åkerfeldt m. fl. (c) såvitt avsåg hemställa att

riksdagen, med bifall till förslaget om förläggning av ett fredsförband till Arvidsjaur, beslutade att förbandets uppgifter skulle närmare utredas, med beaktande även av det i motionen angivna alternativet med ett repetitionsutbildningsförband,

beträffande frågan om anläggande av ett flygfält i anslutning till fredsförbandet

1973:2037 av herr Lövenborg m. fl. (vpk) såvitt avsåg förslaget att riksdagen i anledning av proposition 1973:135 skulle uttala

1. att planering av ett flygfält i Slagnäs synkroniserades med upprättandet av förbandet,

2. att huvuddelen av kostnaderna härför borde åvila staten,

1973:2079 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c),

beträffande konsekvenserna för rennärigen

1973:2037 av herr Lövenborg m. fl. (vpk) såvitt avsåg förslaget att riksdagen i anledning av proposition 1973:135 skulle uttala att verkningarna av förbandets förläggning till Arvidsjaur för renskötseln i samråd med samerna skyndsamt utreddes och förslag om ekonomisk kompensation åt samerna jämte övriga i sammanhanget erforderliga åtgärder som kunde anses påkallade utarbetades,

1973:2078 av herrar Enskog (fp) och Tobé (fp), såvitt nu var i fråga, samt

beträffande kostnadsfrågan

1973:2078 av herrar Enskog (fp) och Tobé (fp) såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde

A. beträffande organisationsutvecklingen inom krigsmakten

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:417,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1120,

B. beträffande föreslagna ändringar av förbandsorganisationen såvitt avsåg *Upplands signalregemente (S 1)*, *Göta livgarde (P 1)* och *Södermanlands regemente (P 10)*

1. att riksdagen med avslag på propositionen 1973:135 och motionerna 1973:2074, 1973:2078 och 1973:2080 i denna del beslutade att inte nu ta ställning till propositionens förslag beträffande S 1 och Fo 47/48,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:135 och med avslag på motionerna 1973:2074, 1973:2078 och 1973:2080 i denna del godkände propositionens förslag beträffande P 1,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:135 och med avslag på motionen 1973:2074 i denna del godkände propositionens förslag beträffande P 10,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2014,

C. beträffande den föreslagna omflyttningen av vissa skolor, nämligen arméns kompaniofficersskola (AKS), luftvärnsskjutskolan (LvSS) och pansartruppernas kadett- och aspirantskola (PKAS)

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2038,

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

Vissa organisationsfrågor rörande armén

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

2. att riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2074 i denna del beslutade om flyttning av AKS och LvSS på föreslaget sätt,

3. att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2075 beslutade att PKAS flyttades till Skövde,

D. beträffande lokaliseringspolitiska insatser och etablering av ett förband i Arvidsjaur

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:135 och med avslag på motionen 1973:2074 i denna del beslutade att ett nytt förband etablerades i Arvidsjaur,

2. att riksdagen med anledning av motionerna 1973:2078 och 1973:2080 i denna del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om det nya förbandets inriktning m. m.,

E. att riksdagen beträffande frågan om anläggande av ett flygfält i Arvidsjaur skulle avslå motionerna 1973:2037 och 1973:2079, den förra motionen såvitt nu var i fråga,

F. att riksdagen beträffande konsekvenserna för rennäringen skulle avslå motionerna 1973:2037 och 1973:2078 i denna del,

G. att riksdagen beträffande kostnaderna för en förbandsetablering i Arvidsjaur skulle avslå motionen 1973:2078 i denna del.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande organisationsutvecklingen inom krigsmakten av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr tredje vice talmannen Virgin (m) som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1973:417 och 1973:1120 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande föreslagna ändringar av förbandsorganisationen av herrar Petersson i Gäddvik (m) och Öhvall (fp), herr tredje vice talmannen Virgin (m) samt herrar Karl Bengtsson i Varberg (fp) och Åkerfeldt (c) som ansett att utskottet under B bort hemställa,

1. att riksdagen med bifall till motionen 1973:2074 såvitt nu var i fråga och med avslag på propositionen 1973:135 samt med hänvisning till motionerna 1973:2078 och 1973:2080 i denna del beslutade att inte nu ta ställning till propositionens förslag beträffande S 1 och Fo 47/48 samt P 1 och P 10,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2014,

3. beträffande den föreslagna etableringen av ett förband i Arvidsjaur av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr tredje vice talmannen Virgin (m) som ansett att utskottet under D bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2074 såvitt nu var i fråga och med avslag på propositionen 1973:135 samt motionerna 1973:2078 och 1973:2080 i denna del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr tredje vice talmannen VIRGIN:

Herr talman! I propositionen nr 135 som kammaren nu skall behandla påpekar regeringen, att ett resultat av 1972 års försvarsbeslut är, att

antalet pansarregementen måste minskas med tre, dvs. från åtta till fem, eller med mer än en tredjedel, och att man får övergå till infanteriutbildning av berörd personal i stället.

Detta är ett konkret exempel på vad som händer inom försvaret med de sänkta anslagsramar och den ändrade inriktning som socialdemokrater och kommunister drev igenom 1972. Man beslöt att det skulle satsas mindre på tekniskt avancerade stridsmedel och mera på ett, som man sade, segt försvar över ytan, vilket är ett finare sätt att uttrycka att man av ekonomiska skäl ville lita mindre till modern teknik och mera till våra värnpliktiga soldater – soldater som dessutom ges en allt kortare utbildning.

Nu är det inom försvaret lika väl som på alla andra områden en dålig metod att ersätta mekaniska hjälpmedel med människor. Det leder till en starkt försämrad försvarsförmåga, även per satsad miljon av skattemedel, och alltså till en lägre krigsavhållande effekt. Men när det gäller försvaret är det inte bara en dålig metod, det är en ansvarslös metod. Den leder till helt andra och större risker för förluster i människoliv om vi skulle bli utsatta för krigshandlingar. Om det är några säkra slutsatser som kan dras av det nyligen avslutade kriget i Mellanöstern – vi får hoppas det är avslutat – så är det just ett bestyrkande av denna gamla erfarenhet.

Den mänskliga skickligheten och offerviljan är utomordentligt betydelsefull, men den kräver förstklassiga hjälpmedel för att komma till sin rätt. Det *var* antalet stridsvagnar, flygplan och robotar och deras kvalitet som fällde utslaget vid fronterna i Mellanöstern. De förband som saknade sådan utrustning hade föga framgång och led väldiga förluster i människoliv.

Nu minskar vi alltså våra pansarförband. Regeringen föreslår i propositionen att P 1 i Enköping – Göta Livgarde – skall nedläggas och att pansarutbildningen vid P 10 i Strängnäs skall upphöra och ersättas med infanteriutbildning. S 1, dvs. Upplands signalregemente, liksom staben för Uppsala–Västerås försvarsområde, också det i Uppsala, föreslås i propositionen att flyttas till Enköping och ta över P 1:s lokaler där.

Visst är det uppenbart att 1972 års försvarsbeslut tvingar fram en rad långtgående förändringar inom försvaret, men man borde ändå ha rätt att kräva ett ordentligt genomtänkt utredningsunderlag innan riksdagen fattar beslut. Sådant underlag föreligger inte. Vore det inte på tiden att upphöra med att fatta beslut i fråga om försvaret först och ta reda på följderna efteråt? 1972 års försvarsbeslut togs utan att någon visste vad det kunde innebära, och man skämdes inte för att deklarerat att konsekvenserna skulle man utreda i efterhand. Men borde man då inte åtminstone göra de studierna färdiga innan man fattar nya beslut som låser handlingsfriheten och som mycket väl kan visa sig vara förhastade?

Överbefälhavaren håller nu på med en utredning om hur man bäst skall anpassa sig till den nya ekonomiska verkligheten och om vilka förändringar som måste göras i principerna för stridens förande för att försvaret skall bli så effektivt som möjligt på den lägre nivå det nu gäller. Den utredningen väntas kunna framlägga förslag till nya operativa principer och till ny krigsorganisation någon gång under nästa år. När den

utredningens resultat lagts fram borde en parlamentarisk utredning få studera det och sedan ge ett samordnat och sammanhållet förslag till erforderliga förändringar i organisationen.

Det *kan* inte vara riktigt att fatta delbeslut innan tillräcklig överblick har kunnat erhållas. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen 1.

Det är särskilt otillfredsställande att fatta beslut som verkar vara motiverade endast av hänsyn till regeringens prestige. Och ändå är det — som jag strax kommer att visa — just ett sådant beslut som försvarsutskottets majoritet nu vill att riksdagen skall fatta. Som jag nyss nämnde föreslås i propositionen att S 1 tillsammans med Fo-staben skall flytta från Uppsala till Enköping, där P 1 läggs ned. Nu har det efter propositionens framläggande visat sig att televerket har anordningar i Enköpingstrakten som kan bli störda av signalregementets verksamhet. Det kanske inte går att flytta S 1 till Enköping. Detta måste utredas först. Det naturliga vore då att uppskjuta beslutet om S 1 och P 1 och att bära det eventuella klander för ofullständig utredning som man kan ha gjort sig förtjänt av. Men det tycker inte utskottets majoritet. Den föreslår att riksdagen i alla fall skall följa propositionen och bestämma att P 1 skall läggas ned och att S 1 skall bort från Uppsala, utan att man med säkerhet vet vart det skall ta vägen. Om den fortsatta utredningen alltså visar att S 1 inte kan förläggas till Enköping, har man i själva verket beslutat att Enköping skall bli utan militärförband och att det måste byggas nya lokaler för S 1 för kanske hundratals miljoner kronor eller startas en ny regementskarusell.

Sådana beslut är inte bara ett hån mot allt vad förtänksam planering heter, de är också en hänsynslöshet utan like mot berörd personal vid aktuella förband och mot de berörda kommunerna, inte minst därför att det enligt vår mening mycket väl kan komma att visa sig att den bästa lösningen till slut blir att P 1 bibehålles — fast med infanteriutbildning — och att S 1 får ligga kvar i Uppsala. Vi yrkar att propositionen avslås i vad det gäller beslut om P 1 och S 1 liksom Fo-staben för Uppsala—Västerås försvarsområde, alltså bifall till reservationen 2.

Herr talman! Propositionen 135 innehåller också förslag om inrättande av fredsförband för utbildning av 650 värnpliktiga i Arvidsjaur. De ansvariga militära myndigheterna har bestämt avstyrkt detta, men departementschefen framför ändå förslaget, med motiveringen att det främst skall ses som ett led i sysselsättnings- och regionalpolitiken. Försvarsutskottets majoritet tillstyrker förslaget. Utskottet anser, heter det, att också det militära försvaret bör medverka i de regionalpolitiska satsningarna och nu alltså inte bör undandra sig detta tillfälle att göra en lokaliseringpolitisk insats.

Utskottets uttalande på den här punkten är för mig totalt obegripligt. Försvarets uppgift är att garantera svenska folket yttre trygghet, och försvarsmaktens företrädare har att lägga det effektivaste fullgörandet av den uppgiften som enda grund för sina uttalanden i alla sammanhang. Men det låter faktiskt som om utskottsmajoriteten skulle mena att försvarets myndigheter, mot bättre vetande, borde ha tillstyrkt ett förband i Arvidsjaur, och att det bara är tjurskallighet att de vidhåller sin

mening att en förläggning av ett fredsförband där är olämplig och onödigt kostnadskrävande för försvaret. Ja, det verkar som om man tyckte att myndigheterna inom försvaret borde, genom undanhållande av sakuppgifter, hjälpa till att dölja de verkliga kostnaderna för lokaliseringsspolitiska insatser. För utskottsmajoriteten kan väl inte bara avse det självklara faktum att statsmakterna skall behandla försvaret på samma sätt som alla andra element bland samhällsfunktionerna. Det har vi, såvitt jag vet, alltid gjort här i Sverige.

Nu är emellertid inte militära enheter särskilt lämpliga som lokaliseringsobjekt. Det har flera orsaker. En är att försvarets organisation undan för undan måste ändras. Det ständigt aktuella kravet att erhålla bästa försvarseffekt av satsade skattemedel gör en fortlöpande anpassningsprocess nödvändig. Skapar man ett förband som redan vid tillkomsten ter sig tvivelaktigt ur försvarsekonomisk synvinkel är det sannolikt att det förhållandet så småningom blir alltmera påfallande. Den nya försvarspolitikerna är upplagd så, att man måste räkna med ständigt sjunkande anslag i fasta priser.

Arvidsjaurförbandet kommer att för varje år som går framstå som alltmera felplicerat och oekonomiskt, och kravet på dess avveckling från de ansvariga myndigheternas sida kommer att bli allt starkare. Skulle statsmakterna vidhålla att det till varje pris skall ligga kvar kommer med all sannolikhet nedläggningar i stället att drabba andra, och från lokaliseringsspolitisk synpunkt kanske precis lika känsliga förband, på andra platser i övre Norrland. Detta förefaller mig att vara ett dåligt underlag för en kommunal belåtenhet över lokaliseringen.

Det är dessutom, tycker jag, stötande att med stora kostnader skapa ett nytt förband i en situation som inom försvaret i dess helhet kräver en rad hårda och för berörd personal ytterst kännbara ingrepp i form av avskedanden och förbandsindragningar.

Men det finns också andra skäl som talar mot ett fredsförband i Arvidsjaur. Den allmänna värnplikten är en tung börda som påläggs landets unga män. Det är en skyldighet för statsmakterna att inte göra den bördan tyngre än vad som ur försvarets synvinkel kan vara erforderligt. All erfarenhet visar att värnpliktstjänstgöring långt borta från hemorten skapar en rad extra sociala problem för de värnpliktiga och påverkar deras inställning till militärtjänsten i ofördelaktig riktning.

Det är av militära skäl tyvärr redan nu nödvändigt att tvinga några tusen värnpliktiga till tjänstgöring långt från bostadsorterna — främst då i Norrland. Men det skulle onödigtvis skada försvarsviljan och vore knappast förenligt med värnpliktens grundidé att därutöver tvinga en stor grupp värnpliktiga till en extra påfrestande tjänstgöring, bara för att det skall tillgodose lokalpolitiska syften.

Det är en lång rad av remissinstanser som har hörts om Arvidsjaurförbandet. Men det saknas en, och en som är mer berörd av förslaget än de flesta, nämligen de värnpliktiga själva. Nu har vi i försvarsutskottet haft kontakt med grupper av värnpliktiga från de landsdelar som i huvudsak kan förväntas få rekrytera ett Arvidsjaurförband, och de har av just de skäl som jag nyss angivit tagit bestämt avstånd från lokaliseringskommenderingar. Jag tycker att de har rätt, för jag vet av egen erfarenhet

Torsdagen den
13 december 1973

Vissa organisat
tionsfrågor
rörande armén

vilka problem som skapas om man förlägger en stor värnpliktskontingent från andra delar av landet till en liten ort.

Men detta är verkligen inte en nedvärdering av Arvidsjaur i och för sig. Alla är vi överens om att lokaliseringsspolitiska insatser måste komma till stånd i Arvidsjaur och detta så snart som möjligt. Sannolikt är dock industriell verksamhet att föredra. Förutsättningarna härför är goda. Kommunikationer och serviceutbud är bättre än på de flesta platser med motsvarande läge och invånarantal. De genom industrialisering tillförda arbetstillfällena kan i större utsträckning utnyttjas av ortsbefolkningen direkt än vad fallet kan förväntas bli vid ett militärt förband. Det var därför en brist att något alternativ till den nu föreslagna militära satsningen över huvud taget inte redovisats. Ett gott resultat brukar ju alltid kräva att olika lösningar får vägas mot varandra.

Det skulle för övrigt, tycker jag, vara att helt underkänna den nuvarande lokaliseringsspolitiken om man utan att ens ha gjort en ordentlig utredning skulle påstå att det inte går att med den kapitalinsats som det här är fråga om -- och det är en stor insats -- skapa minst lika god och varaktig sysselsättning för bygdens befolkning i industriell verksamhet.

Men den kompletterande utredning som vi kräver skall inte vara bunden. Den bör också utreda för- och nackdelar med ett repetitionsövningsförband och gärna också andra uppslag. Huvudsaken är att den kommer med ett bättre förslag än det som nu föreligger, och det bör den kunna göra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall också till reservation nr 3.

I detta anförande instämde herrar Petersson i Gäddvik, Oskarson i Halmstad, Strindberg, Åkerlind och Adolfsson samt fröken Ljungberg (samtliga m).

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! I propositionen 135 behandlas två olika frågor, dels frågan om nylokalisering av ett fredsförband till Arvidsjaur, dels organisatoriska förändringar av fredsorganisationen hos vissa förband i Mälardalen.

Arvidsjaurförbandets uppsättning motiveras helt av regionalpolitiska skäl. Arvidsjaurregionens behov av sådana insatser inser alla. Däremot är meningarna delade om huruvida just ett förband är det bästa alternativet. I motionen 2074 från moderata samlingspartiet krävs att nu föreslagna åtgärder skall vägas mot vad som är möjligt att åstadkomma med ett civilt projekt. Ett sådant projekt hade i och för sig varit önskvärt, och det är troligt för att inte säga säkert att man därmed hade kunnat uppnå samma sysselsättningseffekt till betydligt lägre kostnader. Något konkret projekt har emellertid inte stått till buds, och det finns ingen anledning att ifrågasätta arbetsmarknadsmyndigheternas, länsstyrelsens och kommunens insatser i syfte att få fram ett sådant. I motionen 2080 har därför några partikamrater och jag accepterat förslaget att ett fredsförband förläggs dit. Propositionens förslag om ett inte närmare specificerat förband för grundutbildning framförs därför som enda alternativ.

Ett grundutbildningsförband har emellertid nackdelar, främst för de 650 värnpliktiga som tvingas göra sin första tjänstgöring långt från hemorten. Även från lokal arbetsmarknadssynpunkt har förslaget nackdelar. Andelen ditflyttad militär personal i förhållande till lokalt rekryterad arbetskraft blir relativt omfattande, varför medflyttande makar kommer att få svårt att finna sysselsättning. Man flyttar dit en betydande kvinnoarbetslöshet.

I syfte att mildra dessa nackdelar utan att tumma på projektets totala sysselsättningseffekt föreslår vi i vår motion att man i stället sätter upp ett förband för centraliserad repetitionsutbildning. Ett liknande förslag framförs också av folkpartisterna herrar Enskog och Tobé i motionen 2078. En sådan inriktning av Arvidsjaurförbandet har flera fördelar. Andelen civil, lokalt rekryterad arbetskraft ökar på bekostnad av ditflyttad militär personal. Därmed minskar behovet att skapa sysselsättning för kvinnor. Från värnpliktssocial synpunkt är detta alternativ av avgörande betydelse. I stället för en lång grundutbildning långt från hemorten, ofta under ett känsligt skede av familjebildning och utbildning, får de värnpliktiga göra en Arvidsjaurperiod på två-sex veckor under sin repetitionsutbildning. Betydelsen härav ligger i öppen dag.

Det är med tillfredsställelse jag noterar att utskottet har visat sig påverkbart i denna fråga. Visserligen föreslår man inte ett rent repetitionsförband, men utskottets skrivning måste tolkas så, att en betydande del av verksamheten skall utgöras av repetitionsutbildning. Till stöd för denna tolkning vill jag citera följande ur utskottets betänkande: "När man mot denna bakgrund fastställer kontingentens storlek samt varifrån den skall rekryteras måste enligt utskottets mening strävan vara att tillgodose de värnpliktssociala synpunkterna så mycket som möjligt." Det föreslagna mellanalternativet tillmötesgår därmed motionärernas önskemål i betydande utsträckning. Det gör att jag biträder kompromissen i syfte att mildra konsekvenserna av propositionens förslag, främst för de värnpliktiga.

I propositionen föreslår departementschefen också vissa organisatoriska förändringar av förbanden i Mälardalen - S 1 i Uppsala, P 1 i Enköping och P 10 i Strängnäs. Förslagen är en del av de förslag som försvarets fredsorganisationsutredning framlagt beträffande den framtida fredsorganisationen av arméförbanden.

Innebörden av förslagen är att pansarutbildningen vid P 1 och P 10 läggs ned, P 10 ombildas till infanteriregemente och till det nedlagda P 1:s kaserner flyttas S 1 från Uppsala. Förslaget innebär alltså en karusell med tre förband och lika många kommuner inblandade.

Departementschefen framhåller och utskottet understryker att det inte finns något *principiellt* samband mellan dessa förslag och förslaget om Arvidsjaurförbandet. Under utskottsbehandlingen har från departementets sida vid föredragningar framhållits att inget *motivmässigt* samband finns. Det är, såvitt jag kan se, en lek med ord. Det går inte att förneka ett samband - först och främst ett personellt samband. Det sägs på s. 64-65 i propositionen att ytterligare 650 värnpliktiga skall fullgöra sin värnplikt i övre Norrland när P 1 läggs ned. Ett ekonomiskt samband går inte heller att förneka. Det sägs nämligen att en tredjedel av

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisat-
tionsfrågor
rörande armén*

investeringskostnaden i Arvidsjaur skall betalas med medel från försäljning av mark vid S 1 i Uppsala och genom inbesparade investeringar vid P 10 och I 1 som skulle varit nödvändiga för att överföra P 1:s värnpliktskontingent till dessa förband om inte Arvidsjaurförbandet hade kommit till. Det sista skälet är både ekonomiskt och personellt. Beträffande försäljning av S 1-marken i Uppsala har utskottet gjort en ändring som förefaller välbetänkt. Man har reserverat sig för möjligheten att marken kan bli svår att avyttra. Det är välbetänkt mot bakgrund av de uttalanden som Uppsala kommun har gjort om att man inte har möjlighet eller avsikt att förvärva marken eller byggnaderna.

Jag har med detta velat påvisa att det har en viss betydelse för den framtida förbandsorganisationen i Mälardalen hur många värnpliktiga därifrån som skall fullgöra grundutbildning i övre Norrland – i Arvidsjaur direkt eller indirekt.

En konsekvens av repetitionsutbildning i Arvidsjaur i stället för den föreslagna grundutbildningen måste bli att 650 värnpliktiga som avsågs fullgöra utbildningen där även i fortsättningen till stor del kan utbildas vid nuvarande förband närmare sina hemorter. Utskottets förslag beträffande Arvidsjaur med en betydligt reducerad utbildningskontingent gör det möjligt att med krav på god rationalitet utbilda de värnpliktiga vid befintliga förband. Det bör till detta också nämnas att underlaget -- värnplikt-kullens tillväxt alltså -- kommer fram till 1980 att ha ökat med 10 procent och väl fylla ut den givna kapaciteten vid de här tre förbanden. Det innebär att pansarutbildningen vid både P 10 och P 1 efter hand ersätts med infanteriutbildning. Bägge förbandens anläggningar och marktillgångar är mycket väl lämpade för sådan utbildning. Detta är i korthet det alternativ som framförts i motionerna 2080 och 2078.

Just som utskottet skulle ta ställning till propositionen och motionernas förslag fick man vetskap om att televerkets radiostation utanför Enköping kunde komma att allvarligt störas, om man flyttade S 1 med dess radioutrustning dit. Snabbt utförda preliminära undersökningar visade att allvarlig risk för oacceptabla störningar förelåg. I det läget har utskottet fattat beslutet att inte nu ta ställning till S 1:s flyttning till Enköping innan televerkets fullständiga undersökning är klar. Den här förbandsomflyttningen omfattar tre förband. Varje åtgärd vid ett förband berör de övriga. Utskottets förslag att från beslut nu endast undanta S 1 är minst sagt förbryllande. Att man från berörda förband och kommuner reagerat kritiskt är fullt förstäeligt. "Skall vi trots alla försäkringar bli utan förband", frågar kommunstyrelsen i Enköping i ett uttalande som tillställts riksdagens ledamöter.

Samtliga personalorganisationer vid P 1, representerande 400 anställda, uttrycker stor oro inför den ovisshet man nu tvingas leva i samtidigt som man kraftigt ger sitt förord åt förslaget att låta P 1 bli kvar som infanteriförband. En nedläggning av P 1 utan motsvarande ersättning med annat fredsforband leder till allvarliga sysselsättnings- och kommunalekonomiska problem i Enköping. För att undanröja denna effekt bör Enköping få annat förband, säger utskottet. Propositionen uttrycker sig på samma sätt. Därefter handlar man tvärtemot givna utfästelser och

ställer Enköping utan förband.

Den fullständiga undersökning som televerket nu gör av radiostörningarnas roll vid S 1:s signalverksamhet beräknas bli klar i mars-april 1974. Det finns därför inget godtagbart skäl till att redan nu besluta om två av de tre förbanden, innan underlag föreligger även för det tredje. Beslutet berör alla tre och bör fattas i ett sammanhang.

Vad händer i Enköping om det visar sig omöjligt att dit flytta S 1? Detta har utskottet inte ens antytt. Det har man däremot gjort så mycket klarare när det gäller Uppsala och S 1. Om inte Enköping kan komma i fråga som förläggningssort, skall det begärda förslaget avse annan ort i Mellansverige, säger utskottet. I ett läge där det visar sig omöjligt att flytta till Enköping och P 1:s lediga anläggningar, skall man eventuellt nyetablera sig på annan ort. Det är innebörden i utskottets beställning på denna punkt. Det bör erinras om att detta är ett alternativ, som tidigare inte diskuterats vare sig i utredning, proposition eller utskott. Alternativet att kvarbli i Uppsala, vilket enligt min mening är det riktiga, döms ut redan på detta tidiga stadium. Mot denna bakgrund har reservanterna till betänkandet fogat reservationen 2, vilken pekar på det orimliga i avgränsningen av det beslut som riksdagen inbjudes att nu fatta.

Till de motionsförslag om Mälardalsförbandens organisation som jag tidigare berörde blir det anledning att återkomma utförligare när förslag framläggs om S 1:s och förhoppningsvis även P 1:s och P 10:s framtid, men redan nu vill jag i korthet beröra dessa något.

Propositionen innehåller en kalkyl, som fredsorganisationsutredningen har upprättat, enligt vilken denna åtgärd innebär en besparing i diskonterat nuvärde på ca 70 miljoner kronor. Mot denna kalkyl finns emellertid en del invändningar. Chefen för armén är kritisk mot såväl ingångsvärde som kalkylmetoder. ÖB är inte övertygad om den kostnadsbesparing som utredningen redovisar. Uppsala kommuns planeringskontor har tillsammans med nationalekonomiska institutet vid Uppsala universitet kritiskt granskat denna kalkyl och påvisar att besparingen på 70 miljoner kronor i stället blir en merkostnad på 1 miljon kronor. Tar man dessutom hänsyn till de samhällsekonomiska effekterna, blir resultatet en merkostnad på hela 19 miljoner kronor. Även om man, som är naturligt i sådana här sammanhang, garderar sig för osäkerhet i båda kalkylerna, är skillnaden så stor att den måste stämma till eftertanke.

Försvarsdepartementet har granskat planeringskontorets beräkningar, och dess kommentar finns på s. 14 i betänkandet. Där anges i fyra punkter på vilka ställen det skiljer sig. Man kan där se att skillnaden mellan att räkna i fast och i löpande pris uppgår till 25 miljoner kronor. Om man, som jag anser riktigt, tar hänsyn till statsverkets kostnader i stället för hushållningen med försvarsanslaget när det gäller de friställda tillgångarna hos S 1 i Uppsala, betyder detta 20 miljoner kronor. Tar man i stället för fredsorganisationsutredningens värden de värden som chefen för armén har anfört, blir skillnaden 22 miljoner kronor. Detta är i stort sett de skillnader som här kommer fram.

Beträffande denna redovisning har utskottet sagt följande: "Det föreligger alltid stor osäkerhet vid angivande av värden i en kalkyl som avser förhållanden långt fram i tiden. Ingenting tyder emellertid på att

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

några mer säkra och realistiska värden kommit fram efter det att fredsorganisationsutredningen med sin samlade expertis lade fram sina beräkningar. Försvarsdepartementets experter anser att utredningens värden därför bör gälla som underlag för bedömning -- --.". Allmänt kan man väl säga om detta att det är svårt att spå, särskilt om framtiden.

Även så tunga remissinstanser som överbefälhavaren, chefen för armén, fortifikationsförvaltningen och försvarets rationaliseringsinstitut kritiserar utredningens kalkyler.

Förslaget berör i den här delen ca 760 anställda, varav ca 500 beräknas få byta anställningsort. I kalkylen är endast försvarets direkta kostnader för detta medtagna. Var och en inser att även de enskilda individerna får avsevärda kostnader, som bör beaktas vid ett samhällsekonomiskt synsätt. ÖB framhåller t. ex.: "Mycket starka effektivitetsskäl måste föreligga för att motivera de allvarliga påfrestningar som uppstår för de anställda när förband läggs ner eller flyttas." I sitt remissyttrande säger TCO: "Utredningen har behandlat konsekvenserna av förslaget för de anställda på ett sätt som är nära nog kränkande för dessa." SR säger: "Utredningen har i stort sett räknat personal som man räknar kronor."

I propositionen redovisas tre skäl att flytta S1 från Uppsala. För det första har det ansetts nödvändigt att Enköping får ett förband om man framhårdar i att lägga ned P 1. För det andra skulle trycket från kommunens expansion vara så starkt att förbandet måste flyttas. För det tredje skulle försäljningen av S1:s mark och byggnader till en del finansiera investeringarna i Arvidsjaur.

Beträffande det förmenta trycket på S1:s mark grundar sig försvarets fredsorganisationsutrednings bedömning på ett gammalt planeringsunderlag hos Uppsala kommun. Utredningen har i stort sett utgått från ett av kommunen icke antaget generalplaneförslag från 1969. Sedan dess föreligger nyare utredningsmaterial, främst i form av utvecklingsplan 73. Men även i generalplan 69, som nu alltså är reviderad och frångången, sade man att regementets verksamhet inte skulle störas av kommunens expansion fram till 1990.

I dag har kommunen alltså helt andra planeringsintentioner. Såväl kommun som landsting har vid upprepade tillfällen i skrivelser och uppvaktningar framhållit att inga markanspråk som inkräktar på S1:s möjligheter att bedriva sin verksamhet kommer att ställas under den nu aktuella planeringsperioden, dvs. fram till år 2000. Kommunen har med skärpa framhållit att man varken kan eller vill köpa den nu aktuella marken. Därmed faller även skälet att finansiera Arvidsjaurprojektet med markförsäljningsmedel. Om S 1 flyttar, blir i varje fall kapitaldelen av hyreskostnaden vid S 1 en belastning i en statsfinansiell kalkyl -- ca 20 miljoner kronor som jag tidigare anförde. Kvar står så endast skälet att ge Enköping ett ersättningsförband för P 1, något som inte behövs om man väljer alternativet att ombilda detta till ett infanteriregemente.

Om utsikterna att genomföra en flyttning vet vi i dag inget förrän televerkets undersökning har redovisats. Att i detta läge besluta att lägga ned P 1 och uttala att S 1 under vissa förutsättningar skall flyttas till annan ort får som yttersta konsekvens att såväl Enköping som Uppsala blir utan förband. Det var väl ändå aldrig meningen från något håll, vill

jag hoppas.

Det står i dag åtskilliga frågetecken kring propositionens förslag om Mälardalsförbanden. Utskottets förslag till delbeslut bör desutom fördes med ett utropstecken. Det är dess bättre sällsynt att riksdagen föreläggs ett förslag med så många brister i en fråga som har så långtgående konsekvenser för såväl samhälle som enskilda. Det är även anmärkningsvärt i vilken utsträckning man har "kört över" tunga remissinstanser, fackmyndigheter, kommuner och organisationer. Ett rimligt beslut i dag är bifall till reservationen 2 för att ge nästa års riksdag möjlighet att fatta besluten om förbanden i ett sammanhang.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan utom i vad avser punkten B, momenten 1 -3, där jag yrkar bifall till reservation nr 2.

I detta anförande, under vilket fru andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar Fågelsbo (c), Gernandt (c), Tobé (fp) och Korpås (c).

Herr ÖHVALL (fp):

Fru talman! I försvarsutskottets betänkande nr 26 behandlas bl. a. frågan om ett förband i Arvidsjaur. De militära myndigheterna har i stort sett varit kritiska mot att förlägga ett förband till Arvidsjaur. Man har sagt att militära skäl inte finns för att sätta upp ett nytt förband i Norrland. Militärbefälhavaren för övre Norrlands militärområde har dock en annan uppfattning. Han hävdar att det nya förbandets lokalisering till Arvidsjaur är både av strategisk och beredskapsmässig betydelse.

Det är således motstridiga uppgifter vi fått från militärt håll. Vid bedömningen av denna fråga har vi som representanter för folkpartiet i försvarsutskottet tillmätt den lokaliseringspolitiska effekten stor betydelse. Utskottet konstaterar, att det råder stor enighet om behovet av lokaliseringspolitiska insatser i Övre Norrlands inland. Det har däremot inte gått att uppnå enighet om förbandsetableringen i Arvidsjaur. För min del beklagar jag att det inte har gått att uppnå denna enighet. Men de som säger nej bör erinra sig det handlingsprogram för regionalpolitiken som riksdagen antog 1972. Detta anger att regionalpolitiken skall syfta till en sådan geografisk spridning av tillgängliga resurser i samhället att människorna i skilda regioner kan erbjudas likvärdiga sysselsättningsmöjligheter och likvärdig tillgång till service av social, kommersiell och kulturell karaktär. För att uppnå detta mål skall resurser i tillräcklig utsträckning koncentreras inom de olika regionerna i syfte att skapa differentierade arbetsmarknader och en eftersträvad servicekvalitet.

Arvidsjaur intar en nyckelfunktion för servicen i Norrbottens inland. Ett arméförband kan faktiskt skapa det underlag för de funktioner som är nödvändiga. Vi anser att militära och civila intressen borde kunna samordnas på ett lyckligt sätt i detta fall. Utredningen hade pekat på att man borde kunna uppnå viss samordning beträffande utbildningslokaler, hälso- och sjukvård liksom samordning av vissa fritidsaktiviteter. Samordningsfrågorna mellan civila och militära intressen bör vara säkrade i den särskilda samarbetsdelegation som departementschefen aviserar.

Utskottet anser att det är väl sörjt för att ersättningsfrågorna för

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

samerna tas upp och får en tillfredsställande lösning. Utskottet förutsätter också att utredningen om ett flygfält i Arvidsjaur fortsätter och att man i den utredningen också gör en avvägning som tillgodoser turistnäringen och närliggande kommuners behov och intressen.

Det bör också påpekas att de värnpliktssociala frågorna skall beaktas särskilt.

Majoriteten har enats om att en kombinerad grund- och repetitionsutbildning bör kunna leda till att man bäst utnyttjar förbandets resurser. Den ger vissa möjligheter till avvägning av utbildningsverksamheten som kan utnyttjas för att reglera tillströmningen av värnpliktiga. Tillfälligt kan man då också förlägga vinterutbildning, skolor och andra kurser till Arvidsjaur.

Med den skrivning som utskottsmajoriteten enats om anser vi att motionsyrkandena beträffande finansieringsfrågor och andra delfrågor är tillgodosedda i allt väsentligt. Jag yrkar alltså bifall till utskottets skrivning beträffande Arvidsjaurförbundet.

Vi har också fogat en reservation till försvarsutskottets betänkande nr 26. Den gäller ändringar av förbandsorganisationen.

Vi reserverar anser att det läge som uppkommit genom televerkets påpekande har skapat en helt ny situation. Det är konstaterat att en flyttning av S 1 från Uppsala till Enköping innebär trafikstörningar för televerkets radiotrafik. Men dessa undersökningar är inte avslutade, och innan de är slutförda tycker vi att det är olämpligt att riksdagen gör några uttalanden om flyttning av S 1 och Fo 47/48 från Uppsala.

Frågan om S 1:s lokalisering berör i hög grad Enköping. Där har man räknat med att även i fortsättningen ha ett förband. Skulle nu S 1 av störningsskäl inte kunna förläggas till Enköping, får det givetvis besvärande regionalpolitiska följdverkningar.

Vi anser därför i vår reservation att riksdagen inte nu bör ta ställning till vare sig S 1:s förflyttning eller P 1:s framtid.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Fru talman! Vi har i vår motion nr 2037 sagt ja till lokaliseringen av ett s. k. fredsförband till Arvidsjaur. Men det betyder inte att vi offerar något åt illusionen att det är militarismen som skall lösa problemen för den här mycket hårt drabbade regionen. Även om det nu skulle bli ett s. k. fredsförband i Arvidsjaur, vilket väl är mest troligt, kommer alla de grundläggande problemen att finnas kvar, om det inte sker samhällsinsatser av helt annan karaktär och helt andra dimensioner än de som nu är påtänkta.

Problemen i Arvidsjaur kommun är stora. Hårt har man drabbats genom avfolkning och ödeläggelse. År 1960 var folkmängden i Arvidsjaur 10 500 personer. Den 1 januari 1973 hade folkmängden sjunkit till 8 300 – det är en minskning med 20 procent på denna korta tid.

De traditionella basnäringarna har lika hastigt minskat i betydelse. År 1950 sysselsattes i kommunen nära 2 400 personer inom jord- och skogsbruk. Så snabbt som till år 1965 hade den siffran minskat med 55 procent eller till knappt 1 100 personer. Dessa siffror finner man i

försvarsdepartementets samhällsekonomiska utvärdering.

Denna utveckling – som inte har kompenserats av nya förvärvskällor – har skapat enorma problem för Arvidsjaurs kommun. Nästan tömda byar, förgubbning och hög arbetslöshet präglar situationen. Det är lika allvarligt i grannkommunen Arjeplog.

I hela inlandet, inte minst i Arvidsjaurs kommun, sker nu en hastig förändring i negativ riktning beroende på att man icke lyckats skapa någon ersättning för den traditionella sysselsättningsbasen som sviktar. Det sker en fortgående urholkning också av de samhällena, där man har gjort väldiga investeringar i skolor och allmänna inrättningar.

Mot den bakgrunden kan man förstå den desperation som många kommunalmän känner, och man kan också förstå den energiska kamp de har fört för att få fram ett beslut om det här fredsförbundet. De har slagits med svärdet hängande över nacken. Och talet om detta fredsförband har under flera år suttit som en propp och förhindrat lösningar av annat slag. Under flera år har förslag till initiativ för att få fram sysselsättning av annat slag bromsats med hänvisning till att man skall vänta, det kanske kommer ett fredsförband till kommunen.

Det har knutits överdrivna förhoppningar till det här projektet. Ledande kommunalmän har uppträtt precis som om fredsförbundet skulle öppna dörrarna på vid gavel till härlighetens land. De knyter nu många illusioner till projektet och tycks tro att får vi bara fredsförbundet, då är också kommunens framtid tryggad. Jag tycker att det finns anledning att plocka ner illusionsmakarna på jorden, därför att så enkelt löser man inte problemen.

Vi vet att de traditionella basnäringarna i Arvidsjaur kommer att fortsätta sin kräftgång. Fler och fler värkbrutna skogsarbetare kommer att bli överflödiga på arbetsmarknaden, och det är inte de som kommer att få jobb på regementet. Det måste vi vara på det klara med.

Vart kommer jag nu med det här resonemanget, kanske en och annan frågar sig. Skall vi motsätta oss lokaliseringen av ett fredsförband till Arvidsjaur? Nej, det skall vi inte göra. Vi resonerar så här:

Vi tror visserligen inte på militarismen och vi bekämpar de svällande militärutgifterna, men så länge vi trots allt tvingas ha en militärapparat kan det vara förnuftigt att lokalisera ut enheter på det sätt som här sker. När man nu har en otroligt kostnadskrävande militärapparat är det inget fel i att man också tar hänsyn till regionalpolitiska skäl.

Och något betyder fredsförbundet för Arvidsjaur. Det ger fast arbete åt 70–80 civilanställda och litet skatteinkomster. Det ber bieffekter för servicenäringarna osv.

Men vad som är viktigt för oss norrbottningar att säga i sammanhanget är ju att den satsning som nu sker under inga villkor får innebära att statsmakterna nu känner sig nöjda och menar att Arvidsjaur nu har fått sitt.

Sker det ingenting annat, så står snart Arvidsjaur där med sitt regemente i en avfolkad bygd. Och på kaserner och militärer bygger man ingen framtid. Det helt avgörande är omfattande statliga insatser för att skapa nya industrier och ett bättre tillvaratagande av råvaror i form av malmer, mineraler, skogsråvaror osv.

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

Opinionen för en sådan politik måste förstärkas och inte dämpas på grund av att staten nu lägger ett förband i kommunen.

I motionen 2037 har jag och mina medmotionärer även tagit upp det förhållandet att förläggningen av ett militärt förband också innebär betydande olägenheter för samerna. Vi föreslog därför att riksdagen måtte uttala sig för att verkningarna av förbandets förläggning till Arvidsjaur för renskötelsen i samråd med samerna skyndsamt utreds och förslag om ekonomisk kompensation åt samerna jämte övriga i sammanhanget erforderliga åtgärder, som kan anses påkallade, utarbetas.

Jag skall här helt kort ge bakgrunden till att vi bedömde detta som nödvändigt.

I försvarets fredsorganisationsutrednings, FFU:s, delbetänkande med förslag till fredsförbandets förläggande till Arvidsjaur hänvisas till en kontakt som det dåvarande lappväsendet haft med den sameby inom vars betesmarker det planerade övningsfältet skulle placeras. Från denna kontakt, som skedde i juli 1970, upprättade lappfogden ett protokoll varav det framgick att det skulle ha varit fråga om ett officiellt byasammanträde i enlighet med då gällande renbetslag och byastadga. Så var nu inte fallet; dels var mötet inte beslutsmässigt på grund av att det inte var tillräckligt antal fullmäktige i byn närvarande, dels uppfattade de närvarande mötet som avsett att informera om vissa planer och definitivt inte som ett sammanträde för att fatta beslut – till det saknade man ju såväl befogenhet som behörighet. Den aktuella samebyn, Mausjaur sameby, beslutade i oktober 1971, sedan det framkommit att samebyn ansågs ha biträtt förslaget – vilket alltså var fel att ogiltigförklara den som protokoll betecknade handlingen från informationsmötet.

I sak anför de berörda fem samebyarna att markområdet för övningsfältet för Mausjaurs del är "ett av byns bästa barmarksbetesområden" medan övriga byar anför stark oro för att deras framtida flyttningar inom och i anslutning till området kommer att "utöva ett mycket starkt tryck på Mausjaur sameby och dess renskötelse" genom de nya flyttvägar som måste tas inom Mausjaurs då minskade byaområde.

Dessutom anföras att förläggandet av flyttvägar till andra områden i sig medför "väsentliga olägenheter". Samebyarna konstaterar att "vilken ekonomisk ersättning vi än får för intrånget kan den inte ens tillnärmelsevis kompensera markförlusterna". Avslutningsvis poängteras vikten av att byarna bereds tillfälle att medverka vid en eventuellt fortsatt planering.

Sammanfattningsvis yrkar de berörda samebyarna:

1. Att företaget inte måtte genomföras.
2. Att, för det fall så ändå skall ske, staten omedelbart skall utreda företagets inverkan på rennäringen och inkomma med förslag till kompensation och ersättning.

Det finns i detta sammanhang anledning att erinra om vad justitieombudsmannen yttrade i skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 januari 1966 angående vissa klagomål från två samebyar i Kirunaområdet. I sin sammanfattning säger JO bl. a.: "Det bör icke längre få förekomma att för samerna viktiga beslut fattas utan att dessa själva haft tillfälle att ge sin mening till känna. Man måste därför tillse att samerna får egna organ, som kunna föra samernas talan och effektivt bevaka deras intressen i

viktigare frågor. Detta är icke en uppgift vilken såsom nu skall i första hand ankomma på statliga myndigheter."

Men "myndigheterna" har ingenting lärt. I november 1972 uttalade sig så en annan statlig myndighet, lantbruksnämnden i Norrbottens län, utan att någon kontakt togs med de berörda samebyarna. I stället hänvisades till det nyssnämnda sammanträdet i juli 1970. Samerna har kraftigt protesterat mot, som de uttalat, "det mycket anmärkningsvärda förhållandet, att lantbruksnämnden ansett sig kunna avgiva ett yttrande, som helt bygger på en skrivbordsprodukt, tillkommen utan att berörda samebyar har beretts tillfälle att yttra sig i frågan". Ja, det är märkligt.

Förra hösten kunde man i pressen läsa uttalanden om att samerna betraktades som osolidariska när de framförde farhågor för att lokaliseringen av fredsförbundet till Arvidsjaur skulle medföra besvärande intrång i deras näring. Dessa farhågor skall ses mot bakgrund av att någon seriös utredning då inte gjorts av företagets inverkan på rennäringsen. I ett gemensamt uttalande anförde de berörda samebyarna i oktober 1972: "Från samisk sida vill vi helt stödja samarbetstankar, men det får inte medföra att vi samer passivt skall behöva åse hur det görs intrång i vår näring, utan vi måste som alla andra medborgare ha en rätt att bevaka våra näringsintressen."

Det är mot denna bakgrund vi i motionen hemställt om en särskild utredning för att riksdagen i ett beslut om lokaliseringen av fredsförbundet skall försäkra sig om att intrånget i samernas näring blir ordentligt utrett.

I sitt betänkande nr 26 hänvisar försvarsutskottet till att departementschefen har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att en särskild samarbetsdelegation tillsätts för att samordna militära och civila intressen i Arvidsjaur samt uttalar att vissa synpunkter som har framförts av Svenska samernas riksförbund bör närmare övervägas i samband med att mark för övningsfältet i Arvidsjaur anskaffas. Utskottet menar att det därmed får anses väl sorjt för att ersättningsfrågor som uppkommer i samband med förbandsetableringen skall få en tillfredsställande lösning.

Vid ett yligt betraktande av frågan kan man kanske komma till samma bedömning som utskottet. Det skall nämligen konstateras att den föreslagna samarbetsdelegationen inte är tänkt att ha till uppgift att behandla de frågor som vi tar upp i motionen. Det kan också ifrågasättas i vad mån samerna kan känna någon särskild garanti för att deras frågor skall bli ordentligt behandlade genom den av departementschefen gjorda skrivningen, där det bara heter att "vissa synpunkter" skall "övervägas" i samband med markanskaffningen.

Jag finner det beklagligt att utskottet så lättvindigt avfärdat vårt motionsyrkande i denna del.

När riksdagen nu — nära nog enhälligt — kommer att fatta beslut om denna förbandsetablering, som är en nog så nödvändig och välkommen satsning, så hade det varit bra om det funnits en lika enig uppslutning bakom vårt motionsyrkande på en utredning av de fortfarande outredda frågorna om intrång i samernas näring.

Slutligen gäller det frågan om flygfältet. Vi har i motionen föreslagit att man i samband med förbandsbygget planerar för ett flygfält i Slagnäs.

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

Det ger den största civila effekten, det gör nytta för flera inlandskommuner. Förläggningen blir sådan att skjutfältet blir ett alternativ – förutom Arvidsjaur – för Arjeplogs, Sorsele och Malå kommuner, som alla är inlandskommuner. Det blir ett acceptabelt avstånd för flera kommuner, och det blir ändå inte långt från Arvidsjaur. Då får man också en spridning av insatserna så att inte allt hamnar i enda kommun, och det tycker jag är lovvärt.

Fredsorganisationsutredningen har vid sina överväganden utgått ifrån att flygfält måste byggas och förläggas i Arvidsjaur. Ja, jag är också överens med utredningen om att ett flygfält bör byggas för att tillgodose de värnpliktigas behov av snabba hemtransporter, däremot inte om att det måste byggas i Arvidsjaur. Arjeplogs, Sorsele och Malå kommuner har framfört sina synpunkter till cheferna för kommunikations- och försvarsdepartementen. Jag tycker att deras argument väger tungt.

Jag vill sluta med att yrka bifall till motionen 2037.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Fru talman! Den fråga vi nu behandlar rör försvarets organisation i fred. Emellertid är det bara en del av organisationen som nu behandlas. Den undergår ständiga förändringar beroende på försvarets ändrade inriktning, dess ökande markbehov, det civila samhällets behov av utvecklingsmöjligheter, regionalpolitiska krav, ekonomiska faktorer osv. De förändringar i försvarets fredsorganisation som vi nu skall ta ställning till motiveras av krav på förändringar som jag här räknat upp.

I fråga om pansartruppernas utbildning uttalade riksdagen 1968 att antalet pansarbrigader skulle minskas. Herr tredje vice talmannen Virgin skyllde på försvarsbeslutet år 1972 och sade att man först då hade bestämt sig för att minska antalet pansarbrigader. Det är felaktigt. Man beslöt om det i princip redan 1968, och 1968 års försvarsbeslut har ju i efterhand faktiskt fått erkännande som ett ganska bra beslut. Jag kan inte erinra mig att det rådde några delade meningar om reduceringen av pansartrupperna, och inskränkningarna skedde också efter en prioritering som gjordes från militärt håll.

Men den här frågan togs också upp av 1972 års riksdag. Då framhöll man att ”i syfte att frigöra medel för andra angelägna ändamål bör avvecklingen av de pansarbrigader som skall utgå påbörjas snarast”. Det var alltså en ytterligare poängtering av det beslut beträffande reduceringen av antalet pansarbrigader som fattades fyra år tidigare. Detta är så mycket mera angeläget som pansarutbildningen är synnerligen dyrbar och kostnaderna beräknas stiga kraftigt under den närmaste tioårsperioden. En stridsvagn som nu kostar 3 miljoner beräknas kosta 5 miljoner om tio år. Nyanskaffning av materielen till en pansarbrigad kostar ungefär 750 miljoner kronor, vilket är mellan två och tre gånger så mycket som motsvarande kostnader för en infanteribrigad. En pansarbrigad drar dubbelt så höga kostnader för underhåll och utbildning som en infanteribrigad. Det är därför angeläget att snarast möjligt minska på pansartruppernas fredsorganisation. Två brigader skall på grund härav utgå ur organisationen inom den närmaste femårsperioden.

Självfallet minskar därmed utbildningsbehovet i fred. Chefen för

armén beräknar denna minskning till ungefär 2 000 värnpliktiga per år. Detta leder till att pansarutbildning måste upphöra vid flera förband. De som först bör komma i fråga är de båda pansarregementena vid Mälaren, och detta är man enig om även på militärt håll.

Kungl. Maj:ts förslår – liksom försvarets fredsorganisationsutredning -- att pansarutbildningen upphör vid P 1 i Enköping och P 10 i Strängnäs. Detta innebär emellertid inte att dessa regementen kommer att läggas ner. I fråga om P 10 föreslår regeringen att regementet övergår till infanteriutbildning, och utskottet har samma uppfattning.

Vad gäller P 1 i Enköping och S 1 i Uppsala är situationen något mera komplicerad.

Att pansarutbildningen vid P 1 bör upphöra är ganska självklart med hänsyn till riksdagens uttalanden, som jag nämnde, 1968 och 1972 om reduceringen av antalet pansarbrigader. Men vad skall då placeras i Enköping i stället för P 1? Ett sätt är att omvandla förbandet till infanteriregemente. Detta skulle emellertid inte te sig särskilt rationellt. Det skulle innebära att vi finge tre infanteriförband geografiskt mycket nära varandra. Utbildningsbetingelserna för infanteriet är sämre i Enköping än i Strängnäs. Antalet förlägningsplatser är för få för ett rationellt infanteriförband.

Regeringen har, i likhet med försvarets fredsorganisationsutredning, föreslagit att S 1 flyttar från Uppsala till Enköping. Visserligen har S 1 för inte så länge sedan flyttat till Uppsala, men S 1:s område i Uppsala är kringbyggt från flera håll. Olika institutioner expanderar, och planeringen av vägar och trafik verkar störande för förbandet. Det bedöms inte vara realistiskt att räkna med att S 1 kan ligga kvar längre än t. o. m. 1980-talet, troligen knappast så länge. Kaserer och andra anläggningar i Uppsala är starkt nedslitna. Under den närmaste 20-årsperioden krävs enligt arméstabens generalplanering 95 miljoner kronor i investeringar, varav omkring 75 miljoner under de närmaste tio åren.

Enligt Uppsala kommuns "utvecklingsplan 72", räknar man med att kommunens totala befolkning kommer att växa med 28 procent under perioden 1970-1985, detta enligt mellanalternativet -- det finns ett högre och ett lägre alternativ. En konsekvens av detta blir enligt planen att mellan 24 000 och 30 000 nya lägenheter måste byggas fram till 1985.

Några regionalpolitiska motiv för att behålla S 1 i Uppsala föreligger inte. Det är i stället ett allmänt samhällsintresse att S 1 flyttar från Uppsala. Inte minst kommer den kommunala planeringen att underlättas om man inte behöver ta hänsyn till det militära förbandets ganska stora anspråk på mark. Eftersom S 1 på sikt alltså inte kan ligga kvar i Uppsala, och eftersom Enköping är i större behov än Uppsala av ett militärt förband när P 1 dras in, faller det sig ganska naturligt att följa Kungl. Maj:ts och utredningens förslag.

Under behandlingen i utskottet tillstötte emellertid en komplikation. Televerket anmälde att man i november månad plötsligt hade fått reda på att det fanns planer på att flytta S 1 till Enköping och att detta skulle kunna komma att störa televerkets mottagarstation i Vallby. Det är anmärkningsvärt att man inte har påtalat detta tidigare, särskilt som

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

omfattande signalövningar har pågått där under många år, men när nu frågan i sista minuten anmäldes måste en undersökning göras och en utvärdering verkställas. Utskottet kan därför på nuvarande stadium inte helt följa propositionsförslaget. Den teletekniska undersökningen bör avvaktas. Mycket talar emellertid för att övningar med ett signalregemente kan bedrivas i Enköpingsområdet. Mest störande är större sändare med effekter om 1 000 Watt. Men övningar med dessa sändare bedrivs bara vid några få tillfällen under utbildningsperioden. Sändarna kan också användas med reducerad effekt. Ett s. k. sändarannex kan upprättas utanför det kritiska området. Restriktioner är också mycket vanliga i alla sammanhang i den militära övningsverksamheten; det får också signalregementet finna sig i.

Även om utskottet formellt endast förordar att pansarutbildningen vid P 1 läggs ned och att S 1 skall flyttas, bör alla krafter inriktas på att söka reducera eventuella störningseffekter och att inrätta ett signalregemente i P 1:s etablissemang i Enköping. Vi förväntar ett förslag om detta från regeringen under nästa vår så att åtminstone höstriksdagen 1974 kan ta slutlig ställning till frågan.

Att följa herr Åkerfeldts förslag att låta P 1 omedelbart övergå till infanteriutbildning skulle minska handlingsfriheten. Jag har påtalat nackdelarna med så många infanteriregementen i detta område och även att utbildningsbetingelserna i Enköping är sämre än på andra håll. De lämpar sig bättre för ett signalregemente och därför bör man vänta med att ta ställning till frågan om vad som skall lokaliseras till Enköping till dess vi får utvärderingen i vad gäller de teletekniska störningarna.

Herr Åkerfeldt tog också upp den ekonomiska kalkylen som propositionen redovisar på basis av utredningens förslag och som utredningen har gjort upp med hjälp av den främsta expertis som varit tillgänglig på området. Det är framför allt på fyra punkter man kritiserar förslaget. De redovisas på s. 14 i utskottets betänkande.

Om man räknar en post i fast pris och de andra i löpande kan man tjäna 25 miljoner kronor. Vidare är det klart att om man bedömer tiden när besparingarna skulle infalla och kostnaderna utdebiteras annorlunda kan det också bli vissa förändringar i kalkylen och man får fram 4 miljoner kronor. Sedan är det alldeles uppenbart att om ett regemente läggs ner så blir det ett bortfall av hyresbetalningar, man har räknat med 20 miljoner kronor. Det har man inte velat ta hänsyn till från Uppsalaekonomernas sida. Slutligen är det 22 miljoner som bygger på andra ingångsvärden än dem som utredningen räknat med. Planeringskontoret i Uppsala grundar sina värden i första hand på dem som chefen för armén har angett, men tyvärr -- det vill jag inte rikta någon särskild kritik mot, det kan lätt vara gjort -- har han gjort sig skyldig till en felberäkning på ett 30-tal personer, vilket åtminstone till stor del förklarar de 22 miljonerna. Utskottet vidhåller den beräkning som har redovisats i propositionen.

I Uppsala ligger också arméns kompaniofficersskola, AKS. Den ligger i nära anslutning till S 1:s kasernområde men måste flytta beroende på att Akademiska sjukhuset för sin utbyggnad behöver den mark som AKS disponerar. En rad olika platser har undersökts, men valet för skolans

placering kom att stå mellan Örebro och Skövde. Båda platserna är likvärdiga ur skolans synpunkt. Men här har de regionalpolitiska motiven fått avgöra lokaliseringen, och utskottet förordar Skövde, i likhet med utredningen och regeringen.

Pansartruppernas kadett- och aspirantskola som nu är ansluten till P 1 i Enköping, måste flytta. Utredningen och regeringen har föreslagit P 7 i Ystad. Utskottet har emellertid enhälligt tillstyrkt att den skall placeras i Skövde. Anledningen till detta är främst att chefen för armén – i likhet med överbefälhavaren – starkt understryker önskvärdheten av att kadett- och aspirantskolan samlokaliseras med pansartruppskolan. Denna sistnämnda institution ligger redan i Skövde. En flyttning till Skåne skulle medföra en kraftig reducering av den militära verkstaden i Skövde. Utskottet tillstyrker därför motionen 2075 av herr Jansson m. fl.

Jag övergår till att kommentera förslaget om ett fredsförband i Arvidsjaur. Den frågan har diskuterats livligt i den allmänna debatten och också här i riksdagen i samband med försvarsministerns svar på en interpellation i våras.

Motiven för en etablering av ett förband i Arvidsjaur är, såsom tidigare nämnts, arbetsmarknadspolitiska. Övre Norrlands inland har under många år haft stora bekymmer med sysselsättningen. Trots energiska åtgärder från både kommunerna och staten har det inte lyckats att uppfylla de regionalpolitiska ambitionerna. Utflyttningen har varit mycket stor, och den pågår alltjämt. Detta får givetvis negativa regionalpolitiska effekter för Norrland, vilket också inverkar menligt på vårt försvar.

Jag ser det därför som ett väsentligt samhällsintresse, inte minst från försvarssynpunkt, att vi med gemensamma krafter kan skapa sysselsättningstillfällen i övre Norrland så att folkmängden kan hållas någorlunda intakt. Det förefaller mig uppenbart att också vår försvarsmakt måste hjälpa till med detta.

Moderaterna anför i reservationen 3 att sysselsättningstillfällen kan skapas på annat sätt och hänvisar till möjligheten att med lokaliseringspolitiska medel stimulera förläggning av civil verksamhet till Arvidsjaur. Herr tredje vice talmannen Virgin sade nyss att det bör finnas goda förutsättningar för en industrilokalisering till Arvidsjaur.

Jag kan bemöta herr Lövenborgs farhågor med att säga att vi självfallet inte räknar med att enbart ett fredsförband är till fyllest när det gäller att ge arbetstillfällen, men det skapar sysselsättningstillfällen också indirekt. Man räknar med att hela förbandet, när det är i funktion, skapar mellan 450 och 500 arbetstillfällen direkt och indirekt. Vi räknar givetvis också med att ett fredsförband, genom den stimulans det kommer att ge, blir incitamentet till annan verksamhet. Det har visat sig att det hittills inte gått att med framgång lokalisera någon annan verksamhet till Arvidsjaur. Vi har haft det här lokaliseringspolitiska instrumentet under några år, och det utgör ett stimulansmedel, men man kan inte med detta dirigera företag till någon bestämd plats. Det är väl knappast att vänta att moderaterna skall lägga fram något förslag i det avseendet.

Sammanlagt sex företag i Arvidsjaur har fått lokaliseringssöd, samtliga inom träindustrin. Alla dessa företag har tidigare funnits på orten. Lokaliseringssödet har i Arvidsjaur knappast gett några nya

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

arbetstillfällen, men det har verkat stabiliserande på befintliga företag och det är också väsentligt.

I Arvidsjaur är arbetslösheten tre à fyra gånger riksgenomsnittet. Beträffande möjligheten att skaffa nya företag till orten säger arbetsmarknadsstyrelsen att finansieringsfrågan hittills inte har utgjort något hinder. Det är objekten som saknas. Ett bifall till moderaternas reservation, nr 3, skulle verka som ett slag i luften beträffande sysselsättningsfrågan. Den innehåller en del vackra ord om betydelsen av sysselsättning till orten, men vackra ord löser inga problem i det här sammanhanget. Det fordras handling. Då säger reservanterna att om man nödvändigtvis vill lokalisera militär verksamhet till Arvidsjaur bör det inte vara ett grundutbildningsförband utan i stället ett läger för repetitionsutbildning för sådana krigsförband som avses för övre Norrland. Majoriteten i utskottet avstyrker bestämt ett sådant alternativ. Vi avstyrker därför att ett repövningsläger inte alls kommer att motsvara de fördelar ett grundutbildningsförband kan erbjuda. Ur militär synpunkt är vanskligt att de som repetitionsutbildas där inte får några övningar i brigadenheter, i vilka de skall tjänstgöra i händelse av krig. En annan brist är att vederbörande inte blir så väl förtrogen med den terräng där han skall mobiliseras. Med ett repövningsförband blir också kontinuiteten och stadgan i kontakten med samhälle och bygd sämre. Reputationskontingenten kommer inte att integreras i regionens ekonomi på samma sätt som en grundutbildningskontingent.

Det blir svårt att rekrytera befäl till repövningsförband. Befäl kan visserligen kommenderas dit, men dessa människor blir till föga glädje för kommunen eftersom de knappast kommer att mantalskriva sig i eller betala skatt till Arvidsjaur's kommun.

Kostnaderna blir dessutom höga eftersom man knappast kan göra motsvarande minskningar på andra förband, och materielen kommer att förslitas snabbt.

Som en lösning förordar utskottet i stället en kombination till grundutbildningsförband och ett förband för repetitionsutbildning och vinterutbildning för skolor etc. Detta sistnämnda måste utredas närmare. Under alla förhållanden bör ett grundutbildningsförband etableras i Arvidsjaur i huvudsak enligt propositionsförslaget.

Beträffande skyddet för rennärigen, som herr Lövenborg tog upp, är det väsentligt att samernas behöriga intressen tillgodoses. Det bör kunna ske genom förhandlingar i samband med att förbandet etableras. Något ytterligare uttalande från riksdagens sida är inte erforderligt.

Det är samma sak beträffande den andra frågan som herr Lövenborg tog upp, nämligen anordnandet av en flygplats. Den frågan bör närmare utredas, och i detta sammanhang bör om möjligt angränsande kommuners behov liksom turistnäringens intressen beaktas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
13 december 1973*Vissa organisa-
tionsfrågor
rörande armén*

Herr tredje vice talmannen VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill hålla med herr Gunnar Gustafsson om att den socialdemokratiska nedrustningspolitiken icke inleddes 1972 utan 1966. Vi har icke biträtt försvarspolitiken sedan dess och är icke medansvariga i dess resultat.

Sedan säger Gunnar Gustafsson att antalet förläggningsplatser vid P 1 är för fåtaliga i förhållande till vad som krävs för ett rationellt förband. Men hur kan man då stå till svars med att nybygga ett litet förband uppe i Arvidsjaur, att lägga ned stora kostnader på utbyggnad av ett förband som inte är ett uns större? Dessutom har man ju nu i utskottet föreslagit att förbandet bara skall få ungefär halva den storlek som propositionen har angivit. Utskottets majoritet anger en rad skäl för att man inte skulle gå på vårt förslag om att lägga ett repetitionsutbildningsförband i Arvidsjaur i stället för ett grundutbildningsförband. Herr Gunnar Gustafsson har nyss upprepat de skälen. Ett av dem är att detta alternativ inte är utrett. Men det är just en utredning av förhållandena som vi föreslår i vår motion och i vår reservation.

Utskottets majoritet vill nu förorda att man gör en kombination av grundutbildning och repetitionsutbildning. Men det uppslaget är heller inte utrett. Vi vet inte hur det kan gå tekniskt, vi vet inte vad det får för konsekvenser, vi vet inte vad det kommer att kosta. Jag förstår att majoriteten på ett ställe i betänkandet säger:

”Erfarenheten visar att verkligheten sällan eller aldrig rättar sig efter utredningsresultaten.”

Jag vet inte vilka erfarenheter majoriteten i utskottet syftar på, men finns det sådana erfarenheter beror de inte på att det är fel på verkligheten utan på att det är fel på utredningarna. Och jag tycker nog att de utredningar som nu skall ligga till grund för det beslut som riksdagen avkräves är högst ofullständiga. Jag vet inte varför det var så bråttom att lägga fram propositionen redan i början på sommaren, när man ändå inte kunde behandla den förrän i november. Det hade varit bättre att använda mellantiden till att fullständiga utredningarna.

Herr ÅKERFELDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Uddevalla anför nu ytterligare ett skäl för att lägga ned P 1 och lokalisera S 1 dit, nämligen att det inte skulle vara rationellt att i Mälardalen ha tre infanteriförband. Det skälet framfördes inte i fredsorganisationsutredningen. Första gången man stöter på det är på några rader i propositionen, där det anförs utan någon som helst motivering. Vi saknar fortfarande en motivering från förslagsställarnas sida. Däremot har militären uttryckt åsikten att det visst är rationellt, och man påvisar bl. a. operativa skäl, nämligen närheten till rikets huvudstad.

När herr Gustafsson talar om S 1:s situation, inklämt som det är mellan institutioner och annan expansion i Uppsala, kan man riktigt känna hur gärna S 1 vill flytta därifrån. Så är emellertid inte fallet. Samtliga militära myndigheter har hävdats att S 1 kan vara kvar under avsedd programperiod och där bedriva sin verksamhet.

Det senaste planeringsmaterial som man grundar sin uppfattning på,

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

Utvecklingsplan 68, är också ett överspelat kapitel för Uppsalas del. Det var en tjänstemannaprodukt. Nu föreligger en ny tjänstemannaprodukt som förtroendemännen så småningom skall ta ställning till, Utvecklingsplan 73. Det föreligger också yttranden med anledning av förslag som är antagna av fullmäktige, och jag tycker att de är mest relevanta i sammanhanget. Där har man sagt att man inte kommer att framställa krav på S 1:s mark.

Herr Gustafsson säger att Uppsalas invånarantal skulle öka med 28 procent. Det är också en siffra som är alltför optimistisk i dag, inte minst mot bakgrund av det beslut som vi fattade för ungefär ett år sedan om regional utveckling. De 24 000 -30 000 lägenheter som enligt uppgift skulle byggas har i dag reducerats till ca 15 000.

I likhet med herr Gustafsson i Uddevalla påpekade jag att det var vanskligt att göra kalkyler för så lång tid. Jag vill också ställa frågan: Varför har man i kalkylen för förbanden i Mälardalen använt en diskonteringsränta på 4 procent och för Arvidsjaurförbandet 8 procent? När man vet att den lägre räntan ger ca 40 miljoner kronor i besparingskostnader kan man själv dra sina slutsatser.

Herr Gustafsson har i sitt inlägg inte angivit något som helst skäl för att vi skall besluta nu om P 1 och P 10.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Uddevalla betonar att detta är ett stimulansmedel. Man har inte fått något annat, och det här förbandet betyder ändå något. Det har också varit min argumentation. Vi tror inte på militarism, men skall man lägga ned åtta miljarder på militarism är det inget fel i att man lägger en del av dessa miljarder i en regionalt svårt drabbad bygd. Det är ett stimulansmedel, säger herr Gustafsson i Uddevalla, och det uttrycket kan stå fast. Men det räcker inte. Politik är att vilja, har en känd statsminister sagt. Vill man någonting med Arvidsjaur räcker det inte med att lägga dit ett regemente, utan det måste komma dit någonting helt annat som ger effekt på längre sikt. Det tror jag att man bör understryka i sammanhanget.

Beträffande flygfältet anser jag att det är viktigt att man samtidigt med att man fattar beslut om upprättandet av det här förbandet också fattar beslut om byggandet av ett flygfält. De besluten bör gå hand i hand, eftersom man har skyldighet att se till att de värnpliktiga, som i stor utsträckning kommer att hämtas söderifrån, bereds tillfälle till rationella och snabba hemtransporter. Därför menar vi att den frågan inte bör anstå. Om förbandet placeras i Arvidsjaur bör man tänka rationellt och planera flygfält i Slagnäs. Då får man också den största civila effekten av denna investering. Tre kommuner har ställt sig positiva till tanken, kommuner som inte på något annat sätt får någon som helst nytta av det här fredsförbandets placering i Arvidsjaur.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall börja med herr tredje vice talmannen Virgin som menade att det inte var konsekvent att påstå att förbandet i Enköping, P 1, skulle vara så litet och därmed olämpligt för infanteriut-

Torsdagen den
13 december 1973*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

bildning när förbandet i Arvidsjaur, som vi förordar, byggs för ett färre antal platser. Men det är olika slags utbildning det är fråga om. Ett rationellt infanteriregemente bör enligt chefens för armén normer omfatta åtminstone 1 000 och upp till 1 500 man. Vid P 1 finns det 840 förläggningsplatser. Det skulle alltså behövas en väsentlig nybyggnad där. I Arvidsjaur är det inte meningen att det skall bedrivas sådan infanteriutbildning, utan det är K 4 som skall flytta dit. Det blir jägarutbildning eller lättare utbildning och det är fråga om mindre förbandsstorlekar.

Vidare säger herr Virgin att vi förordar kombinationen med grundutbildnings- och repetitionsutbildningsförband. Det är inte fråga om att fatta ett direkt beslut, utan den kombinationen måste utredas närmare, eftersom man inte har aktuella utredningar beträffande ett repetitionsövningsförband.

Sedan var det herr Åkerfeldt som undrade vilka skäl man åberopar när man påstår att P 1 skulle vara mindre lämpligt för infanteriutbildning. Jag räknade upp en del: det är för få förläggningsplatser, för dåliga övningsområden, det skulle bli avsevärt dyrare att bedriva utbildning där än på andra platser.

Herr Åkerfeldt anser att S 1 kan vara kvar i Uppsala och att samtliga myndigheter har sagt det. Jag har påstått att fram till 1985 går det bra, men då krävs ddet också investeringar på åtskilliga tiotal miljoner kronor – 75 miljoner under den närmaste tioårsperioden. Det är enligt min mening en felinvestering.

Sedan reviderade herr Åkerfeldt siffrorna i Uppsala kommuns utvecklingsplan. Den senaste plan som jag har haft till hands är Utvecklingsplan 72. Finns det senare uppgifter är det en annan sak; planerna har ändrats väldigt många gånger i Uppsala under senare tid. Och för resten: 15 000 nya lägenheter under ett antal år är inte någon dålig prognos.

Herr tredje vice talmannen VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Uddevalla säger att olika slags utbildning bedrivs vid P 1 och i Arvidsjaur. Det är möjligt. Men propositionen har inte kunnat ange vilken utbildning som bör ordnas. Det skall utredas. Herr Gustafsson bekräftade också att man måste utreda hur det skall arrangeras i Arvidsjaur. Det är upprörande, tycker jag, att fatta beslut om stora investeringar utan att veta vad de kommer att innebära.

Jag skall så återkomma till vad herr Gustafsson sade angående industrialiseringen i Arvidsjaur. I den promemoria som vi fick från försvarsdepartementet anförs att Arvidsjaur inte har de bästa förutsättningarna för en industrilokalisering. Den industriella traditionen och miljön är inte särskilt väl utvecklad. Det kan väl vara riktigt, och det är naturligtvis en nackdel om så är fallet. Men det kan inte vara avgörande i så hög grad att man inte ens kan utreda alternativet. Inte heller den militära traditionen är så väl utvecklad i Arvidsjaur.

Jag kan peka på att inrikesministern för bara några dagar sedan här i kammaren lämnade en uppgift, som jag tycker är intressant i sammanhanget. Han sade att de statliga lokaliseringsinsatserna i en viss del av övre Norrland hade åstadkommit att man med en insats av 140 miljoner

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

kronor hade skapat sysselsättning åt 800 personer. I Arvidsjaur gäller det en insats, som i varje fall är större än det beloppet. Där förväntar man sig, om vi räknar på samma sätt, att skapa 200-300 arbetstillfällen.

Även om Arvidsjaur är besvärligt när det gäller att åstadkomma industrilokalisering, vilket verkligen inte är säkert, finns alltså goda marginaler, i varje fall så goda att jag tycker att det framstår såsom direkt nonchalant att man utan att ens ha gjort en ordentlig utredning avfärdar möjligheten att vinna samma eller bättre resultat med civil verksamhet.

Herr ÅKERFELDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Uddevalla säger att vi har för få platser vid P 1. Det är möjligt att så är fallet i dagsläget och det är alldeles riktigt då det gäller tiden fram till 1980, när vi beräknar att behovet av infanteriutbildning har ökat med 2 000 värnpliktiga, alltså de som tidigare har fått pansarutbildning. Om vi skall föra över dessa värnpliktiga till de två förbanden P 10 och eventuellt I 1 kommer inte dessa platser att räcka till, hur vi än vänder oss. Där måste investeringar till. Då kan det väl vara lämpligt att bygga ut P 1.

För övrigt har det enstämmt sagts från militärt håll att tanken på storförband inte får drivas in absurdum. Då uppträder andra nackdelar i stället. Med en tillväxt på 750 värnpliktiga, vilket är beräknat för tiden fram till 1980, skulle vi kunna få 1 500 värnpliktiga till I 1, 1 000 till P 10 och 1 000 till P 1. Det är efter vad jag kan förstå fullt rationellt.

Fortfarande har herr Gustafsson inte sagt någonting om skälen till att vi i dag skall besluta om två av de tre regementen som ingår i karusellen.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s) kort genmäle:

Herr talman! På den sista frågan har jag svarat i mitt inledningsanförande. Att etablera ett infanteriregemente i Enköping och ha S 1 kvar i Uppsala stämmer inte med ambitionerna att minska antalet förband. Vi har i fortsättningen inte råd att hålla så många förband som vi för närvarande har. Från regionalpolitiska synpunkter tål Uppsala bäst indragningen av ett förband.

Det är alldeles riktigt att man skall vara försiktig med storförband. Det håller jag med om, men vad är ett storförband? Det kan vara flera tusen man, som är fallet i Finland, eller 30 000-40 000 man, som är fallet på andra håll i världen. Här i Sverige rör det sig om 1 000-1 500 man som lämplig storlek.

Herr Virgin sade att det inte har angivits i propositionen vilken utbildning som skall bedrivas i Arvidsjaur. Jo, man har angivit att det bör vara jägarutbildning eller dess motsvarighet i den framtida organisationen - den frågan utreds för närvarande. Chefen för armén har varit inne på samma sak och talat om ett lätt infanteriförband.

Vad gäller optimismen eller pessimismen inför civil verksamhet så har utskottet byggt på uppgifter från arbetsmarknadsstyrelsen. Jag är alldeles övertygad om att arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelsen och andra myndigheter bevakar sysselsättningsfrågorna, och hade det funnits möjligheter till ytterligare etableringar, så hade de naturligtvis också utnyttjats.

Så ett par ord till herr Lövenborg, som jag inte hann svara i den förra repliken. Beslutet om flygfält kan anstå därför att man har ändå alternativ i grannkommunerna — det rör sig om en å en och en halv timmes färdväg dit.

Slutligen vill jag säga att det ibland kan vara rätt bra att ha tillgång till detta som herr Lövenborg kallar för militarismen, såvda förbanden placeras på rätt ställe.

Herr PETERSSON i Kvänum (c):

Herr talman! Propositionen 135 har av naturliga skäl tilldragit sig ett mycket stort intresse från olika regionala och kommunala organ och därutöver också från militära företrädare, personalorganisationer och de värnpliktiga. Utskottet har också fått ta del av synpunkter och förslag som framförts i inte mindre än nio motioner.

De synpunkter som framkommit har i överväldigande grad gällt sociala och arbetsmarknadsmässiga konsekvenser av de militära omdisponeringar som föreslagits i propositionen. Jag är i och för sig inte främmande för tanken att mycket stor hänsyn skall tas till dessa aspekter när man bestämmer placeringen av militära förband. Men man måste samtidigt varna för en utveckling som kan leda till att de grundläggande skälen för att vi här i landet har ett försvar, nämligen för att värna vår egen säkerhet, vår alliansfrihet och vår utrikespolitik, sjunker undan till att bli en andrahandsfråga i försvarsdebatten, både här i kammaren och ute i landet.

Likväl är det rimligt att ta stora regionalpolitiska hänsyn när det gäller lokalisering av militära förband, och det är därför som vi från centerns sida inte har ställt oss avvisande till att ett förband upprättas i Arvidsjaur, trots viss tveksamhet från militärt håll om en sådan åtgärd främjar försvarets effektivitet. Låt mig passa på att här understryka att det är helt rimligt, för att inte säga självklart, att militärledningen skall bedöma frågan just från synpunkten om militär effektivitet och att det sedan ankommer på politiskt ansvariga, som skall slutgiltigt göra avvägningarna, att se även till de regionalpolitiska aspekterna och ta de hänsyn som är nödvändiga.

I frågan om ett fredsförband i Arvidsjaur har vi i första hand velat förorda ett förband av repetitionsövningskaraktär och att antalet värnpliktiga under första tjänstgöring blir så litet som möjligt. Det är ju rätt långa resor dit upp, och även om vi inte kan säga att det är brist på rekreationstillfällen där uppe så är de väl ändå inte särskilt starkt utvecklade ännu. Detta är två exempel på förhållanden som kan skapa svårigheter för de värnpliktiga, som under en stor del av sin första tjänstgöring skulle bli förlagda så pass långt från sina hemorter. Utskottet har nu försökt göra en sådan avvägning att man får en kombination av repetitionsövningsförband och grundutbildningsförband. Det enda riktiga är nog att göra på detta sätt. Därmed har man en möjlighet i de fortsatta övervägandena att inte ta upp flera till en första tjänstgöring än vad som är nödvändigt.

Under alla förhållanden är det viktigt att understryka att ingenting försummas när det gäller insatser för att på allt sätt öka de värnpliktigas

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

trivsel, deras möjligheter till rekreation och innehållsrik fritid. Genom sådana trivselskapande åtgärder — det gäller inte minst där uppe — bidrar man till att inte bara den förbandsanställda personalen får det hyggligt, utan det kommer också att finnas många civilanställda som får sina behov tillgodosedda. Vi får då tänka på att det ökar effektiviteten i den militära utbildningen, om all personal känner trivsel i sitt arbete.

I samband med tillskapandet av förbandet i Arvidsjaur föreslås de omdisponeringar i Mälardalen som tidigare nämnts. Jag skall bara peka på en sak som upptagits i motionen 2075 av Paul Jansson m. fl. I denna föreslås att pansartruppernas kadett- och aspirantskola skall förläggas till Skövde i stället för som propositionen föreslår till Ystad. Herr Gustafsson i Uddevalla har lämnat ett motiv till att utskottet kunnat enas och att motionens förslag fått en allmän uppslutning.

Omdisponeringen av P 1 och S 1 har som här tidigare nämnts komplicerats av de invändningar som rests från televerket om störningsrisker för radiostationen i Vallby. Det är naturligtvis otillfredsställande att utskottet inte fick redovisning av detta i samband med att propositionen 135 framlades, men nu är det som det är. Frågan måste självfallet bli föremål för fortsatt bedömning, och den utredning som nu pågår får visa vilka resultat som framkommer. Nu tvingas vi alltså att fatta beslut om nedläggning av P 1 före ett definitivt beslut om lokalisering av S 1.

Det vore skäl att rikta stark kritik mot det faktum att denna komplikation inte har kunnat delges utskottet på ett tidigare stadium. Från militär synpunkt, ur arbetsmarknadsmässiga och regionalpolitiska aspekter förblir Enköping enligt vår mening en plats där man under alla förhållanden kommer att ha förband placerade. Med hjälp av de informationer som lämnats i utskottet och i vetskap om teknikernas möjligheter att även eliminera störningsrisker är det i varje fall enligt min personliga tro inte uteslutet att S 1 som det från början var tänkt kommer att placeras i Enköping. Jag hoppas att utskottets skrivning skall stilla oron i Enköping genom att det klart sägs ut att Enköping inte skall stå utan regemente för framtiden.

Herr talman! Jag ber att få instämma i tidigare framfört yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! Jag vill som ledamot på Norrbottensbänken börja med att uttala min glädje över regeringens proposition och över att ett nära nog enhälligt utskott ställt sig bakom det avsnitt i propositionen 135 som berör ett utbildningsförband i Arvidsjaur. Ur länets och kommunens synpunkt är detta beslut av mycket stor betydelse. Det positiva beslut vi hoppas kammaren kommer att fatta om en stund betyder ett lyckligt slut på en lång och påfrestande period av ovisshet för kommunens invånare. Under de år frågan har behandlats har, som också tidigare omnämnts, sysselsättningen i området stadigt gått nedåt trots en stark aktivitet från kommunen och med stöd från samhället. Man har ändå inte lyckats få till stånd någon egentlig nyetablering i regionen, och det beror på den ovisshet som rått huruvida förbandet skulle komma till stånd eller inte.

Jag är övertygad om att ett positivt beslut i dag kommer att innebära just den injektion regionen och Arvidsjaurs kommun såväl behöver. Det kommer dessutom att innebära något av en islossning när det gäller näringslivsutvecklingen i vid bemärkelse för regionen.

Arvidsjaur är ett centrum för regionen när det gäller kvalificerad samhällsservice. Utskottet fick helt klart för sig att denna funktion i dag är starkt hotad på grund av den fortgående befolkningsminskningen. Den nedre befolkningsgräns av ca 8 000 invånare som länsplaneringen anger som lägsta nivån för bibehållande av en fullvärdig samhällsservice, är nu hotande nära att underskridas. Därför kommer ett beslut om fredsförband i Arvidsjaur nära nog fem i tolv.

Om man studerar ålderspyramiden för kommunen, finner man att det verkligen behövs sysselsättning för åldersgrupperna 20–40 år. Den pyramiden är inte bara hotande smal i basen, den har dessutom en alldeles markerad midja just vid det här åldersskiktet.

Under de år som frågan behandlats och diskuterats har det framkommit erinringar av varierande slag. En sådan har varit en förbandslokaliseringens betydelse och inverkan på rennäringens framtida förutsättningar. En motion i den speciella frågan har nyligen berörts.

Jag vill på inget sätt förringa dessa gruppers synpunkter. Jag vill ändå framhålla att en förbandslokalisering, och därmed en viss garanti för kommunens framtida möjligheter att lämna en fullvärdig samhällsservice, också måste vara av mycket stor betydelse för rennäringens folk. Jag tycker nämligen att behovet av en god samhällsservice för de människor som hämtar sin bärning inom renskötseln alltför ofta kommer bort i debatten. Utan en god samhällsservice och tillräckligt stor befolkning, som skapar marknad för rennäringens produkter, tror jag den här näringen, åtminstone enligt mitt sätt att se, är dömd att dö ut.

I övrigt utgår jag ifrån att frågan kommer att noga utredas, och att de verkliga olägenheterna kommer att på lämpligt sätt kompenseras.

En annan fråga som varit central i debatten och där även representanten för de värnpliktiga vid uppvaktning i utskottet har visat ett starkt engagemang, är frågan om de värnpliktsociala förhållandena vid ett förband förlagt till Arvidsjaur. Värnpliktsutbildning långt från hemorten framslår i dag med viss rätt som något som bör undvikas. Det är visserligen inte så förfärligt många år sedan jag gjorde min rekrytjänstgöring i Karlskrona, ungefär 150 mil från hemorten, och på den tiden hade man hemresor ett par gånger om året. Trots det tycker jag dessa frågor är värda att beakta. Vi bör dock komma ihåg att stora ansträngningar har gjorts i detta avseende bl. a. för att ge de värnpliktiga ökade möjligheter till tätare hemresor.

Här spelar naturligtvis frågan om en flygplats inom regionen en betydande roll, och jag utgår ifrån att den utredning av flygplatsfrågan som departementschefen anser erforderlig skall kunna fullföljas skyndsamt och att beslut om byggande av flygplatsen inte onödigtvis skall fördröjas. Det kan förtjäna att påminna om att Arvidsjaur under förutsättning av moderna flygförbindelser inte ligger längre bort från exempelvis Stockholm än ca en timmes restid.

Men nu gäller det naturligtvis inte bara möjligheter till täta och snabba

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

hemresor för de värnpliktiga. Det gäller även frågan om en meningsfull fritid, både för de värnpliktiga och för övrig personal vid förbandet. Arvidsjaur har redan nu -- i likhet med många tätorter i Norrbotten -- ett hyggligt utbud av sådan service. Det finns ett modernt medborgarhus, det finns badhus och sporthall, tempererat utomhusbad -- jag skulle kunna göra listan längre. För dem som är intresserade av friluftsliv är utbudet närmast obegränsat. Är man dessutom intresserad av fiske -- och det är många människor i dag -- finns det verkligen i området möjligheter som bör tillfredsställa den mest kräsne sportfiskare, med ädelfiskevatten t. o. m. inne i själva tätorten.

Kommunens företrädare liksom landshövding Lassinantti utlovade vid utskottets besök att inga ansträngningar skulle sparas när det gällde att skapa trivsel för de värnpliktiga och för övrig personal vid förbandet. Militärbefälhavaren för övre Norrland general Personne intygade inför utskottet att han inte på något sätt var orolig för de värnpliktssociala förhållandena och att han var optimistisk för framtiden i detta avseende.

Det är glädjande att det råder en så stor enighet i utskottet, men det finns ett markerat avståndstagande i form av en reservation av herrar Petersson i Gäddvik och Virgin, som yrkar avslag på propositionen och därmed också avslag på förslaget om ett utbildningsförband i Arvidsjaur. Det kanske mest förvånande är att finna herr Peterssons namn på denna reservation. Jag tycker det är litet magstarkt av en ledamot på Norrbottensbanken att säga nej till en åtgärd som är så betydelsefull för utvecklingen i en del av det län som vi tillsammans representerar här i riksdagen, och jag vill verkligen både ur länets och ur kommunens synpunkt beklaga herr Peterssons inställning i frågan.

Det skall väl i sanningens namn också sägas att Per Petersson inte enbart säger nej till propositionen, han yrkar även bifall till motionen 2074, som bl. a. berör förbandet i Arvidsjaur. Vad säger man då i denna motion? Jag vill bara citera ett litet avsnitt: "Arvidsjaur ligger vid järnväg och har eller får snart goda landsvägsförbindelser åt olika håll." Vidare framhålls i motionen att ortens serviceutbud är tämligen gott och att således förutsättningarna för en industriell utveckling bör vara relativt goda.

För att börja med det som jag direkt citerade, finner man att det är många orter som ligger efter denna järnväg, nämligen inlandsbanan. I samma gynnade läge ligger bl. a. Jokkmokk, där man sannerligen inte har den erfarenheten att det står företagare i kö för att få etablera sig där. Dessutom är det ju så att dessa orter alltid har haft detta gynnade läge, men åtminstone Per Petersson vet hur utvecklingen har varit bl. a. i Arvidsjaur.

Att vidare säga att om bara statsmakterna ville ställa pengar i tillräcklig omfattning till förfogande så skulle det verkligen bli fart på utvecklingen i Arvidsjaur ser jag inte som annat än den obotfärdiges förhinder. Det finns nämligen såvitt jag har kunnat utröna inga konkreta förslag i motionen, och för oss på Norrbottensbanken står det ganska klart att det behövs mycket annat än pengar för att få resultat i form av sysselsättning. Nej, det är ett skäligen tunt underlag i det alternativ som man i motionen och reservationen föreslår till förbandet i Arvidsjaur, och

jag måste – vänlig som jag är – säga att jag har litet svårt att tro att reservationen i detta avseende har Per Peterssons fulla stöd.

Herr Lövenborg berörde i det sammanhanget något flygfältsfrågan och i ett tidigare sammanhang vådorna för rennäringen. Jag vet inte om det var ett förbiseende av herr Lövenborg att han glömde bort att säga något om de eventuella följdverkningarna när man lokaliserar en flygplats i närheten av detta område. Jag är utan att säkert veta det ändå ganska övertygad om att man, om man på allvar aktualiserar flygfältsfrågan, också där kommer att stöta ihop med antingen barmarksbetesland eller helt oersättliga kalvningsland.

Om jag får uttrycka mig litet vanvördigt vill jag säga att chefen för armén under den senare delen av utskottets behandling av ärendet dammade av en gammal utredning angående ett repetitionsförband som man en gång hade tänkt förlägga i Kalixområdet. Också detta har man tagit med i moderatreservationen. Mig förefaller det som om man griper efter varje halmstrå i sin ambition att förhindra att ett utbildningsförband kommer till Arvidsjaur.

Jag är ingen militär expert, långt därifrån, men jag tror att general Personne som delade både utskottsmajoritetens och kommunens mening och som väl i hög grad får anses vara en militär expert också hade den uppfattningen att repetitionsövningsförband inte var något alternativ till det som föreslås i propositionen. Det ideala förhållandet skulle enligt general Personne vara ett utbildningsförband med kapacitet även för repetitionsutbildning. Det är, herr talman, just vad utskottsmajoriteten föreslår, vilket jag tycker vittnar om att utskottets majoritet är angelägen om att åstadkomma maximal effekt av den investering som görs.

Vårt militära försvar kostar oerhört mycket pengar för landets skattebetalare, och jag tror att det exempel på samplanering mellan regionalpolitiska åtgärder och militära investeringar som förbandet i Arvidsjaur utgör kommer att hälsas tillfredsställelse inte bara av oss i Norrbotten och av invånarna i Arvidsjaur kommun utan också av stora grupper i vårt samhälle i övrigt.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr tredje vice talmannen VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Häll kritiserar försvarsutskottets ordförande herr Petersson i Gäddvik för att han inte har biträtt propositionen. Eftersom han inte deltagit i debatten har han ingen replikrätt, och jag skall därför be att få säga att jag tycker att herr Petersson i Gäddvik i stället borde berömmas. Han har försökt se saken i stort på ett sätt som utskottsmajoriteten inte förmått. Det är nämligen så att ett fredsförband i Arvidsjaur, som jag antydde tidigare, inte ger någon särskilt stor säkerhet vare sig för Arvidsjaur eller för Norrland i övrigt. Med den försvarspolitik som nu bedrivs är det fullständigt meningslöst att göra kalkyler 20, 30, eller 40 år framåt i tiden. Om den nuvarande försvarspolitiken förs vidare, kommer den att innebära sådana förändringar i försvarets organisation att kanske varken Arvidsjaur eller andra orter i Norrland kommer att få förband som passar in i de ramar som kommer att

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

Torsdagen den
13 december 1973

Vissa organisationsfrågor rörande armén

föreligga efter sådana tidrymder.

Vi har inte några konkreta förslag, säger herr Häll vidare. Jo, det har vi. Vi har konkreta förslag till olika typer av utredningar som skulle medhinnas under de två år som det enligt propositionen i alla fall tar från det att ett beslut fattas till dess att det händer något alls i Arvidsjaur.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är med stor bedrövelse jag måste konstatera att jag instämmer med herr Virgin när han säger att den här förbandsetableringen inte innebär någon stor säkerhet för Arvidsjaur. Det är naturligtvis helt riktigt. Däremot kan jag självfallet inte instämma med herr Häll, som säger att den är den injektion som bygden behöver. Bygden behöver naturligtvis en injektion av helt annat slag: en industriell förnyelse i statlig regi. Det finns också grundval för sådant. Man kan exempelvis tänka sig att staten satsar mera på att undersöka de stora mineraltillgångar som finns inom kommunen. Då tar man itu med de saker som ger sysselsättning på lång sikt och har betydligt större dimensioner.

Samerna, menade herr Häll, bör i stort sett känna sig nöjda. Men här kommer man inte ifrån de fakta som gäller i fråga om rennäringen. 1970 hölls ju ett möte inför lappväsendet i Mausjaur's sameby, som representerades av två fullmäktige. Trots det skrevs det ett protokoll som om ett verkligt laga sammanträde hade hållits. På det byggde man slutsatsen att samerna inte hade några invändningar, vilket det senare visade sig att de hade. De var inte alls överens, och dessutom hävdade de att något sammanträde i renbeteslagens mening inte hade hållits. De som var närvarande vid det här famösa mötet hade inte heller uppfattat sammankomsten som något formellt sammanträde utan som en information, och de har därför beslutat att ogiltigförklara protokollet. Frågan har inte handlagts på ett korrekt sätt när det gäller samernas intressen – det kan man utan vidare konstatera.

Herr HÄLL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Virgin säger att herr Petersson i Gäddvik, som han går i svaromål för, har sett det här i stort, och det är möjligt att det är så. Jag bara konstaterar att det, som jag sade, inte finns några konkreta alternativ i vare sig motionen eller reservationen från moderata samlingspartiet. Herr Virgin svarar då: "Vi har visst alternativ. Vi har föreslagit utredningar." Jag vet att mycket måste föregås av utredningar, men i det här sammanhanget tror jag inte att någon utredning kan ställas upp som alternativ till det som föreslås i propositionen.

Sedan till herr Lövenborg: Jag har också understrukit att det här fredsförbundet inte löser alla problem, men jag tror att man kan konstatera att i dag utgör detta en värdefull injektion för regionen. Och på sikt kommer det i sin tur indirekt att innebära betydligt större förutsättningar för att få till stånd de övriga aktiviteter som herr Lövenborg och också jag efterlyser.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Det är ingen nyhet att fredsorganisationsfrågor brukar intressera riksdagens ledamöter mera än försvarets krigsorganisation, trots

att den sistnämnda naturligtvis borde vara långt viktigare och ta mera av kammarens tid i anspråk. Frågan om en utlokalisering av ett fredsförband till Arvidsjaur har emellertid nu väckt ett intresse långt utöver det vanliga, och det är i och för sig inte så underligt. Ändå kan jag inte upphöra att förvånas över att kammaren är sällsynt intresserad av frågan om att flytta ett fredsförband, medan intresset är mer än ljumt när det gäller den långt väsentligare krigsorganisationen.

Arvidsjaurförbundet är ett utmärkt exempel på hur man från regeringens sida håller på att omvandla försvarspolitiken till lokaliseringspolitik. Ingen har någonting emot att Norrlands inland – och i det här fallet Arvidsjaur – blir föremål för lokaliseringspolitiska åtgärder. Men man undrar osökt om regeringens arsenal av sådana lokaliseringspolitiska åtgärder nu är slut, eftersom man har gett sig på försvaret – för någonting annat har man inte kunnat hitta på att ge till Arvidsjaur, enligt vad vi har upplysts om i utskottet. Men det vore väl konstigt om regeringen inte vore kapabel att hitta på något annat än ett militärförband.

De skäl som anförts mot Arvidsjaurprojektet är både många och tungt vägande. Sällan har det, tycker jag, varit så lätt att ta ställning på rent sakliga grunder i ett ärende av denna karaktär. Allt talar mot ett fredsförband i Arvidsjaur. Ändå vidhåller regeringen och utskottsmajoriteten att ett sådant förband skall upprättas, trots att man har gjort helt klart att det inte finns några andra skäl än rent lokaliseringspolitiska – det har inte departementets representanter stuckit under stol med.

Jag tycker, herr talman, att detta mildt sagt är ett märkligt ställningstagande. Det innebär att man knäsatte en princip som går ut på att försvaret i stort sett kan användas som vilket lokaliseringspolitiskt medel som helst.

Argumenten mot Arvidsjaur är i korthet följande:

1. Förbundet har inte något militärt värde. Både överbefälhavaren – själv norrbottning, förresten – och chefen för armén har klart sagt ifrån detta. De betackar sig för att projektet kommer till stånd. Det räcker med att läsa deras respektive remissvar.

2. Kostnaderna för projektet blir mycket höga, både initialkostnaderna och inte minst driftkostnaderna. Detta sker i ett läge då försvaret i övrigt får vidkännas mycket betydande anslagsminskningar.

3. Det är inte klart vilken typ av utbildning som skall bedrivas i Arvidsjaur. Det viktiga beslutet om inriktningen av detta förband får man ta på ett senare stadium. Självfallet borde man göra tvärtom.

4. De värnpliktssociala frågorna har inte beaktats tillräckligt. Nu tvingar man mellan 500 och 600 värnpliktiga ytterligare per år från Mellansverige att göra sin värnplikt långt från hemmet.

Herr talman! Det sistnämnda är på sätt och vis det allvarligaste. Värnpliktslagen är en tvångslag som en gång kom till – och som sedermera har förnyats – i avsikt att vi skall kunna ge detta land ett effektivt försvar. Denna lagstiftning har inte kommit till stånd som någon form av lokaliseringslagstiftning. Värnpliktiga får inte i onödan användas som brickor i ett lokaliseringspolitiskt spel. De som kommer att tjänstgöra i Arvidsjaur kommer med få undantag att tvingas göra detta

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

mot sin vilja.

Det talas väldigt ofta från socialdemokratiskt håll om att lyssna till folket, till rörelsen. Varför har ni då inte lyssnat på de värnpliktiga i detta fall? Värnpliktsriksdagen — ett initiativ av det socialdemokratiska ungdomsförbundet och instituerad senare av förutvarande försvarsministern Sven Andersson — har ju mycket klart och med överväldigande majoritet uttalat sig mot ett fredsförband i Arvidsjaur, de värnpliktiga vid förbanden i Uppsala och Enköping likaså. Varför har utskottsmajoriteten inte alls brytt sig om dessa synpunkter? I andra sammanhang brukar man minsann från departementets sida stryka de värnpliktiga medhårs och säga sig fästa stor vikt vid deras synpunkter — när det passar, alltså.

Värnpliktiga är inga kollin som kan skickas runt i landet hur som helst. Självfallet kräver Sveriges försvar att ett tillräckligt antal värnpliktiga gör sin värnplikt i övre Norrland. Men inte en enda utöver vad som behövs skall tas i anspråk för detta.

Nu hör man då och då att det här kan väl i och för sig inte vara så farligt, eftersom många tusen norrländska ungdomar av arbetsmarknads-skäl tvingas flytta söderut. Det är beklagligt, och det skall vi försöka ändra på. Men resonemanget håller definitivt inte. De som använder detta argument tycks inte alls ha klart för sig att värnpliktslagen har karaktär av tvångslag.

Undersökningar som gjorts visar klart vilka anpassningssvårigheter värnpliktiga som tvingas göra värnplikten långt hemifrån i dag har. Bara en sådan sak som att giftermålsåldern — eller man får väl i dag kanske närmast säga sammanboendeåldern — mycket väsentligt har sänkts är en av orsakerna till detta. Många av de värnpliktiga har i dag barn t. ex., och för dem kan det inte kännas särskilt trevligt att behöva tjänstgöra 75–100 mil hemifrån, när de vet att det militära värdet av detta är högst begränsat.

Resultatet av att Arvidsjaurförbandet kommer till stånd blir ett ökat antal försvarsnegativa ungdomar varje år.

Kostnaderna för den här förbandsetableringen förtjänar i och för sig att diskuteras utförligt, men jag skall vid den här sena tidpunkten inte ta kammarens tid i anspråk i onödan. Min bestämda uppfattning är emellertid att kostnaderna kommer att bli långt större än vad departementet har redovisat. Uppsala kommuns planeringskontor har i en promemoria redovisat sin syn på ekonomin i samband med "förbandskarusellen". Den vederlägger på en rad punkter, tycker jag, departementets beräkningar. Med tanke på den ekonomiska expertis som står bakom respektive beräkningar är jag själv beredd att sätta mera tilltro till Uppsala kommuns beräkningar än till departementets.

Från socialdemokratiskt håll har man när svårigheterna med S 1:s omlokalisering kom upp velat göra gällande att S 1:s och P 1:s omlokalisering inte har någonting med Arvidsjaurförbandet att göra. Det tycker jag är ett lustigt logiskt krusprång. Komplexet redovisas ju i samma proposition, det är samma värnpliktiga det handlar om och finansieringen är sammanvävd.

Jag tycker att man i framtiden borde undvika "förbandskaruseller" av det slag som vi nu diskuterar. Det skall inte förnekas att kommunerna

ibland själva är skuld till situationen. Först gnäller de ständigt på militären om att denna skall flytta och man vill åt marken. När det sedan är dags för flyttning blir det plötsligt helt annat ljud i skällan. Då vill man inte till något pris mista sitt fredsförband, och samtliga partigrupper brukar falla varandra om halsen och tala varmt för att man skall få behålla sitt gamla regemente.

Själv tycker jag det är farligt att utgå från att förbanden numera skall flyttas så långt från stadskärnorna som möjligt. Det innebär en minskad kontakt för de värnpliktiga med ortens fritidsaktiviteter och liv i övrigt om de skall behöva färdas en, två eller kanske t. o. m. flera mil när tjänsten slutar. Det blir en onödigt isolering. Man märker ibland ett synsätt hos kommunerna att militärförband är något med låg prioritet. Jag tycker att förband måste ges lika hög prioritet som bostäder, industrier etc.

Herr talman! Arvidsjaurprojektet är ett skolexempel på hur försvarspengar inte skall användas. Vi går nu att fatta ett beslut på lösa boliner. Vi vet att det i stort sett saknar militärt värde. Vi vet däremot inte vad det kommer att kosta. Vi vet att de värnpliktiga kommer att bli brickor i ett lokaliseringpolitiskt spel. Vi vet att regeringen inte har mäktat med att finna något annat lokaliseringsobjekt åt Arvidsjaur kommun än ett fredsförband.

Om ett fredsförband i Arvidsjaur nu blir verklighet har vi skapat ett farligt prejudikat för framtiden. Då har vi övergått till att göra lokaliseringspolitik av det svenska försvaret. Då har vi lämnat effektivtets-, kostnads- och värnpliktssociala synpunkter bakom oss. Då riskerar vi i framtiden att andra orter ställer sig på kö för att bli delaktiga av försvarets kaka när de börjar få problem med utvecklingen i den egna närregionen.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Det är inte utan att man känner sig som en filibustertalare när man tar till orda här den ena dagen och avser att sluta den andra dagen. Men jag kan trösta kammarens ledamöter med att mitt anförande inte skall bli alltför långt.

De förändringar av arméns fredsorganisation som föreslås i propositionen 135 år 1973 och som bygger på försvarets fredsorganisationsutrednings förslag får konsekvenser inte bara för försvaret utan även för berörda kommuner i olika avseenden. Vi har i motionen 2014, som förutom av mig har undertecknats av Arne Gadd och Birgitta Dahl, tagit upp de problem som skulle uppstå för Uppsalas vidkommande om S I enligt förslaget skulle flyttas till Enköping. Vi har pekat på att näringslivsutvecklingen i Uppsala visar på en stadigt nedåtgående trend i fråga om industrisysselsättningen samt på den rådande arbetslösheten, speciellt bland ungdomen. En utflyttning av den militära verksamheten skulle ytterligare skärpa arbetslöshetssituationen och förvärpa den snedbalans av näringsstrukturen som är rådande i Uppsala kommun.

Orsaken till att vi inte direkt yrkade på att S I skulle få bli kvar i Uppsala var att vi inte motsatte oss en minskning av vårt försvar samt att vi var införstådda med att detta någonstans måste leda till vissa

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

indragningar och nedskärningar och därmed minskade försvarskostnader. Av utredningen framgår också att pansartruppernas krigs- och fredsorganisation kommer att minska och att då bl. a. P 1 i Enköping måste läggas ned. I det läget var vi trots allt tillfredsställda med att S 1 skulle flyttas till Enköping. I likhet med länsstyrelsen och landstinget i Uppsala län var vi nämligen på det klara med att en militär utflyttning för Enköpings del skulle få större negativa återverkningar på sysselsättningen och på den kommunala ekonomin än vad fallet skulle vara för Uppsala.

Både P 1 och PKAS har mycket stor betydelse för Enköpings kommun, och framför allt måste sysselsättningsmöjligheterna för de civilanställda tryggas. Överbefälhavaren, Enköpings kommun och försvarrets rationaliseringsinstitut ansåg att Enköping var ett godtagbart alternativ om S 1 måste flytta från Uppsala. Jag skulle även gissa att departementschefen när han gick på det förslaget har tagit intryck av de uppvaktningar och framställningar som från uppländskt håll, såväl officiellt som mera under hand, har gjorts i frågan. Jag noterar också att utskottet tycks dela den uppfattningen att Enköping lämpar sig väl som förläggningssort för S 1.

Däremot kan jag inte godta fredsorganisationsutredningens och propositionens synpunkter på de andra skäl som skulle motivera en utflyttning av S 1. Jag tänker därvid på det som sägs om det hårdnande civila trycket mot S 1:s markinnehav – trots att man från såväl kommunen som landstinget och även från universitet har framhållit att man under överskådlig tid inte har behov av marken i fråga. Kommunen är heller inte beredd att köpa marken. Det framhöll också herr Åkerfeldt tidigare i debatten. Dessa uttalanden har man beklagligtvis inte beaktat.

Under försvarsutskottets behandling av ärendet har som bekant hela frågan nu kommit i ett annat läge, då det plötsligt har visat sig att S 1:s kommande verksamhet i Enköping skulle störa televerkets radiostation i Vallby, 7 km sydsydost Enköping, och medföra inskränkningar i dess verksamhet. Jag håller med Gunnar Gustafsson om att det var ganska överraskande att man inte tidigare hade upptäckt den saken. Jag tror det var herr Virgin som i debatten nämnde att propositionen var framlagd för tidigt, men den hade tydligen behövt läggas ännu tidigare för att man skulle haft tid att komma underfund med de problem som nu har uppstått.

Gunnar Gustafsson talade också om det civila trycket, men jag vill poängtera att det gäller bara AKS-området, och när det gäller utflyttningen av AKS är alla instanser eniga. Planeringsmyndigheterna i Uppsala har ju också sagt att man under överskådlig tid inte har några anspråk på marken, och på militärt håll har man inte uttalat någon oro för denna utveckling.

Av denna anledning föreslår utskottet att riksdagen inte nu tar ställning till förslaget beträffande S 1 och Fo 47/48. Det är då förvånande, tycker jag, att man i motiveringen – men inte i klämman – anser att S 1 bör flytta från Uppsala, även om Enköping inte kan komma i fråga som förläggningssort. Om det visar sig att Enköping på grund av radioverksamheten inte längre är möjligt som förläggningssort finns det, enligt min mening, inte längre några skäl att flytta S 1 från Uppsala. De

civila anspråk som man åberopat när det gäller markområdet är, som jag nyss sagt och som även herr Åkerfeldt har framfört, inte längre aktuella och några militära skäl i övrigt för en utflyttning har jag inte kunnat finna tillräckligt övertygande.

Gunnar Gustafsson säger att störningarna bara kommer att uppstå vid vissa tillfällen och att de inte innebär så stor fara. Man skall inrikta alla krafter på att S 1 skall kunna förläggas till Enköping. Det tycker jag är bra, men det hade varit ändå bättre om det kommit till uttryck i utskottets skrivning.

Utskottet anser också att S 1 bör ligga kvar i Mellansverige. Varför då dessa stora utflyttningskostnader i onödan? Utskottet tycks vara överens med oss som står bakom motionen 2014 att frågan om den fortsatta användningen av S 1:s mark och byggnader skyndsamt bör utredas. De bekymren skulle man också slippa om S 1 fick vara kvar i Uppsala.

Då S 1, T 1 och P 10 intimt hänger ihop i det föreliggande förslaget anser jag att man inte heller nu bör ta ställning till P 1:s och P 10:s nedläggning. I varje fall bör man vänta tills man utrett de regional- och sysselsättningspolitiska följderna ifall inte S 1 kan flyttas till P 1:s etablissement. Man bör då titta närmare på den militära lokaliseringen i vad gäller såväl Uppsala och Enköping som Strängnäs. Det här är en fråga som berör tre län och tre kommuner, och jag tycker man bör försöka lösa hela frågan i ett sammanhang. Man har ju i utredningsarbetet varit mån om att framhålla de lokaliserings- och regionalpolitiska överväganden som bör göras, och på ett ställe har man också sagt att man i görligaste mån bör undvika att aveckla förband i kommuner som i avsevärd grad är beroende av de fördelar som förbandet ger i form av skatteintäkter, sysselsättning och ökad allsidighet i näringsstrukturen. Detta passar synnerligen väl in på Enköping.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att jag inte motsätter mig en strukturrationalisering av försvarets fredsorganisation och därmed minskade försvarskostnader. Jag kan därför tänka mig en aveckling av P 1 i Enköping under den bestämda förutsättningen att S 1 förläggs dit eller att andra militära eller, i sista hand, civila sysselsättningsmöjligheter lokaliseras dit. Då det tydligt framkommit att några civila anspråk ej föreligger beträffande S 1:s markområde i Uppsala anser jag S 1 bör vara kvar om det ej av radiotekniska skäl kan flyttas till Enköping. I det uppkomna läget är det enligt min mening bäst om man väntar med beslutet om Göta Livgardes framtida öde.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde fru Dahl (s) och herr Gadd (s).

Herr PETTERSSON i Örebro (c):

Herr talman! I den proposition som vi nu behandlar föreslås att AKS, Arméns kompaniofficersskola, skall flyttas från Uppsala till Skövde. Detta förslag grundar sig på det utredningsarbete som verkställtts angående försvarets fredsorganisation.

Utredningen har haft flera förläggningssorter att välja på men valt Skövde för att där bilda en stor militär skolenhet tillsammans med andra

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

skolor. Departementschefen har följt utredningen och föreslår Skövde som förläggningssort, vilket också har tillstyrkts av försvarsutskottet. Vid de överväganden som lett till valet av Skövde som förläggningssort för AKS har utskottet anfört att det framför allt varit regionalpolitiska aspekter som vägts in.

Ser man däremot till de remissinstanser som haft att yttra sig angående skolans förläggning framgår att dessa anser att övervägande skäl talar för Örebro som förläggningssort. Praktiskt taget alla remissinstanser på den militära sidan har förordat en lokalisering till Örebro framför Skövde. Sålunda har både överbefälhavaren och arméchefen ansett Örebro vara lämpligare på grund av att flyttningen dit anses kunna genomföras snabbt, till de lägsta kostnaderna och oberoende av andra organisationsförändringar. Arméchefen avstyrker vidare en flyttning av AKS till Skövde dels på grund av att den skola som enligt föreliggande förslag skall uppsättas där är alltför heterogen, dels för att behovet av övningstrupp måste tillgodoses i konkurrens med andra skolor. Han anför vidare:

Övningstrupp måste av ekonomiska skäl utgöras av endast moderförbandets ordinarie värnpliktskontingent. Det är därför inte möjligt att utnyttja övningstrupp växelvis inom olika utbildningsområden eller truppslagsinriktning. Samlokalisering av skolor med olika huvudinriktning medger således inga rationaliseringsvinster eller effektökningar. Gemensamt utnyttjande av övningstruppen kan visa sig omöjligt. De administrativa vinsterna vid samlokalisering av flera skolor blir små eller obefintliga, då en skoladministration redan i dag normalt är av mycket begränsad omfattning. Vinsten nås endast vid samlokalisering med en större och mer allsidig myndighet ur samma truppslag, dvs. ett förband. – Så långt arméchefen.

Det har också sagts mig att man i arméns framtida organisation får ett väsentligt ökat inslag av infanteri. Detta talar ytterligare för att denna typ av skola bör förläggas till ett infanteriförband, för att lösningen skall vara framsynt.

Vid AKS utbildas fast anställda plutonofficerare till kompaniofficerare. En stor del av utbildningen sker i ledarskap. En stor del av eleverna utgår ur infanteriet, varför behovet av övningstrupp ur detta truppslag är speciellt framträdande. Antalet elever ur infanteriet beräknas också öka. I Örebro finns ett infanteriregemente med lämpliga övnings- och skjutfält. En flyttning av skolan till Örebro skulle sålunda inte enbart bli billigare beträffande engångskostnaden utan den skulle även på sikt innebära besparingar genom att skolans infanterikontingent kan bedriva en stor del av sina tillämpningsövningar utan kostsamma resor till andra infanteriförband vilket också har bestyrkts av utredningen.

I olika utredningar har det också sagts att Skövde måste få förbättrade övningsbetingelser bl. a. i form av ett utökat militärt övningsfält. I 3 i Örebro har redan nu tillfredsställande övnings- och skjutfält i direkt anslutning till kasernområdet. Dessutom tillkommer att beträffande Örebro föreligger en utredning gjord i två omgångar, i nära samarbete mellan civila och militära myndigheter. Det utredningsresultatet visar klart att förutsättningar finns för att utöka med goda och för avsett ändamål synnerligen lämpliga övningsområden i direkt anslutning till

nuvarande övningsfält och, något som är väsentligt, utan störningar av civila intressen. Att Villingsbergsfältet, Sveriges näst största skjutfält, ligger i närheten ökar bara övningsförutsättningarna.

Också kommunikationsläget talar för Örebro när det gäller en skola av AKS:s typ och de därmed sammanhängande behoven av övningstrupp. För eleverna ligger också Örebro kommunikationsmässigt väl till. Det finns också andra skäl som starkt talar för Örebro som förläggningsort.

Bostadsfaktorn är en annan viktig del som talar till Örebros förmån. Eleverna i AKS – man har beräknat dem till 120, kanske fler -- måste i stor utsträckning själva skaffa bostäder för kurstiden. Efterfrågan kommer att variera starkt om flera skolor kommer att förläggas till samma ort. Enligt utredningen är kurserna i de aktuella skolorna av olika längd. De börjar och slutar också vid olika tidpunkter. Detta ställer speciella krav på bostadsbeståndet. Skövde kommun har sagt sig känna ansvaret och kommer enligt utredningen att bidra till anskaffning av bostäder. Jag betvivlar inte detta på något sätt.

I Örebro finns det däremot bostäder bland annat inom Stiftelsen Örebro studentbostäder. Universitetsutbildningen genom universitetsfilialen, GIH och socialhögskolan har framtingat ett större bestånd av studentbostäder -- rum med del i kök, rum med koksåp och två rum med kokvrå. För närvarande -- och i varje fall några år framåt -- kan man redovisa ett överskott på bostäder av den här typen.

I detta sammanhang är det också viktigt att göra den reflexionen, att det från sociala synpunkter måste vara en fördel för AKS:s elever att kunna bo och bedriva sina fritidsaktiviteter tillsammans med civila studerande och andra ungdomar.

Jag sade tidigare att utskottet valt Skövde utifrån regionalpolitiska aspekter. Samma skäl kan i lika hög grad gälla för Örebro. Örebro län har de båda senaste åren fått vidkännas en oväntad befolkningsminskning. En stor del av denna minskning har fallit på Örebro kommun. Kommunen behöver alltså för en tillfredsställande försörjning kompletterande industrier, skolor o. d. av varaktig karaktär.

Till sist, herr talman, vill jag slå fast att de argument jag anfört för skolans förläggning till Örebro inte på något sätt har bestridits av utredningen, departementschefen eller utskottet.

Från militär sida, där man väl ändå representerar fackmyndigheten i detta sammanhang, tycks det råda stor samstämmighet om lämpligheten av att AKS förläggs till Örebro. Flyttningen kan genomföras snabbt till de lägsta kostnaderna, oberoende av andra organisatoriska förändringar, och ger större möjlighet till övningstrupp utan konkurrens med andra skolor.

I Örebro finns beteendevetenskaplig utbildning på högskolenivå.

Från kommunikationssynpunkt har Örebro ett bättre läge än Skövde. Både resor till förband för samövningar och elevernas hemresor underlättas.

Bostadstillgången talar också för Örebro.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motion nr 2038.

I detta anförande instämde herrar Andersson i Örebro (fp) Larsson i Öskevik (c), Larsson i Karlskoga (s) och Ericson i Örebro (s).

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har inte något behov av att säga någonting om denna propositions innehåll. Det är min företrädare som har utarbetat den, och jag tycker också att herr Gunnar Gustafsson på ett utmärkt sätt i sitt anförande redogjort för vad propositionen innehåller. Men det är ändå på ett par punkter där jag tycker det kan finnas anledning att säga ett par ord efter det att jag har lyssnat på debatten.

Låt mig först säga att jag som tidigare har haft ansvaret för lokaliseringspolitiken inom regeringen med mycket stor glädje konstaterar att riksdagen nu står beredd att ta ett beslut att förlägga en militär verksamhet till Norrlands inland, i ett område där vi har haft så uppenbara svårigheter att kunna ge människorna arbetstillfällen och utkomstmöjligheter. Jag ser det som något positivt att samhället genom en förläggning av ett utbildningsförband kan medverka till att skapa ökade förutsättningar för en ort. Jag tror det har en god psykologisk betydelse att vi på det här sättet kan visa att lokaliseringspolitiken kan gripa in på stora områden inom samhället. Och det är inte till nackdel för försvaret att man här kan ge ett bidrag. Där har jag alldeles motsatt uppfattning mot den som herr Virgin, herr Björck i Nässjö och andra har företrätt, att det så att säga skulle vara främmande för det svenska folkförsvaret att det organiseras så att det passar in med samhällets intressen i övrigt. Jag kan aldrig uppfatta försvaret på det sättet. Det måste vara en del av det levande svenska samhället, och då måste vi också ha rätt att göra den anpassning som vi finner nödvändig, vare sig det nu gäller fredsutbildning eller att organisera försvaret.

Jag vill opponera mot en del av vad herr Björck i Nässjö sade. Vi vet att det är nackdelar förenade med att skicka värnpliktiga till Norrland, men jägarutbildningen är attraktiv, och jag tror inte att vi har anledning räkna med ett motstånd från de ungdomar som får placering till jägarförbanden.

Det är naturligtvis beklagligt att vi nu får konstatera att vi inte kan ta ett definitivt beslut när det gäller Enköping. Å andra sidan tror jag liksom herr Gustafsson i Uddevalla och även andra i debatten, att förutsättningarna för att vi skall kunna realisera det förslaget bör vara ganska stora. Det blir angeläget för mig att se till att vi inte drar ner verksamheten i Enköping förrän vi har möjlighet att bjuda någonting annat där.

På två punkter har utskottet avvikit från propositionens förslag. När det gäller Arvidsjaurförbandet betonar utskottet att det skall bli en kombinerad grundutbildning och repetitionsutbildning på förbandet. Jag har ingenting emot det. Jag tror emellertid att det är väsentligt att vi understryker att den grundutbildning som är tänkt i propositionen inte väsentligt kan bringas ned, utan det måste bli fråga om ganska måttliga förändringar i det avseendet. Jag tror inte det är möjligt i det korta perspektivet att dit förlägga repetitionsutbildning av så stor betydelse att det nämnvärt kan förändra de beräkningsgrunder som varit vägledande för försvarsministern vid utarbetandet av propositionen.

Och så till den sista frågan där jag hade anledning att säga några ord. Det gäller en fråga som kanske inte är så betydelsefull i propositionen,

nämligen förläggningen av pansartruppernas kadettskola till Ystad. Där har utskottet gått ifrån propositionen i så måtto att man säger att den bör kunna läggas i anslutning till pansarskolan i Skövde. Jag vill inte påstå att det är en omöjlig lösning. Å andra sidan är det viktigt att vi har klart för oss att min företrädare har tagit ganska ingående del av de överväganden som har gjorts när det gäller att skilja på de här skolorna. Det finns skäl som talar för att man förlägger den ena skolan till exempelvis Ystad och den andra till Skövde. Det är bl. a. fråga om möjligheten att utföra övningar, men det är i lika hög grad fråga om att man inte kan belasta det befintliga förbandet med alltför många uppgifter, så att förbandet får tjänstgöra som övningstrupp för de skolor som är förlagda dit. Det är bl. a. detta skäl som har lett till att både utredningen, överbefälhavaren och arméchefen har kommit fram till att man bör förlägga verksamheten till två skilda ställen.

När utskottet så enhälligt har gått in för att förlägga verksamheten till Skövde har jag emellertid inte funnit anledning att göra några invändningar. Jag hoppas att vi skall finna en lösning också på detta problem. Men jag vill förutskicka att det kan betyda vissa kostnadsökningar som vi kunde ha undvikit om vi hade följt propositionens förslag på denna punkt.

Herr talman! Jag skall respektera att det är sent på kvällen och inskränka mig till de här mycket korta kommentarerna till den proposition som föreligger. Låt mig än en gång stryka under att jag ser beslutet att upprätta ett förband i Arvidsjaur som ett mycket betydelsefullt beslut från riksdagens sida.

Herr tredje vice talmannen VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna begagna det första tillfälle som jag har att här från talarstolen hälsa statsrådet Holmqvist som ny försvarsminister. Jag vet att han sedan tidigare år har goda kunskaper på detta område, och jag vill önska honom framgång i hans nya arbete. En sådan framgång skulle enligt min mening garanteras om statsrådet Holmqvist allvarligt ville sträva efter att bromsa den nu pågående nedrustningen och söka återvinna den enighet om försvarspolitikerna mellan de demokratiska partierna som fram till för några år sedan gav såväl försvaret som utrikespolitiken i vårt land en extra styrka.

När försvarsministern säger att det inte är någonting främmande för folkförsvaret att använda värnpliktiga för andra syften än rent militära – jag minns inte riktigt hur han uttryckte det – kan jag inte dela den meningen. Jag kan hålla med om att det kan vara svårt att dra några bestämda gränser för var man skall säga att de militära intressena slutar och andra intressen börjar, men när man mot en enhällig sakkunskap och med enda angiven motivering, nämligen att det gäller lokaliseringspolitik, lägger extra bördor på värnpliktiga har man gått för långt.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skall gärna vinnlägga mig om att sköta den nya syssla jag har fått i regeringen, och jag skall gärna träffa även herr Virgin för att diskutera försvarsfrågor, men jag är inte säker på att vi kan bli överens.

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisa-
tionsfrågor
rörande armén*

Det har varit vissa svårigheter med det förut, och jag antar att det kommer att bli bestående.

När det gäller det här förbandet är det självklart att det i vissa avscenden kan finnas nackdelar med att förlägga det till Norrland. Men om det är fråga om en jägareutbildning, herr Virgin, så kan vi inte tänka oss att den förläggs i närheten av Stockholm. Det krävs tillgång till övningsterräng för att utbildningen skall bli meningsfull. Jag vill för min del inte utesluta att just den utbildning som förläggs till Norrland, i den terrängen, kan vara av långt större betydelse med tanke på krigsorganisationens intressen än om den var förlagd på annat håll.

Det finns mycket positivt i det här förslaget som gör att jag inte utan vidare kan acceptera detta som en eftergift även från strängt militär synpunkt.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Jag är medveten om att en motionär som fått sin motion tillstyrkt av ett utskott helst bör sitta nöjd och tyst. När jag dristar mig att bryta mot denna goda sedvänja gör jag det av två skäl: för det första skall mitt anförande bli mycket kort och för det andra är vi skaraborgare inte bortskämda med att få statliga aktiviteter lokaliserade till länet. Vi bör med tacksamhet notera det som kommer att hända nu i kammaren.

I propositionen 135 föreslås att arméns kompaniofficersskola, AKS, lokaliseras till Skövde. Detta är ett fullföljande av det besked som dåvarande försvarsministern Sven Andersson gav mig på en direkt fråga under vårriksdagen i samband med en interpellationsdebatt.

Det förhållandet att ytterligare en skolenhet, nämligen pansartruppernas kadett- och aspirantskola, PKAS, enligt förslaget i vår motion nr 2075, som tillstyrkts av försvarsutskottet, kommer att lokaliseras till Skövde innebär att vårt primära centrum i länet ytterligare kommer att stärka sin ställning som militär skolstad, och det har vi anledning att hälsa med stor tillfredsställelse.

Skövde utgör för närvarande ett centrum för pansartrupperna med avseende på såväl grund- och repetitionsutbildning av värnpliktiga som utbildning av befäl. Där pågår även en omfattande försöksverksamhet på central och lokal nivå. Redan nu finns pansartruppskolan, PS, knuten till Skaraborgs regemente P 4 i Skövde. Där sker en vidareutbildning av de fast anställda befälen vid pansartrupperna. Vidare kan noteras att den nuvarande Miloverkstaden i Skövde, som sysselsätter närmare 200 personer, är den största inom pansartrupperna, vilket bl. a. motiverar den försöksverksamhet som jag tidigare omnämnde.

Som framhålls i motionen innebär ett beslut om att förlägga PKAS till Skövde inte i sig självt något större tillskott av arbetstillfällen till orten. Skolan är ju en liten enhet. Men det viktiga i sammanhanget är att beslutet innebär att Skövde för framtiden kommer att stärka sin ställning som fortsatt centrum för pansartrupperna i landet. Detta måste vara ett glädjande besked för alla dem som sysslar med denna verksamhet. Därmed tryggas också, såvitt vi kan förstå, på sikt ett betydande antal arbetstillfällen för Skövdeområdet och Skaraborgs län. Jag hoppas att de farhågor vår nye försvarsminister hade beträffande de merkostnader som

kan vara förknippade med att man ändrat på denna punkt, bifallit vår motion och förlagt PKAS till Skövde inte skall vålla några allvarigare bekymmer. Flera remissinstanser har varit inne på denna linje.

Jag vill gärna uttala vår tillfredsställelse över försvarsutskottets behandling av dessa ärenden, och jag yrkar följaktligen bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Såsom norrbottning kan jag inte annat än känna tillfredsställelse över att inom försvarsutskottet finns en majoritet, som föreslår att ett kombinerat grundutbildnings- och repetitionsövningsförband etableras i Arvidsjaur. Därför hoppas jag givetvis att även riksdagen nu beslutar i enlighet med utskottsmajoritetens mening.

Jag tycker utskottsmajoriteten gör ett riktigt konstaterande, när den anser att det militära försvaret också bör medverka i de regionalpolitiska satsningarna. Försvaret bör inte undandra sig detta tillfälle när det gäller Arvidsjaur att göra en lokaliseringsspolitisk insats.

Det har sagts i denna debatt att etablerandet av ett fredsförband i Arvidsjaur inte är ett lämpligt lokaliseringsobjekt. Det föreslagna kombinerade grundutbildnings- och repetitionsövningsförbandet måste ersättas med andra objekt, har det sagts. Men jag har en annan mening. Om vi norrbottningar, eller vi som bor i de s. k. skogslänen, menar allvar med talet om att få flera sysselsättningstillfällen lokaliserade till våra regioner, måste vi också ta vara på de tillfällen som finns att få nya jobb.

Riksdagsbeslutet i kväll, som jag hoppas blir positivt, avgör om vi skall kunna få några hundra nya arbeten till Arvidsjaur och Norrbotten. Därför vill jag fråga dem som är motståndare till en etablering i Arvidsjaur: Var finns alternativet till de många nya jobben?

Tillsammans med herr Johansson i Holmgården har jag i motionen 2079 föreslagit att man i samband med förläggandet av ett fredsförband till Arvidsjaur skall utreda frågan om ett flygfält. Utskottet vill inte tillstyrka en utredning. I stället förutsätter utskottet att utredningen om ett flygfält i Arvidsjaur fortsätter. Jag noterar detta.

I vår motion påpekar vi även angelägenheten av att flygfältets lokalisering sammankopplas med näraliggande kommuners önskemål. Som jag ser det har utskottsmajoriteten en positiv syn på att näraliggande kommuners och turistnäringens synpunkter beaktas. Flygfältet kommer att ha stor betydelse ur såväl civil som militär synpunkt. Jag vill understryka vikten av att de värnpliktiga får möjlighet till snabba hemtransporter vid bl. a. helgpermissioner. Jag har också noterat att herr Gustafsson i Uddevalla är beredd att i egenskap av tidigare utredningsman medverka till att frågan får en positiv lösning.

Herr talman! Det är inte ofta jag deltar i kammardebatter som berör försvarsutskottets betänkanden. När det gäller det nu aktuella utskotts-
betänkandet vill jag notera den glädje som den nye försvarsministern känner då han här i kammaren företräder en proposition om ett nytt fredsförband i Arvidsjaur. Låt mig också säga att det gläder mig att den nya försvarsministern, som fått det avslutande ansvaret för fredsförbandets lokalisering till Arvidsjaur, heter Eric Holmqvist och tidigare haft

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisa-
tionsfrågor
rörande armén*

ansvaret för lokaliseringspolitiken. Det säger jag oaktat att vi tidigare inte alltid haft samma uppfattning vid lokaliseringsdebatter. Jag tycker att det är en bra start ur norrbottnisk synvinkel som den nya försvarsministern gör. Som norrbottning har jag inget emot om det blir fler propositioner från försvarsministern med lokaliseringspolitisk prägel.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Det är herr Hälls angrepp på mig i egenskap av norrbottning och ordförande i försvarsutskottet som gör att jag begär ordet. Jag anser att herr Häll på ett ovanligt elakt sätt har angripit en kamrat på länsbänken och i utskottet.

Herr Virgin har på ett klart och riktigt sätt redogjort för våra gemensamma reservationer. Jag tycker därför att herr Häll borde ha hållit sig för god att insinuera att jag skulle ha någon annan mening. Jag vill bara ta upp ett av herr Hälls "starka argument".

Herr Häll, som sitter i försvarsutskottet, vet lika väl som jag att alla centrala militära instanser har avstyrkt att det kommer ett förband till Arvidsjaur. Ändå säger herr Häll att militärbefälhavaren i övre Norrland vill ha ett förband i Arvidsjaur. Låt mig läsa innantill ur militärbefälhavarens yttrande:

"MB ÖM har tidigare som främsta alternativ förordat förläggning av fredsförband till Kalix älvadal och inom fo 67. Detta förord kvarstår allttjämt framför allt om man väljer repetitionsutbildningslinjen. — — — Försvarsbeslutet 1972 innebär att principerna för stridens förande kan komma att ändras, bl. a. i övre Norrland. Förläggning av ett fredsförband i Arvidsjaur är icke olämpligt från strategisk synpunkt. — — — Området är dock icke ett primärt operationsområde."

Det är det stöd som herr Häll kan åberopa när det gäller militärbefälhavaren i övre Norrland.

I övrigt vill jag bara på grund av den sena timmen hänvisa till den reservation som också jag helhjärtat står bakom.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med att upprepa vad jag sade i mitt tidigare inlägg. Det står i protokollet. Jag har inget minne av att dessa synpunkter av Nils Personne framförts, men jag har citerat en del av de svar som vi vid vårt besök fick på direkta frågor.

Men i fråga om herr Peterssons i Gäddvik indignation över, som han säger, mitt fula påhopp på en kamrat måste jag nog ifrågasätta, om inte Per Petersson fattat mig alldeles fel. Jag var nämligen av den uppfattningen — jag underströk att det måhända var en välvillig tolkning från min sida — att Per Petersson inte helt stod bakom reservationen. Vi har fått besked om att Per Petersson gör det, och jag beklagade ur länets och kommunens synpunkt Per Peterssons tidigare inställning, något som jag efter detta tillrättaliggande har anledning att göra i ännu högre grad.

Punkten A

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Petersson i Gäddvik och herr tredje vice talmannen Virgin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr tredje vice talmannen Virgin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Petersson i Gäddvik och herr tredje vice talmannen Virgin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr tredje vice talmannen Virgin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	253
Nej	—	41
Avstår	—	15

Herr Claeson (vpk) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Punkten B

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Petersson i Gäddvik m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr tredje vice talmannen Virgin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten B röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Petersson i Gäddvik m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr tredje vice talmannen Virgin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	178
Nej	—	110
Avstår	—	21

Punkten C

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2038 av herr Pettersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Torsdagen den
13 december 1973

*Vissa organisationsfrågor
rörande armén*

Punkten D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Petersson i Gäddvik och herr tredje vice talmannen Virgin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr tredje vice talmannen Virgin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten D röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Petersson i Gäddvik och herr tredje vice talmannen Virgin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr tredje vice talmannen Virgin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 254
Nej — 44
Avstår — 10

Punkten E

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2037 av herr Lövenborg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten E röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2037 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 285
Nej — 15
Avstår — 7

Punkten F

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2037 av herr Lövenborg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten F röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föränledes av bifall till motionen nr 2037 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 285
Nej — 18
Avstår — 3

Punkten G

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av efterföljande ärenden på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

§ 3 Ang. omfattningen av fjärrbusstrafiken under rådande energikris

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Kristianssons* i Harplinge (c) i kammarens protokoll för den 7 december intagna fråga, nr 374, och anförde:

Herr talman! Herr *Kristiansson* i Harplinge har frågat mig om jag avser att ta initiativ till att den parallellt med järnvägslinjerna gående fjärrbusstrafiken blir föremål för indragningar i anledning av den rådande energikrisen.

Den erforderliga samordningen mellan olika trafikmedel får bedömas med hänsyn till utvecklingen av försörjningsläget i fråga om drivmedel. Inom kommunikationsdepartementet pågår för närvarande en kartläggning av den kollektiva trafikens resurser och behov med hänsyn till energiläget.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag betraktar det som ett öppet svar utan några löften men kanske med vissa förhoppningar. Det kräver väl i och för sig inga kommentarer i nuläget.

Men låt mig säga att jag finner det ganska onödigt om man framöver i dessa energibristens tider skall fortsätta med den parallellkörning som man bedriver inom SJ för närvarande. Jag har här en tidtabell över turer, och av den framgår att man kan trafikera det här landet från norr till söder och från öster till väster och resa praktiskt taget vart man vill med

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Ang. omfattningen
av fjärrbusstrafiken
under rådande
energi-kris*

Torsdagen den
13 december 1973

*Om inskränkt helgdagsöppethållande
i butiker*

bussar som går parallellt med järnvägslinjerna. Det mest vanliga är ju att dessa bussar går fulla medan tågen går tomma.

Det är ju därtill också så – och det är väl det som föranlett dessa förhållanden – att biljettpriserna på dessa busslinjer är ungefär 40 procent av biljettpriserna för motsvarande sträckor med tåg. En resa Göteborg–Malmö kostar exempelvis 107 kronor med andraklasståg medan det med buss kostar 44 kronor. Biljetterna för sträckan Göteborg–Stockholm kostar 157 kronor respektive 70 kronor.

Det måste i ett läge som det nuvarande vara särskilt angeläget att pröva om dessa förhållanden. Med hänsyn till de inskränkningar som den privata bilismen får vidkännas föreställer jag mig att dessa trafikresurser mer än väl kommer att behövas inom den kollektiva trafiken på det lokala planet. Jag tror att vi utan någon som helst olägenhet kan vara utan denna långväga busstrafik.

Jag ber med dessa kommentarer än en gång att få tacka för svaret på min enkla fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om inskränkt helgdagsöppethållande i butiker

Herr handelsministern FELDT erhöll ordet för att besvara herr *Henmarks* (fp) i kammarens protokoll för den 29 november intagna fråga, nr 348, och anförde:

Fru talman! Herr Henmark har frågat om jag är beredd att som åtgärd i energibesparande syfte omedelbart inskränka på helgdagsöppethållning i butiker och varuhus.

Regeringen har beslutat förbereda elransonering. Ransoneringen kommer att träda i kraft successivt för olika förbrukarkategorier under första kvartalet 1974. Redan i början av januari kan förbud mot användning av elenergi för vissa ändamål komma att införas. En särskild nämnd kommer att tillsättas med uppgift att genomföra ransoneringen. Elransoneringsnämnden har att utforma ransoneringen så att en tillfredsställande besparing kan uppnås på lämpligaste sätt. Jag vill inte utesluta att elransoneringsnämnden kan komma att fatta beslut om åtgärder för att spara elenergi som kan komma att påverka öppethållandet i butiker och varuhus.

Herr HENMARK (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret på min enkla fråga. Jag finner att svaret i sin helhet är positivt. Man räknar tydligen med att det kan bli ett förbud mot visst öppethållande i butiker och varuhus för att på det sättet spara energi.

Nu var egentligen min fråga huruvida handelsministern var villig att omedelbart söka åstadkomma dessa restriktioner. Jag vet inte vad det finns för möjlighet att direkt införa förbud av detta slag, men å andra sidan är jag övertygad om att en rekommendation från regeringen i detta fall säkerligen skulle mötas med mycket stor tacksamhet av många. Som

handelsministern vet förekommer det mycket skiftande inställningar till söndagsöppethållningen. De flesta skulle inte se ett förbud häremot som något slags inskränkning utan skulle tvärtom vara tacksamma för detta även om det inte genomfördes i energibesparande syfte. Att det nu föreligger ett behov av att spara energi är emellertid ytterligare ett skäl till att göra en sådan rekommendation.

Jag finner således att handelsministern inte vill gå mig till mötes när det gäller att omedelbart göra en sådan inskränkning som jag efterlyst. Jag tror att man genom en sådan åtgärd skulle kunna spara rätt mycket energi, även om det givetvis är fråga om en detalj i det stora hela. Det är emellertid tillfredsställande att en inskränkning kan komma att ske, även om den genomförs något längre fram, och jag ber därför återigen att få tacka för svaret på min enkla fråga.

Herr handelsministern FELDT:

Fru talman! Jag vill bara upplysa herr Henmark om att det är elransoneringsnämnden som har att fatta beslut av denna typ. Elransoneringsnämnden tillsätts i morgondagens konselj och kommer redan i morgon att börja sitt arbete. Såvitt jag förstår är det ingenting som hindrar nämnden att, om den finner det erforderligt, fatta beslut som ganska omedelbart kommer att påverka öppethållandet.

Herr HENMARK (fp):

Fru talman! Energikrisen har varit i annalkande sedan lång tid tillbaka, och det har också påpekats för regeringen i olika sammanhang att vi hade att motse bekymmersamma förhållanden. Då kanske man kan fråga, varför en sådan här energinämnd skall tillsättas först en vecka före jul.

Herr handelsministern FELDT:

Fru talman! Svaret är nästan skrattretande enkelt: Riksdagen fattade i går beslut om den lag som ger industriministern möjlighet att tillsätta denna nämnd.

Herr HENMARK (fp):

Fru talman! Det är kanske den riktiga förklaringen, men varför har inte denna fråga dragits fram för riksdagen tidigare?

Herr handelsministern FELDT:

Fru talman! Proposition med förslag om tillsättande av denna nämnd och införande av elransoneringslagen framlades för riksdagen i mitten av november. Det var det tidigaste tillfälle då vi över huvud taget kunde göra detta, i och med att det då stod klart vad kriget i Mellanöstern skulle leda till på oljans område.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
13 december 1973

*Ang. återförsäljares
situation vid
begränsning av
bränsleimporten*

§ 5 Ang. återförsäljares situation vid begränsning av bränsleimporten

Herr handelsministern FELDT erhöll ordet för att besvara herr Jonssons i Alingsås (fp) i kammarens protokoll för den 30 november intagna fråga, nr 357, och anförde:

Fru talman! Herr Jonsson i Alingsås har frågat mig vad jag avser att göra för att undanröja de svårigheter som fristående återförsäljare råkat i med anledning av begränsningen av bränsleimporten.

Den beräknade nedgången i tillförseln av olja är ojämnt fördelad mellan olika företag. I detta läge har det viktigaste varit att säkra fortsatta leveranser till de konsumenter vilkas ordinarie leverantörer ej längre kan leverera olja. Detta sker nu efter överenskommelse med oljebolagen genom ett fördelningskontor som organiserats inom Svenska petroleuminstitutet. I det inledande skedet av detta kontors verksamhet uppstod vissa problem vid fördelningen av oljeleveranser mellan olika slag av förbrukare. Efter ytterligare överläggningar med oljebolagen torde dessa problem nu vara lösta.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar avser att efter ansökan bevilja fristående återförsäljare dispens från tvångslagringskyldigheten för att dessa skall kunna fortsätta leverera till sina ordinarie kunder. På så sätt får dessa företag möjlighet att fortsätta sin rörelse och tid att anpassa sin verksamhet efter de nya förhållandena. För att hålla beredskapslagrens totala omfattning oförändrad har de större oljeföretagen åtagit sig att öka sina beredskapslager med motsvarande kvantiteter.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Fru talman! Bränslekrisen har tagit sig många uttryck. Bl. a. förekommer det att oljebolagen inte längre levererar till de lokala distributörerna. Detta problems förlängning innebär att hushållen och industrierna drabbas. De hänvisas till att hos Petroleuminstitutet ansöka om tilldelning. Till en början lämnades dessutom industrierna utanför. Nu har det under hand blivit klarlagt att SPI också har ansvaret för att företagen får bränsle.

Jag tackar handelsministern för svaret. Min fråga föranleddes just av det problem som de lokala återförsäljarna har råkat ut för. Att oljeleveranserna inställs är ett bekymmer för näringen som sådan, och dessutom har det en social sida, när dessa företag ställs utan arbete med endast någon dags varsel. Om oljebolagen vid reduceringen av leveranserna hade gjort en jämnare fördelning av den olja de har tillgång till, skulle de lokala återförsäljarna inte ha upplevt detta problem som lika akut.

De lokala distributörerna har haft ett finmaskigt distributionsnät som gett en snabb och säker service. De har kunnat tillhandahålla varor som prismässigt hävdad sig väl gentemot de stora oljebolagens. Då kunderna nu hänvisas till de s. k. moderbolagen har dessa inte utan lång väntan möjlighet att leverera olja. Det innebär driftstopp, längre eller kortare. För dem som hos SPI ansöker om tilldelning tillkommer dessutom en fördelningsavgift.

Frågeställningen är alltså: Är det inte möjligt att ge en rekommenda-

Torsdagen den
13 december 1973

*Om åtgärder för att
trygga landets
oljeförsörjning,
m. m.*

tion som innebär att oljebolagen känner sitt ansvar mot de återförsäljare som under lång tid varit deras underleverantörer? Då skulle man klara ett näringsproblem och garantera alla oljekunder att ej bli utan bränsle.

Regeringen har ju när det gäller bränsleproblematiken blivit tagen på sängen. Det har sagts omväxlande att det är gott om olja, att det är ont om olja, att vi får tillgripa ransonering. Det har nämnts olika perioder, olika mängder osv. Tidningsuppgifterna i dag säger att sparkampanjen har blivit ett fiasko. Enligt uppgift har det i kväll i TV meddelats att Sverige dessutom missat en stor leverans av olja. Det befäster intrycket av brist på handfasthet i den här frågan.

Därtill kommer att det har rått osäkerhet bland de ansvariga myndigheterna i fråga om ansvaret för oljeförsörjningen – ett förhållande som handelsministern bekräftar i sitt svar. Det kan finnas förklaringar till bristande handlingsberedskap men detta ändrar ju inte problemets omfattning. Det är angeläget att regeringen vidtar åtgärder som hjälper de aktuella småföretagen – i detta fall de lokala återförsäljarna. Det skulle göra att konsumenterna kunde få den bränsleförsörjning som är möjlig att ge.

Det talas om de beredskapslager som skulle kunna få tas i anspråk. Men problemet är att de lokala distributörerna inte har haft lagrings-
tvång. Det innebär att man inte har någonting att tillgripa. Det skulle vara välgörande om handelsministern ville ge rekommenderande anvisningar för oljebolagen så att man kunde lämna dessa lokala distributörer tilldelning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder för att trygga landets oljeförsörjning, m. m.

Herr handelsministern FELDT erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara herr *Hermanssons* (vpk) i kammarens protokoll för den 30 november intagna frågor, nr 359, till herr industriministern, respektive 360, och anförde:

Fru talman! Herr Hermansson har frågat industriministern om regeringen avser att förelägga nästa års riksdag förslag om förstatligande av oljehandeln. Frågan har överlämnats till mig för besvarande. Herr Hermansson har vidare frågat mig om regeringen avser att söka trygga landets oljeförsörjning genom långfristiga avtal med de oljeproducerande länderna.

Energiförsörjningen är, som vi just nu märker, ett av det svenska samhällets nyckelområden. Starka skäl talar sålunda för en ökad medverkan från samhällets sida i energiförsörjningen.

Hittills har de stora internationella oljebolagen svarat för större delen av tillförseln av olja till Sverige och distributionen till de svenska konsumenterna. Oljekrisen och utvecklingen på den internationella oljemarknaden har visat att de stora oljeföretagens dominerande inflytande har minskat. Vi kan inte lita på att de på sikt kan ansvara för vår oljeförsörjning. Med anledning av detta undersöks nu möjligheterna att

Torsdagen den
13 december 1973

*Om åtgärder för att
trygga landets
oljeförsörjning,
m. m.*

mer långfristigt trygga landets försörjning av olja genom direkta förbindelser med oljeproducerande länder.

När allmänna ransonerings- och förfogandelagarna trätt i tillämpning finns de instrument som behövs för att i en krissituation reglera handeln och förbrukningen av olja inom landet. Mot denna bakgrund är ett förstatligande av den inhemska oljehandeln inte aktuellt.

Herr HERMANSSON (vpk):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Den statliga oljeutredningen föreslog som bekant redan år 1947 att oljehandeln skulle överföras till ett statligt monopolföretag. I sitt betänkande pekade utredningen bl. a. på det primära behovet "att i tider av krig eller eljest exceptionella internationella förhållanden vår oljeförsörjning icke onödigtvis äventyras till följd av bristande balans ifråga om de fredsmässiga inköpens fördelning på olika exportområden och otillräcklig beredskapslagring".

Dessa synpunkter är ju brännande aktuella.

Den sammanlagda kostnaden för inlösen och ersättningar i samband med ett förstatligande av oljehandeln uppskattades av utredningen till ca 200 miljoner kronor.

Regeringen följde inte oljeutredningens förslag. Det blev inget förstatligande av oljehandeln. Det är väl en av de största politiska blundrar som regeringen har gjort sig skyldig till under efterkrigstiden. Riksdagens majoritet har också upprepade gånger avslagit kommunistiska motioner om förstatligande av oljehandeln.

Om oljehandeln hade varit i statlig ägo skulle bl. a. följande fördelar nu ha kunnat noteras:

1. De stora amerikanska oljebolagen skulle inte ha spelat den dominerande roll de nu har i svensk oljepolitik.

2. Sverige skulle haft större möjligheter att självt forma sin energipolitik.

3. Det skulle ha varit lättare att sluta långsiktiga avtal med de oljeproducerande länderna.

4. Oljedistributionen skulle ha varit mera rationellt ordnad till lägre kostnader.

5. Svenska folket skulle inte ha tvingats betala stora monopolvinster till de amerikanska och brittiska oljebolagen, vilka i sin tur smiter undan skatt i Sverige.

Spelet om oljan är inte slut därför att det blir fred i Mellersta Östern. Samma grundläggande problem kommer att återstå. Att förstatliga oljehandeln är en nödvändig åtgärd, och ju snabbare den viddas, desto bättre är det för landets energiförsörjning.

Förstatligande av oljehandeln bör kombineras med långfristiga avtal med de oljeproducerande länderna. Detta kan ge en tryggare försörjning, och därigenom slipper man också fördyrande mellanhänder. Med ett flertal producentländer torde det vara möjligt att få sådana avtal. Redan nu bör möjligheterna härtill utnyttjas. Det är bra att regeringen nu tycks vara inställd härpå. Men regeringen förefaller att fortfarande visa tveksamhet. Redan för en månad sedan erbjöds Sverige att köpa en stor

post olja från ett oljeproducerande land, nämligen Irak. Kan handelsministern upplysa om anledningen till att denna affär icke fullföljts?

Herr handelsministern FELDT:

Fru talman! Herr Hermansson har felaktig utgångspunkt för sin fråga. Det gäller inte huruvida denna affär har fullföljts eller inte, utan vad det gäller är de olika stadier som undersökningen av sådana här affärer måste genomgå.

De uppgifter herr Hermansson till äventyrs har inhämtat under kvällens lopp via televisionen var bristfälliga och till vissa delar inte korrekta. Det som har ägt rum är att ett allmänt erbjudande om oljeleveranser har lämnats. Vissa frågor har ställts, vissa allmänna svar har på nytt givits och vi har återkommit med mera preciserade frågor.

Skälen är många till att vi måste ha ett tillräckligt gott underlag för att veta framför allt: Kan den råolja som levereras till Sverige raffinerats någonstans här i landet eller någonstans utanför Sverige där lämplig kapacitet finns? Innan vi har denna grundläggande fråga besvarad är det knappast ens möjligt att betrakta det här som en oljemängd som står till vårt förfogande.

Det är de undersökningarna som fortsätter, och vi har bett att få svar på dessa och på andra frågor från den regering och det land som det gäller. Därför kan jag svara herr Hermansson att det är min avsikt att fullfölja den här affären under förutsättning att vi får sådana upplysningar att den olja som det är fråga om passar för våra behov och kan tas hit till rimliga kostnader.

Herr HERMANSSON (vpk):

Fru talman! Vad handelsministern nu sade tycker jag är positivt, och jag hoppas att regeringen med all kraft fullföljer möjligheterna att sluta sådana här långsiktiga avtal med de oljeproducerande länderna. Men det beklagliga är ju att man från irakisk sida har tyckt sig veta att man stött på likgiltighet och ointresse från den svenska regeringens sida. Det är väldigt viktigt, tror jag, att den inställningen kan undanröjas genom snabba och beslutsamma åtgärder från regeringens sida.

Andra länder har ju varit litet snabbare. Jag vill erinra om att det i dag meddelas att en finländsk delegation återvänt från besök i Kuwait och Saudiarabien och tydligen har nått mycket positiva resultat när det gäller ytterligare att förbättra Finlands oljeförsörjning.

Jag tror alltså att regeringen snabbt bör se till att en delegation kan åka till Irak för att närmare undersöka bl. a. de frågor som handelsministern själv här nämnde. Det torde vara nödvändigt i den situation som råder att Sverige visar ett positivt intresse när det kommer erbjudanden av den här typen.

Sedan beklagar jag att handelsministern och regeringen tydligen inte avser att till nästa års riksdag lägga fram förslag om förstärkning av oljehandeln. Det finns en rad skäl härvidlag som jag redan har anfört. Men så finns också skatteskalet. De stora oljebolagen gör nu fantastiska vinster. De har länge varit stora, men de redovisas inte i Sverige. För inkomståret 1972 hade nio stora oljebolag inte en krona i taxering till

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

*Om åtgärder för att
trygga landets
oljeförsörjning,
m. m.*

Torsdagen den
13 december 1973

*Om höjning av
kvoten för flyk-
tingar från Chile*

statlig inkomstskatt. Ett enda bolag, det minsta, redovisade inkomster vid taxeringen. Det är skandalösa förhållanden, där skattesmiteri i stor skala förekommer år efter år. Riksdagen begärde 1970 en utredning, men den är ännu inte tillsatt. Även den frågan bör man snabbt göra något åt.

Herr handelsministern FELDT:

Fru talman! Vi skall agera så snabbt som möjligt för att åstadkomma den inleverans av olja till Sverige som vi här kan förfoga över.

Det är riktigt att Finland tydligen är på väg att sluta avtal om leveranser av råolja. Men jag tror att herr Hermansson inser den skillnad som där föreligger — han har själv gjort detta ganska klart. Finland har väsentligt större raffinaderikapacitet än Sverige. Där ligger vårt grundläggande problem i dag, när det gäller leveranser av råvara direkt från de oljeproducerande länderna. Har vi tillräcklig kapacitet för att raffinera? I dag kör våra raffinaderier för fullt, och det är svårt att veta hur mycket vi kan stoppa in i dem ytterligare. Därför är det min mening att raffinaderikapaciteten inom Sveriges gränser måste byggas ut så snabbt som möjligt, och att statlig aktivitet och statligt engagemang är nödvändiga för att så skall kunna ske.

Herr HERMANSSON (vpk):

Fru talman! Det där sista som handelsministern nämnde är säkerligen helt nödvändigt, men jag tror att man måste gå ett steg längre än vad handelsministern var beredd att göra. Det är helt klart, att om vi tidigare hade förstärkt oljehandeln i Sverige, så hade vi troligen nu också haft ett bättre läge när det gäller vår kapacitet att raffinera olja, och det tycker jag är ytterligare ett argument för att regeringen borde överväga hela frågan om förstärkning av oljehandeln.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om höjning av kvoten för flyktingar från Chile

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att besvara herr *Wirmarks* (fp) i kammarans protokoll för den 6 december intagna fråga, nr 367, till herr utrikesministern, och anförde:

Fru talman! Herr Wirmark har frågat utrikesministern om regeringen är villig att ytterligare höja kvoten för flyktingar från Chile. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Svenska regeringen erbjöd sig redan några dagar efter statskuppen i Chile att i en första omgång ge 200 politiska flyktingar därifrån en fristad här i landet. Regeringen har därefter vidgat ramen för erbjudandet till att omfatta 600 flyktingar. Hittills har Sverige tagit emot drygt 500 flyktingar från Chile. Härigenom har Sverige tagit ansvar för ett mycket stort antal av de flyktingar som tillåtits lämna Chile. Vi är beredda att överväga en ytterligare höjning av kvoten. Jag förutsätter emellertid att även de övriga länder till vilka FN:s flyktingkommisarie har väddat om hjälp tar på sig en större del av ansvaret för Chileflyktingarna.

Torsdagen den
13 december 1973*Om höjning av
kvoten för flyk-
tingar från Chile*

Herr WIRMARK (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Något egentligt besked har jag ju inte fått; svaret innebär bara att regeringen är beredd att överväga en höjning av kvoten. Det är alltså inte något löfte, bara ett löfte att överväga. Men jag hoppas ändå att en höjning av kvoten snart kommer att ske, så att svenska ambassaden kan fortsätta att ta emot de människor som också i dessa dagar söker svenskt beskydd. Förföljelserna och terrorn fortsätter nämligen mot personer i förtroendebefattning i de partier och organisationer som aktivt stödde Allende. Förföljelserna går nu ner på regional och lokal nivå. Vi bör vara beredda att ta emot flera av dem som önskar komma under flyktingkommissariens beskydd men som ännu inte vågat registrera sig. Det finns många personer som av familjeskäl vill komma till Sverige för att förena sig med de familjemedlemmar som redan kommit hit. Det gäller bl. a. flyktingar från Uruguay, av vilka vi redan tagit emot en del.

Fru talman! Utvisningen av ambassadör Edelstam får inte leda till att de svenska insatserna för flyktingarna i Chile mattas av. Den nuvarande kvoten bör därför höjas väsentligt, och arbetet får inte hämmas av något numerärt kritstreck. Det viktiga är att vi snabbt erbjuder en fristad åt dem som önskar komma till Sverige. Vi får räkna med att antalet kan stiga med flera hundra. Därför bör vi också tillåta ett sådant antal för att värdigt fullfölja den humanitära insats som påbörjats i Chile. Sveriges exempel har redan påverkat andra stater. Inte minst därför är det viktigt att vi inte tvekar att slutföra detta på ett sätt som gör att vi inte tvingas neka hjälp till dem som räknat med vårt beskydd och med vår villighet att bistå.

Statsrådet har inte angett vilken ny kvot regeringen kommer att överväga. Blir det 800 900 eller 1 000? Vad är anledningen till att statsrådet i dag inte vill ange någon ny siffra? Är den nivå jag angett på något sätt onaturlig?

Fru statsrådet LEIJON:

Fru talman! Statskuppen i Chile ägde rum den 11 september, och redan några dagar efter kuppen erbjöd sig Sverige att i en första omgång ta emot 200 politiska flyktingar. Därefter har kvoten höjts i två omgångar, först till 500 - det var den 26 oktober - och sedan till 600 den 23 november. Jag tycker att den utveckling som jag helt kort skisserat visar att den verksamhet vi hittills bedrivit inte har hämmats av några numerära kritstreck, som herr Wirmark uttryckte det. Jag förutsätter att vi även i fortsättningen kommer att jobba för att på bästa sätt ta vårt ansvar.

När den här frågan diskuterades tidigare i riksdagen sade förre utrikesministern att det inte var lämpligt, så länge förhandlingar pågick med de olika länder som flyktingkommissarien vänt sig till, att exakt ange siffror på kvoter. Sverige har jämfört med andra länder påtagit sig ett stort ansvar. Ungefär 1 000 flyktingar har lämnat Chile, och vi har i Sverige tagit emot över 500. Det är många andra länder som har erbjudit sig att ta emot flyktingar, en del har angett kvoter, andra har förklarat att de hellre vill ha frihet att göra en bedömning från fall till fall.

Torsdagen den
13 december 1973

*Om lagstiftning
mot könsdiskri-
minering*

Jag delar helt den uppfattning som herr Wirmark framförde, nämligen att många av de flyktingar som nu finns i Sverige har anhöriga som det är angeläget att vi bereder en fristad här i landet.

Herr WIRMARK (fp):

Fru talman! Jag nämnde faran för ett kritstreck som kunde slå blint därför att vi nu har en kvot på 600 och redan har tagit emot över 500 flyktingar. Det är inte så många kvar tills den kvoten är fylld som för närvarande gäller. Fattas inget nytt beslut kommer ambassaden att hämmas i sitt arbete. Varje dag strömmar det till nya personer som söker svenskt beskydd. Nu är statsrådet tydligen inte beredd att i dag ange någon ny kvotsiffra, men det vore bra om statsrådet klart ville säga ut att den nuvarande kvoten inte får hindra att ambassaden under sitt beskydd tar personer som ber om vårt beskydd och som i övrigt fyller alla rimliga villkor för att bli mottagna. Likaså vore det bra att få fastslaget att kvotsiffran inte får hindra oss att ta hand om ytterligare personer ur det tiotal läger som flyktingkommissarien nu har i Chile.

Jag vill tacka för beskedet om återförening av familjer. Det var välkommet. Det finns ett antal personer som väntar.

Med det tryck som råder på ambassaden i Chile är det viktigt att den kan känna att den har frihet att arbeta efter de linjer som jag har angivit. Det enklaste skulle givetvis vara om regeringen klart höjde kvoten upp till någon av de siffror jag nämnde. Alla som har haft kontakt med situationen i Chile vet att en sådan siffra -- 900 eller 1 000 -- ingalunda är för hög. En sådan kvot kommer snabbt att fyllas.

Fru statsrådet LEIJON:

Fru talman! Regeringen har i den här frågan nära kontakter med såväl flyktingkommissariatet som den svenska ambassaden nere i Chile. Beslut om höjningar av kvoten fattas på grundval av en fortlöpande, i det närmaste daglig, kontakt.

Jag tycker att Sveriges agerande tidigare gör att herr Wirmarks oro är obefogad. De beslut som har fattats har fattats mycket snabbt liksom i andra tidigare fall när vi har tagit emot flyktingar -- t. ex. de polska judarna. En bedömning av kvoten görs på grundval av informationer i ständig kontakt med vår ambassad och med flyktingkommissarien.

Herr WIRMARK (fp):

Fru talman! Till det vill jag bara säga att jag bygger mina reaktioner på samtal nere i Santiago med representanter för ambassaden, som mycket klart gav uttryck åt de stämningar jag har förmedlat här.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om lagstiftning mot könsdiskriminering

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att besvara herr *Romanus'* (fp) i kammarens protokoll för den 7 december intagna fråga, nr 372, och anförde:

Torsdagen den
13 december 1973

*Om lagstiftning
mot könsdiskri-
minering*

Fru talman! Herr Romanus har frågat mig om det genom regeringens försorg pågår eller planeras någon utredning av frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering, framför allt inom arbetslivet, och om därvid beaktas utländska erfarenheter.

Det primära är att vidta konkreta åtgärder för att lösa de jämställdhetsproblem som finns inom arbetslivet. Med denna utgångspunkt har regeringen tillsatt delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor, och som bekant har delegationen redan lagt fram vissa konkreta förslag som prövas i årets budgetarbete. De erfarenheter som vinnas genom konkreta åtgärder av olika slag sammanställda med utländska erfarenheter får visa huruvida frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering bör aktualiseras.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! Den 15 november i år behandlade riksdagen frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor med utgångspunkt i inrikesutskottets betänkande nr 34. Där behandlades bl. a. frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering, som folkpartiet i år liksom flera år tidigare har tagit upp i en partimotion. I den debatten frågade jag statsrådet Leijon om delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor har studerat frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering, om den har tagit del av utländska erfarenheter eller om den kommer att ta upp frågan.

Av någon anledning som jag inte känner till fick jag inget svar av statsrådet Leijon då. I stället uppmanades jag av inrikesutskottets talesman, herr Fagerlund, att återkomma med en interpellation. Det är bakgrunden till min fråga i dag. Jag tackar för att jag nu har fått svar, även om jag inte riktigt kan förstå varför det inte kunde ha lämnats direkt den 15 november med tanke på dess ytterst obetydliga innehåll.

Är resultaten av de konkreta åtgärder som man hittills har vidtagit verkligen så uppmuntrande att man kan låta frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering vila ytterligare? Och hur länge är det tänkt att man skall avvakta innan man aktualiserar frågan om lagstiftning på detta område? Det har ju ändå gjorts erfarenheter utomlands. Skall man tolka den sista meningen i svaret så att ni inom regeringen på något sätt studerar erfarenheterna av lagstiftning mot könsdiskriminering? Varför kan inte statsrådet i så fall säga det? Studerar ni erfarenheterna eller gör ni det inte? Är det nödvändigt att uttrycka sig på det här tillkrånglade sättet?

Sedan frågade jag också om könsdiskriminering i de statliga bolagen. Eftersom det finns statliga bolag inom flera departement ställde jag den här frågan också till fru Leijon, men den har lämnats över till industriministern, och det tog tydligen så lång tid att jag inte får något svar på den frågan. Är det verkligen så illa ställt med kommunikationerna inom regeringen att en fråga som ställs i tid inte skall kunna besvaras i tid?

Frågan är så enkel att jag upprepar den som en följdfråga till frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering. Frågan är alltså: Kan vi i avvaktan på en lagstiftning mot könsdiskriminering som gäller alla företag – jag är övertygad om att den kommer, liksom lagen om anställnings-

Torsdagen den
13 december 1973

*Om lagstiftning
mot könsdiskri-
minering*

trygghet kom efter många års liberala framstötter i riksdagen — åtminstone lita på att de statliga företagen upphör med sin könsdiskriminering? Och vad kommer regeringen att göra för att uppnå ett sådant resultat?

Fru statsrådet LEIJON:

Fru talman! Herr Romanus ställer en enkel fråga som jag inte skall besvara. Herr Romanus får väl fortsätta och någon gång ställa en enkel fråga om kommunikationerna inom regeringen.

Till sakfrågan om en lagstiftning mot könsdiskriminering: Herr Romanus frågar om resultaten är så bra hittills att vi kan låta bli att lagstifta. De resultat som delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor hittills kan redovisa är naturligtvis inte särskilt omfattande med tanke på att delegationen har jobbat knappt ett år. Delegationen har tagit upp principfrågan om bl. a. specialinriktade åtgärder mot kvinnorna på arbetsmarknaden med tanke på de speciella svårigheter som kvinnorna möter. En generell lagstiftning mot könsdiskriminering skulle såvitt jag förstär göra det svårt att pröva den typ av åtgärder som delegationen nu arbetar med.

Delegationen är naturligtvis intresserad av alla åtgärder som vidtas i Sverige och på andra håll och som gäller jämställdhet mellan män och kvinnor. Därför samlar naturligtvis delegationen in uppgifter om den lagstiftning som finns, bl. a. i Amerika och i Storbritannien.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! Äntligen, äntligen ett konkret besked! Jag har diskuterat den här frågan i riksdagen under minst tre år, och det är första gången som någon från den socialdemokratiska sidan har givit ett enda konkret besked, nämligen att man nu har börjat att samla uppgifter om lagstiftning utomlands. Jag kan inte inse varför detta inte kunde stått i det första svaret, men jag tackar ändå för beskedet. Det går inte fort — den här lagstiftningen har funnits sedan 1964, men man får vara tacksam för det lilla.

Jag ber att få uttrycka min glädje över att man nu har kommit så långt att man har börjat samla uppgifter om lagstiftning. Man kanske också så småningom kan börja se på erfarenheterna av hur lagstiftningen fungerar. I så fall kommer jag givetvis att bli ännu gladare.

Jag tror inte att statsrådet Leijon har rätt i att en lagstiftning mot könsdiskriminering behöver utformas så att den försvårar åtgärder av den typ som delegationen nu är inne på. Det är väl en sak som ni kan undersöka. Jag frågade naturligtvis inte om erfarenheterna av vad *delegationen* har gjort. Arbetet för jämlikhet mellan män och kvinnor började ju inte med delegationens tillkomst. Erfarenheterna över huvud taget av hur segt det går att skapa jämlikhet leder i varje fall mig till den klara slutsatsen att här behövs lagstiftning.

Det är uppenbart, att det är befogat att ställa en fråga om kommunikationerna inom regeringen. Men de statliga företagen hör ju också till arbetsmarknaden. Kan inte statsrådet Leijon, som ändå är regeringens representant här i dag, ge oss en garanti för att de statliga

bolagen skall sluta med könsdiskriminering? Innebär inte inrikesutskottets uttalande i betänkandet 34 en garanti för detta? Om det inte gör det, är det oroande.

Fru statsrådet LEIJON:

Fru talman! Herr Romanus sade att det går segt med jämställdheten mellan män och kvinnor. Inte heller jag tycker att hastigheten är den önskvärda. Men om man jämför det svenska samhället med andra länder, där man bl. a. använt sig av lagstiftning, måste väl ändå också herr Romanus instämma i att vi trots allt har kommit betydligt längre här i landet.

Jag tror att man framför allt löser dessa problem genom att gå in med konkreta förslag till åtgärder för att positivt och aktivt verka för jämställdhet mellan män och kvinnor. Det räcker inte med att motverka en diskriminering. Det är de positiva, de aktiva åtgärderna man når resultat med. Det är på det sättet som delegationen har börjat arbeta, och jag tror att det är ett riktigt sätt att arbeta på.

Det är självklart att de här frågorna inte har aktualiserats i och med delegationen. Men jag tror att arbetet tidigare bl. a. från arbetsmarknadsmyndigheternas sida, som också varit inriktat på konkreta praktiska åtgärder, i längden visar sig vara den riktiga vägen att gå.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! Om man jämför med andra länder kan man naturligtvis finna att situationen är ännu sämre där. Jag tror inte att det i så fall beror på att man i de länderna har lagstiftning mot könsdiskriminering, och det kanske statsrådet inte menade heller. Men jag vänder mig mot talet om, att det viktigaste är konkreta åtgärder och inte lagstiftning. Lagstiftning är väl en konkret åtgärd? De människor i USA t. ex., som har fått ut stora skadestånd från företag som har bedrivit könsdiskriminering, tycker nog att det är väldigt konkret.

Jag menar inte att det räcker med lagstiftningsåtgärder. Men man kan väl arbeta parallellt med både åtgärder av den typ ni nu håller på med och med lagstiftning? Lagstiftning om anställningsskydd t. ex., som nu är beslutad, är ju en konkret åtgärd. En lagstiftning mot könsdiskriminering skulle vara en åtgärd av principiellt samma typ. Det skulle vara att inskränka § 32 — för att uttrycka sig litet populärt politiskt — på ytterligare en front. För här gäller det arbetsgivarens rätt att fritt antaga arbetskraft, och den rätten skulle inskränkas om man inte fick tillämpa könsdiskriminering.

Jag förstår fortfarande inte varför ni inte vill pröva också den metoden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Anmälades och bordlades finansutskottets betänkande nr 43 angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74.

§ 10 Fru andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för

Nr 157

Torsdagen den
13 december 1973

morgondagens sammanträde skulle *dels* bland två gånger bordlagda ärenden försvarsutskottets betänkande nr 25, näringsutskottets betänkande nr 71, civilutskottets betänkande nr 35 samt skatteutskottets betänkanden nr 68 och 76 i nu angiven ordning uppföras främst, *dels* finansutskottets betänkande nr 43 sättas närmast efter två gånger bordlagda ärenden.

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 1.39.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert